

การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม :

กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

THE RESEARCH STUDY OF PARTICIPATING TO CULTURAL NETWORK
AND COMMUNITY FOR CULTURAL MANAGEMENT : A CASE STUDY
TODPHAPATAEW CUSTOM PHETCHUSAP VILLAGE TAMBON NAIMUANG
MUANG DISTRICT KAMPHAENGPHEP PROVINCE

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีด้วยความร่วมมือร่วมพลังของคณะที่วิจัยทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามภารกิจต่าง ๆ ของโครงการวิจัย จนสามารถรวบรวม และประมวลผลการดำเนินงานในครั้งนี้ ผู้รายงานขอขอบคุณเป็นอย่างมากมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบนมัสการขอบคุณ พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร พระศรีวิจิราภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร และขอขอบคุณ ดร.สามารถ กมขุนทด ที่ได้กรุณาตรวจสอบความตรง เจริญเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนให้แนวคิดในการดำเนินโครงการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้ง ให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีการทอดผ้าป่าแถวของจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งสามารถนำข้อมูล ดังกล่าวมาสรุปให้การรายงานสมบูรณ์ยิ่งขึ้นขอขอบคุณนายสันติ อภัยราช ครูศศ. ๔

โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม (ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร) นายไพศาล เรือนทัพ ครู ศศ. ๔ โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม (ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองกำแพงเพชร) ที่ได้ให้ความ กรุณามีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัย ร่วมพิจารณาแนวข้อคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และร่วมในการทำประชาคมกับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ขอขอบคุณ ผู้นำชุมชนเพชรชูทรัพย์ นายฝั่ง เจียวมรกต และประชาชนในพื้นที่ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบล ในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำโครงการวิจัยเป็นอย่างมาก ขอกราบนมัสการขอบคุณ เจ้าอาวาสวัดบางตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร ที่ให้ความอนุเคราะห์เรื่องข้อมูลประเพณี การทอดผ้าป่าแถว และอนุเคราะห์สถานที่บริเวณวัดในการจัดประชุมชาวบ้าน รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ นักวิชาการวัฒนธรรมสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร พนักงาน ลูกจ้างประจำ ทุกท่านที่ได้ร่วมมือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนทำให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี รวมทั้งให้กำลังใจ ช่วยเหลือ สนับสนุน ทำให้รายงานนี้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

คุณค่าและประโยชน์อันใดที่เกิดจากการดำเนินงานในครั้งนี้ ผู้รายงานขออุทิศเป็นเครื่องบูชา ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้รายงาน จนสามารถนำความรู้มาใช้ในการ ปฏิบัติหน้าที่ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมรวมไปถึงการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมให้มี คุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(นางสาวอัจฉรา อ่อนจันทร์)

หัวหน้าโครงการวิจัย

**สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร : การวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและ
ชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแฉะ ชุมชนเพชรบูรณ์
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๕๑ (The Research
Study of Participating to Cultural Network and Community for Cultural Management : A
Case Study Todphapataew Custom Phetchusap Village Tambon Naimuang Muang District
Kamphaeng Phet Province**

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา แก้วเทพ, ๑๑๐ หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรม
จังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชรและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม
ท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแฉะชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และ
แนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแฉะในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร
จังหวัดกำแพงเพชร

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
สำคัญมี ๓ กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มผู้นำชุมชน** คือ เจ้าอาวาสวัดบาง นายเทศมนตรีเมืองกำแพงเพชร
สมาชิกสภาเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผู้นำชุมชนเพชรบูรณ์ จำนวน ๓ คน **กลุ่มผู้รู้ ปราชญ์
ชาวบ้าน** คือ มัคคานายกวัดบาง ครู ผู้อาวุโสในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง รวม ๑๓ คน และ
กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน ๕ คน ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสังเกต / การบันทึก
การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามเนื้อหา
เพื่อสร้างข้อสรุป (Analytic induction Analysis) และ บรรยายตามสภาพ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมประเพณี
ทอดผ้าป่าแฉะชุมชนเพชรบูรณ์ มีการดำเนินการเป็นขั้นตอน คือ ร่วมวางแผนการดำเนินงาน
ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผล

๒. ประเพณีทอดผ้าป่าแฉะชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร
ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นแห่งแรกของจังหวัดกำแพงเพชร
ที่ยังคงรักษาคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าแฉะไว้อย่างเหนียวแน่น สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญ
หลายประการ ได้แก่ ความสามัคคี เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง (อานิสง) ความกตัญญูต่อบุพการี และ

ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว การสืบทอดประเพณีสำคัญของท้องถิ่น ซึ่งขั้นตอนพิธีการทอดผ้าป่าแถว สามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๑ **ขั้นเตรียมการ :** พระสงฆ์และกรรมการวัด จะจัดเตรียมสถานที่ตอกหลักเก้าอี้ สำหรับพระนั่ง จัดเตรียมหมายเลข ๓ ชุด และเตรียมนิมนต์พระสงฆ์จาก ๓ วัด คือวัดเสด็จ วัดบาง วัดคูยาง ส่วนประชาชนจะจัดเตรียมกองผ้าป่า พุ่มผ้าป่าจากไม้มะขาม บั๊จจัยที่จำเป็นต่าง ๆ

๒.๒ **ขั้นประกอบพิธี / การดำเนินการ :** ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ช่วงเช้า แต่ละวัดจะทำบุญที่วัดตนเองก่อนหลังจากพระสงฆ์ฉันท์ภัตตาหารเช้าเสร็จ ช่วงบ่าย ชาวบ้าน จะมาจับสลากหมายเลขไว้ว่าตนเองได้หมายเลขอะไร แล้วกลับบ้านไปเตรียมข้าวของพุ่มผ้าป่าที่จะ นำมาในช่วงค่ำ เวลาประมาณ ๒๐.๐๐ นาฬิกา พระสงฆ์จากวัดทั้ง ๓ วัดที่ได้รับนิมนต์ มาพร้อม กันบริเวณพิธี มัคทายกนำกราบบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ให้ศีล กรรมการวัดให้พระสงฆ์จับสลาก มัคทายกกล่าวนำในการถวายผ้าป่า พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จพิธีพระสงฆ์จะลุกไปเดินหา กองผ้าป่าที่มีหมายเลขตรงกับที่ตนเองจับสลากได้ เมื่อพบจะหยุดตรงด้านหน้าเพื่อพิจารณาผ้าป่า พุ่มนั้น

๒.๓ **ขั้นหลังประกอบพิธีกรรม :** พระสงฆ์จะนำผ้าป่าของตนกลับวัด ส่วนประชาชนก็จะ พากันไปลอยกระทงที่แม่น้ำปิง ท่าวัดบาง หรือทำบริเวณที่จอดรถโรงแรมซากังราวีเวอรวิว

๓. ปัญหา อุปสรรคในการจัดประเพณีการทอดผ้าป่าแถว

๓.๑ **ข้าวของเครื่องใช้**ส่วนมากประชาชนจะซื้อจากร้านค้า ซึ่งของในถังจะไม่มี คุณภาพ พระสงฆ์ไม่สามารถนำข้าวของไปใช้ได้

๓.๒ ส่วนมากพระสงฆ์จะเป็นฝ่ายเตรียมสถานที่ เตรียมหลักไม้ เตรียมสลาก อาจจะต้องเตรียมการล่วงหน้าหลายวัน

๓.๓ ปัจจุบันทางจังหวัดจัดกิจกรรมการทอดผ้าป่าแถวในงานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่ เมืองกำแพง ทำให้มีประชาชนมาร่วมงานกับทางวัดน้อยลง เนื่องจากเห็นว่าได้ทำบุญในช่วงงาน ประเพณีสารทไทยกล้วยไข่ไปแล้ว

๓.๔ ขาดการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมประเพณีการทอดผ้าป่าแถว ในชุมชนเพชรบูรณ์

๓.๕ ขาดการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร บางครั้งจึงดูไม่เป็น รูปแบบที่เป็นทางการแต่จะดูเป็นธรรมชาติแบบชาวบ้านจัดงานในวัด

๓.๖ ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวกำแพงเพชรเห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรม

๓.๗ ทางวัดขาดการจัดการความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีการทอดผ้าป่าแถวทำให้ประชาชนทั่วไปถ้าไม่ได้ยู่บริเวณชุมชนเพชรบูรณ์ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารจึงไม่ได้มีโอกาสร่วมสืบสานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเช่นนี้

หัวหน้าโครงการ นางสาวอัจฉรา อ่อนจันทร์
ประเภทสื่อ พิธีกรรม
ปีงบประมาณ ๒๕๕๑

ลายมือชื่อหัวหน้าโครงการ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

Abstract

The research purposes were 1) to support participation of cultural network and community in cultural management, 2) to study Todphapataew custom of Phetchusap village, Muang district, Kamphaeng Phet Province, and 3) to study problem and guideline for preserving Todphapataew custom. This study was qualitative research which the key informants were 3 groups who known about Todphapataew custom. The 1st group were the monks of Bang Temple, Kamphaeng Phet lord mayor, member of a municipal council and leader of Phetchusap village. The 2nd group were experts in village such as teacher, senior persons of village. The 3rd group were children and juvenile of Phetchusap village. The data were collected by using semi – structural interview form, observation, and community opinion. The Analytic induction was used in analysing data.

The research results were as follows ;

1. The participation of cultural network in cultural management were planning, operation, getting benefit, and evaluation.

2. The Todphapataew custom was unique of local custom in Muang district which “Phapa” means the things that people give to monks, and “taew” means row, so “Phapataew” means the good things that setted in row for monks. There were 3 steps of Todphapataew procedure ;

- 2.1 The preparation ; the monks and committee of Bang temple had to prepare the place by putting the stick in row, card of numbers and inviting the monks from 3 temples. The people prepare the Phapa (things for monks)

- 2.2 The operation or etiquette ; on Loy Kratong day morning each temple make merit and virtue. In the afternoon people come to receive the lots (number), at night about 8 o'clock in the evening, the monks from 3 temple come to Bang temple, and the monks receive the lots (number), after the etiquette already, the monks will walk for finding Phapa that was same number, when they can find, they' ll pray to the owner of Phapa and put everything back to their temple.

- 2.3 People go to Ping river for joining Loy Krathong festival after the etiquette finish.

3. The problem of Todphapataew custom ;

3.1 The low quality of things in Phapa, so the monks can't use anything.

3.2 The preparation place for Todphapataew custom is the monks' s responsibility, which had to 2 – 3 days before the Loy Krathong day.

3.3 Nowadays, the people join this custom less than in the past, because the province just setting the same activity in Kamphaeng Phet KluayKai Festival before Phetchusap Todphapataew custom.

3.4 There is no motivation strategies for children participation.

3.5 The local administration organization encourage the village a bit.

3.6 Lack of public relations for people to know the important of Todphapataew custom.

3.7 The temple cannot manage about the knowledge of Todphapataew custom, so people and state should be support for preserving this custom.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ข
บทคัดย่อ (English)	จ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ฅ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
ขอบเขตของการศึกษา	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	๓
๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
บริบทชุมชนเพชรบูรณ์	๔
แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม	๑๐
ประเพณีทอดผ้าป่าแถว	๒๔
แนวคิดหลักการบริหารจัดการวัฒนธรรม	๒๗
แนวคิดการมีส่วนร่วม	๔๖
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๖๑
รูปแบบการวิจัย	๖๑
ประชากรที่ศึกษา	๖๑
กลุ่มตัวอย่าง	๖๑
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๒
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๒
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๖๓
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๓

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๔ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	๖๔
ตอนที่ ๑ ผลการศึกษาที่ได้	๖๔
ตอนที่ ๒ ข้อเสนอสรุป	๖๕
ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ	๖๗
บรรณานุกรม	๗๕
ภาคผนวก	๘๒
- ภาพประเพณีการทอดผ้าป่าแถว	๘๓
- ภาพกิจกรรมการประชุมงานวิจัย ประเพณีการทอดผ้าป่าแถว	๘๖
- แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	๘๘
- คำสั่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร	๙๔
- ตารางแสดงการมอบหมายภารกิจโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่าย วัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณี ทอดผ้าป่าแถว ฯ	๙๖
- แบบฟอร์มรายงานการสร้างการมีส่วนร่วม	๙๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๔

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑ สามเส้าของการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น	๒๘
๒ คุณสมบัติในการประสานการพบกันของธาตุทั้ง ๔ ให้ครบ S-M-C-R	๒๙
๓ ต้นไม้สี่พื้นบ้าน	๓๐
๔ ความสัมพันธ์ระหว่างต้นไม้ (สี่พื้นบ้าน) กับ ดิน (บริบทชุมชน)	๓๑
๕ การวิเคราะห์บริบทชุมชน	๓๒
๖ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อการแสดง	๓๔
๗ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อวัตถุ	๓๔
๘ ต้นไม้แห่งคุณค่าของสี่พื้นบ้าน	๓๕
๙ การวิเคราะห์คุณลักษณะของผีป่วนจังหวัดลำปาง	๓๖
๑๐ ต้นไม้คุณค่าของผีป่วน	๓๗
๑๑ การปรับประยุกต์ของเพลงโคราช	๓๘
๑๒ หน้าที่ของสี่พื้นบ้าน	๓๙
๑๓ การวิเคราะห์หน้าที่ของหมวกกูด้อย	๔๐
๑๔ กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน	๔๑
๑๕ กระบวนการสืบทอดพิธีเหยา จ.มุกดาหาร	๔๒
๑๖ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔๓
๑๗ การแยกธาตุของชื่อการอบรม	๔๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีตกับปัจจุบัน	๘๒
๒	การวิเคราะห์ความเหมือนระหว่างประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีตกับปัจจุบัน	๘๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น วัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับทุกคนตลอดเวลา เพราะการดำรงชีวิตประจำวันของคนล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา ความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่

จังหวัดกำแพงเพชรมีงานประเพณีที่จัดขึ้นมากมายจนสามารถสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างดี ตลอดจนถึงกับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของเกษตรกรคือ งานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร และงานนบพระเล่นเพลง ซึ่งเป็นงานประเพณีที่ชาวกำแพงเพชรยึดถือปฏิบัติกันมาหลายสิบปี

“ประเพณีกล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร” จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อเป็นการสนับสนุนและพัฒนาการประกอบอาชีพการทำสวนกล้วยไข่ของเกษตรกรชาวสวนกล้วยไข่ในจังหวัดกำแพงเพชร จากแนวคิดของผู้ว่าราชการจังหวัด นายจ่านง ยังเทียน ที่ดำรงตำแหน่งในสมัยนั้น ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายเชาว์วิศ สุตลาภา เปลี่ยนการตั้งชื่องานเป็น “งานสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง” โดยมีแนวคิดที่ประชาชนนิยมรับประทานกล้วยไข่ร่วมกับกระยาสารท ประกอบกับการจัดงานได้ยึดถือวันสารทไทยมากำหนดจัดงาน ซึ่งตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ หรือประมาณเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ที่เป็นเทศกาลที่ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธจะกวนกระยาสารท ข้าวมธุปายาส ข้าวทิพย์ ข้าวยาคุก กล้วยไข่ น้ำตาล น้ำผึ้ง ไปถวายพระ ณ วัดวาอารามต่าง ๆ (www.Kamphaengphet.go.th/tourkpp/festival.pdf) และจังหวัดกำแพงเพชร จึงได้ถือเอาช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงระยะเวลาของการจัดงานทุก ๆ ปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการผลิตกล้วยไข่ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดกำแพงเพชร และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอีกด้วย

ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวเป็นอีกประเพณีที่มีประวัติความเป็นมายาวนานโดยจะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนเดือนสิบสอง (วันลอยกระทง) ซึ่งมีชุมชนและวัดร่วมกันสืบทอดประเพณีทอดผ้าป่าแถว จำนวน ๔ วัด ได้แก่ วัดบาง ตำบลในเมือง วัดพระบรมธาตุ ตำบลนครชุม

วัดสว่างอารมณ์ตำบลนครชุม และวัดอมฤต ตำบลลานดอกไม้ตึก อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัด
กำแพงเพชร

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น บางอย่างกำลังจะสูญหายเพราะไม่ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดจากคนรุ่นใหม่ ดังนั้นสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชรเห็นว่าประเพณีการทอดผ้าป่าเถว ในพื้นที่อำเภอเมืองกำแพงเพชร ควรจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม คือ การรักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง สร้างค่านิยม จิตสำนึก และภูมิปัญญาคนไทย นำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่า และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบกับวัดบางและชุมชนเพชรชูทรัพย์ มีรูปแบบการจัดประเพณีทอดผ้าป่าเถวที่มีพิธีการชัดเจน และดำเนินการต่อเนื่อง รวมถึงมีการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมาตลอด ซึ่งเป็นกรณีที่มีการจัดการประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความสำเร็จจึงได้จัดทำโครงการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าเถว ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๕๑ เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร และชุมชนในการบริหารจัดการ วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาประเพณีการทอดผ้าป่าเถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และการสืบทอดในอนาคต ซึ่งข้อมูลผลการศึกษาวิจัยทำให้ทราบว่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างไรให้สำเร็จ รวมถึงเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ทั้งนี้การแก้ไขสารสนเทศที่ได้สามารถนำไปประกอบการวางแผนพัฒนางานวัฒนธรรมประเพณี ที่สำคัญอื่น ๆ ของจังหวัดกำแพงเพชร อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น ได้อุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานให้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นงามให้อยู่คู่สังคมเมืองกำแพงเพชรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชรและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น
๒. เพื่อศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าเถวชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแถว
ในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

ขอบเขตของการศึกษา

๑. ขอบเขตประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้รู้ ในพื้นที่
อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

๒. ขอบเขตเนื้อหา

๒.๑ กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรม

๒.๒ ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

๒.๓ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ ประเพณี ทอดผ้าป่าแถว
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของเครือข่ายวัฒนธรรม
สภาวัฒนธรรมและชุมชน

๒. ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
และชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓. ทราบความเป็นมา คุณค่า และความสำคัญ ขั้นตอน/พิธีการของประเพณีทอดผ้าป่าแถว
ชุมชนเพชรชูทรัพย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีต
ปัจจุบัน และแนวทางการสืบทอดในอนาคต

๔. ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแถวในพื้นที่
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบุรี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

๑. บริบทชุมชนเพชรบุรี
๒. แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม
๓. ประเพณีทอดผ้าป่าแถว
๔. แนวคิดหลักการบริหารจัดการวัฒนธรรม
๕. แนวคิดการมีส่วนร่วม
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บริบทชุมชนเพชรบุรี

๑. ลักษณะทั่วไป

ชุมชนเพชรบุรีเป็นชุมชนเมือง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ชุมชนเพชรบุรีได้เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๔ โดยการจัดตั้งของเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ใช้ชื่อว่า “ชุมชนเพชรบุรี” โดยนำคำว่าเพชร มาจากคำว่า กำแพงเพชร และคำว่า ชุบุรี มาจากนามสกุลของอดีตรัฐมนตรีราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

๒. ชุมชนเพชรบุรี

ตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๔๓ ถนนเจริญสุข ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร รหัสไปรษณีย์ ๖๒๐๐๐ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดวัดกุยยาง ชุมชนวัดกุยยาง
ทิศใต้	ติดถนนเจริญสุข ชุมชนเพชรกระรัต
ทิศตะวันออก	ติดถนนวิจิตร ชุมชนป่ามะปราง
ทิศตะวันตก	จรดแม่น้ำปิง และอุทยานสิริจิต

๓. อาชีพประชาชนในชุมชน

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับราชการและงานบริการต่าง ๆ การจ้างงานร้านค้าเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นการจำหน่ายกันในระบบครอบครัวจึงไม่ค่อยจะมีการจ้างแรงงาน จะมีการช่วยเหลือกันภายในครอบครัว จะมีการจ้างก็จะไม่เกิน ๒ – ๓ คน เพราะเป็นร้านค้าขนาดเล็ก

๔. วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเพชรบูรณ์

ชุมชนเพชรบูรณ์มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภายในชุมชนจะมีการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น จะมีการทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ สรงน้ำพระรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีทอดผ้าป่าแถว

ชุมชนเพชรบูรณ์ มีผู้นำชุมชนที่มีคุณธรรม มีความยุติธรรม เป็นที่พึ่งของสมาชิก ประชากรมีความพอใจในความสามารถของผู้นำ ไว้วางใจในตัวผู้นำเป็นอย่างดี

๕. ระดับการศึกษา

ส่วนใหญ่จะศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และสายอาชีพ จึงทำให้ชุมชนมีอาชีพค้าขายและรับจ้างเป็นส่วนมาก

๖. สภาพทั่วไป/ประชากร

สภาพภูมิประเทศ เป็นที่ราบ

สภาพภูมิอากาศ ร้อนชื้น

ประชากร มีจำนวนครัวเรือน ๑,๐๑๓ ครัวเรือน แบ่งเป็นชาย ๑,๖๓๖ คน หญิง ๑,๔๐๒ คน รวมทั้งหมด ๓,๐๓๘ คน

แยกตามช่วงอายุ (ตามข้อมูล จปฐ.) ดังนี้

๑. เด็กอายุ ๐ – ๕ ปี	จำนวน ๑๕๕ คน
๒. สูงอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป	จำนวน ๘๗ คน
๓. อายุ ๖ – ๓๔ ปี	จำนวน ๕๖๒ คน
๔. อายุ ๓๕ – ๓๙ ปี	จำนวน ๗๓๐ คน
๕. อายุ ๔๐ – ๖๐ ปี	จำนวน ๑,๔๗๖ คน

สภาพปัญหาของหมู่บ้านที่ตกเกณฑ์ จปฐ. จำนวน ๒๘ คน ตัวชี้วัด

๑. ตัวชี้วัดที่ ๑ การย้ายเข้า/ออก ของสมาชิกชุมชน
๒. ตัวชี้วัดที่ ๒ การเกิด/การเสียชีวิต ของสมาชิกชุมชน
๓. ตัวชี้วัดที่ ๓ การเข้าถึงสมาชิกของชุมชน

สภาพปัญหาของหมู่บ้านตามข้อมูล กชช.๒ค

- ไม่มี -

๗. การคมนาคม

ระยะทางจากหมู่บ้าน ถึงอำเภอเมืองกำแพงเพชร ๑.๕ กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง/
คอนกรีต ๑.๕ กิโลเมตร ถนนลูกรัง - กิโลเมตร ถนนภายในหมู่บ้านเป็นคอนกรีต/ลาดยางรวม
๑.๕ กิโลเมตร ถนนลูกรัง/ดิน - กิโลเมตร

๘. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน

- ไฟฟ้า จำนวนครัวเรือนที่ใช้บริการ ๑,๐๑๓ ครัวเรือน คิดเป็น ๑๐๐% ของ
ครัวเรือนทั้งหมด
- ประปา จำนวนครัวเรือนที่ใช้ประปา ๑,๐๑๓ ครัวเรือน คิดเป็น ๑๐๐% ของ
ครัวเรือนทั้งหมด
- โทรศัพท์ จำนวนตู้โทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้าน ๑๐ แห่ง
 - มีบริการโทรศัพท์ขององค์กรฯ หรืออื่น ๆ (โทรศัพท์บ้าน) จำนวน ๑๕๐
หมายเลข
 - มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) จำนวน ๗๕๐ เครื่อง
- มีหอกระจายข่าวสามารถบริการราษฎรได้รับข้อมูลข่าวสาร - ครัวเรือน
- มีผู้ใหญ่บ้าน จำนวนผู้ใหญ่บ้านในชุมชน ๓ คน
- มีโรงเรียนในหมู่บ้าน - แห่ง คือ - จำนวนนักเรียน - คน ครู - คน เปิดสอน
ถึงชั้น -
- ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๒ แห่ง วัดประจำหมู่บ้าน คือ
 ๑. วัดเสด็จ
 ๒. วัดบาง
- ระยะทางจากหมู่บ้านถึงสาธารณสุขเทศบาล - กิโลเมตร (สาธารณสุขเทศบาล
ตั้งในเขตชุมชน) มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำ ๕ คน

๙. แหล่งน้ำ

- มีแหล่งน้ำธรรมชาติ - แห่ง คือ -
- มีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น - แห่ง คือ -
- ราษฎรใช้น้ำในการเกษตร จาก -
ครัวเรือนทำการเกษตรมีน้ำใช้ตลอดปี - ครัวเรือน ไม่เพียงพอ - ครัวเรือน
- ราษฎรใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคจาก ประปาส่วนภูมิภาค
ครัวเรือนมีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภคเพียงพอตลอดปี - ครัวเรือน
ไม่เพียงพอ - ครัวเรือน

๑๐. ด้านเศรษฐกิจ

- ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ค้าขาย จำนวนประชากร ๑,๐๑๓ ครัวเรือน ประกอบอาชีพรองเรียงลำดับ ดังนี้

๑. อาชีพรับจ้าง
๒. บริการ (ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า)
๓. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

- เวลาว่างหลังการประกอบอาชีพหลักราษฎรประกอบอาชีพเสริม คือ บริการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า

- รายได้เฉลี่ยต่อคน/ปี ของชุมชน ๔๒,๐๐๐ บาท

- แหล่งเงินทุนชุมชน ดังนี้

๑. กองทุนหมู่บ้าน จำนวนเงินทุน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท สมาชิก ๑๑๘ คน จำนวนผู้กู้ ๖๔ คน เป็นเงิน ๑,๐๕๕,๐๐๐ บาท

๒. กลุ่มออมทรัพย์ (สัจจะ) จำนวนเงินหุ้น ๓๐,๐๒๕ บาท จำนวนสมาชิก ๖๔ คน จำนวนผู้กู้ - คน เป็นเงิน - บาท

๓. กลุ่มฌาปนกิจ จำนวนเงินทุน - บาท สมาชิก - บาท

- แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีดังนี้ สวนศิริจิตอุทยาน

- อัตราค่าจ้างแรงงานในชุมชน/วัน ๑๗๓ บาท/วัน ช่างฝีมือ/แรงงานในหมู่บ้าน

๑. นายฝั่ง เขียวมรกต (ช่างอิเล็กทรอนิกส์)

๒. นางสาวสุภาภรณ์ ยี่เสียง (นวดแผนโบราณ)

- แหล่งรับซื้อ/จำหน่าย พืชผลทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ -

๑๑. ด้านสังคม

- ลักษณะสังคมโดยทั่วไปของชุมชน เป็นลักษณะเฉพาะเครือญาติ มีการติดต่อสัมพันธ์เฉพาะเครือญาติหรือบุคคลที่รู้จัก จะมีการติดต่อกันก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมชุมชน หรือมีงานตามขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย เช่น งานบวช งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

- ประเพณี/วัฒนธรรมสำคัญ ทำบุญกลางบ้าน ประเพณีเข้าพรรษา- ออกพรรษา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ด้านเกษตรกรรม (ระบุ) - ชื่อ -

๒. ด้านจักสาน ชื่อ - ชื่อ -

๓. ด้านดนตรีพื้นบ้าน (ระบุ) - ชื่อ -

๔. ด้านทอผ้าพื้นเมือง ชื่อ -

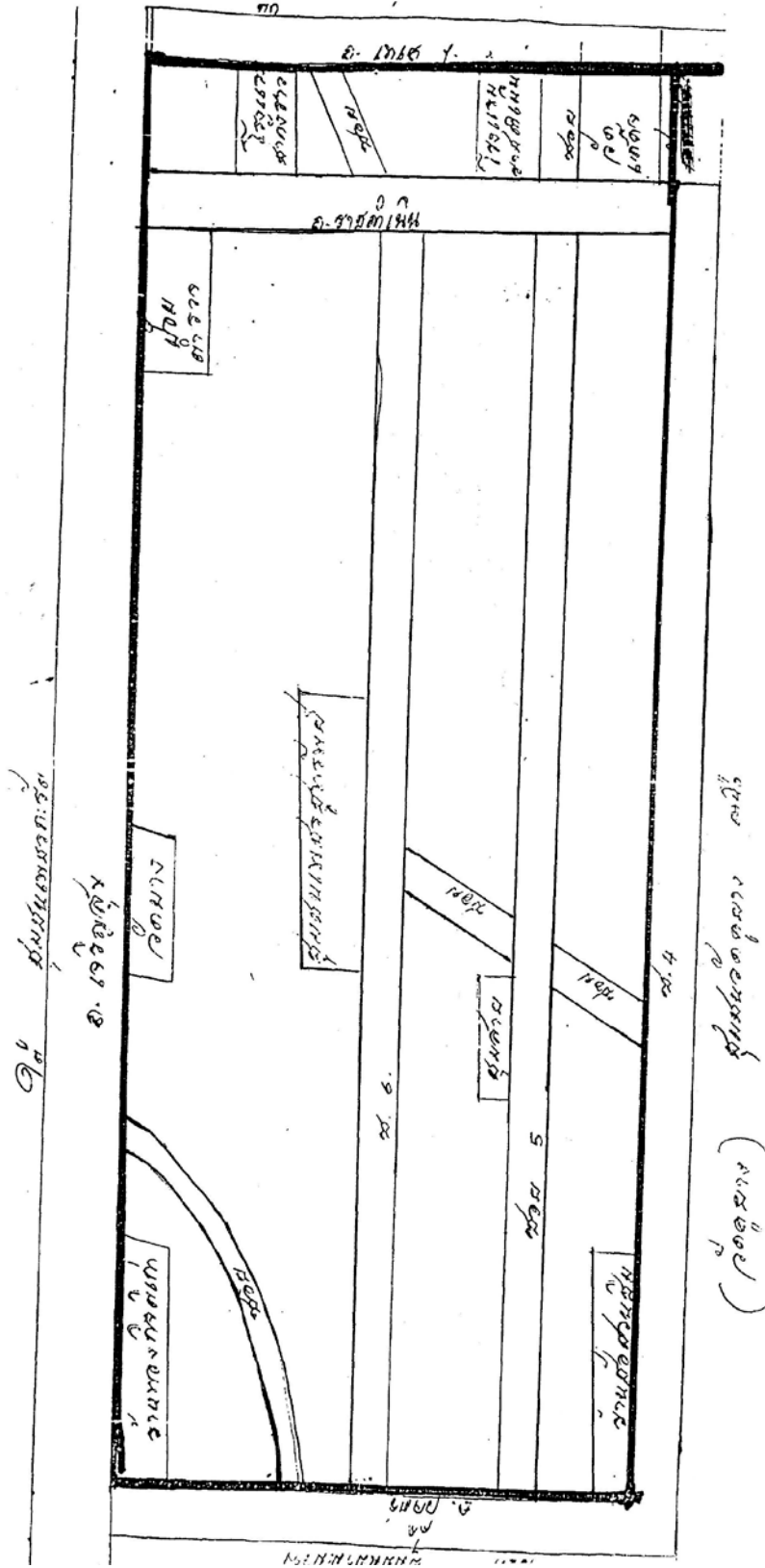
๕. ด้านวาดแผนไทย ชื่อ นางสาวสุภาภรณ์ ยี่เสียง

๖. ด้านขนมไทย ชื่อ นางเฉลา เสือคำราม

๑๒. รายนามผู้นำชุมชน, กลุ่ม, องค์กร

ที่	ชื่อ - นามสกุล	บ้านเลขที่	อายุ	การศึกษา	ตำแหน่ง	เบอร์โทรศัพท์
๑.	นายผึ้ง เขียวมรกต	๔๓ ต.ในเมือง	๖๓	ป. ๗	ประธานชุมชน	
๒.	นายวีรพงษ์ จุฑามาศ	๘ ต.ในเมือง	๕๒		ประธานกลุ่มออมทรัพย์	
๓.	นางกัลยารัตน์ ศรีเดช	ต.ในเมือง			ผู้นำการออกกำลังกาย	
๔.	นางกัลยารัตน์ ศรีเดช	ต.ในเมือง			ประธาน อสม.	
๕.	นายพยุง จุฑามาศ	๑๘ ซอย ๔	๘๓	ม. ๖	ประธานผู้สูงอายุ	
๖.	นางเพทชาย พลวง กิจจา	๓๕ ต.ในเมือง	๖๓		ประธานกลุ่มสตรี	
๗.	นายผึ้ง เขียวมรกต	๔๓ ต.ในเมือง	๖๓	ป. ๗	ผู้นำด้านศาสนา ผู้นำด้านจริยธรรม	
๘.	นายปรีชิต เพชรรัตน์	ต.ในเมือง			สมาชิกสภาเทศบาล	

๑๓. แผนที่แสดงอาณาเขตของชุมชนเพชรบุรีทรัพย์

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม

ความหมายของประเพณี

พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน (๒๕๒๕ : ๕๐๑) ได้ให้ความหมายของประเพณีว่า หมายถึง สิ่งที่นิยมปฏิบัติสืบกันมา จนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือจารีตประเพณี ของสังคมที่ถือปฏิบัติถ่ายทอดกันมา

สุพัตรา สุภาพ (๒๕๑๘ : ๑๓๘) กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติที่เห็นว่าดี ถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติต่อกันมา โดยสรุป ประเพณี หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติเชื่อกันมาจนกลายเป็น แบบอย่างการกระทำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ความหมายของวัฒนธรรม

ประเวศ วะสี (๒๕๔๘ : ๒๐) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้อง กับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างกันหลากหลายไป ตามชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เรียกว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมาย กว้างและครอบคลุมมาก

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (๒๕๔๔ : ๑) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

งามพิศ สัตย์สงวน (๒๕๔๓ : ๒๐) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วย และเป็นเครื่องมือสำคัญที่ นักมานุษยวิทยาใช้เพื่อทำความเข้าใจประเพณี วัฒนธรรม ที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งเพื่อเข้าใจตัวเราเองและสังคมของเราด้วย

พัฒน์ น้อยแสงศรี (๒๕๒๐ : ๓๔, อ้างถึงใน บรรเจิด พุฒารัตน์ ๒๕๔๑ : ๔๖) ได้แยก ความหมายของวัฒนธรรมไว้ ๒ ลักษณะ คือ ความหมายอย่างกว้างตามที่นักมานุษยวิทยาใช้ และ ความหมายอย่างแคบตามที่ประชาชนทั่วไปใช้ โดยให้ความหมายดังนี้ ความหมายอย่างกว้าง วัฒนธรรมคือ การดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความหมายตั้งแต่การหาเลี้ยงชีพ กฎหมาย การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ สภาพทางเศรษฐกิจ ระบบสังคม ตลอดจนศิลปกรรม ต่าง ๆ ในความหมายอย่างกว้างนี้ สิ่งที่ดีงามและสิ่งที่ไม่ดีงามซึ่งควรแก่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ ส่วนความหมายอย่างแคบ วัฒนธรรม คือ ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี และขนบธรรมเนียมที่ ควรรักษาไว้ เช่น ประเพณีลอยกระทง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๓๗ : ๖๕ – ๖๖) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมก็คือชีวิตของคนนั่นเอง และทรัพยากรเป็นหัวใจเป็นจิตวิญญาณของชีวิต หรือวัฒนธรรมชุมชน

พระยาอนุมานราชชน (อ้างถึงใน กุณจาโร บุญเลี้ยง ๒๕๓๕ : ๕) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรมสังคม วาจาท่าทาง กิจกรรมประกอบการงาน การเล่นและผลที่เกิดจากกิจกรรมนั้นเป็นสภาพอันเป็นความจริงองงาม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของวิถีชีวิตคน เป็นมรดกสังคมที่ถ่ายทอดสืบทอดเป็นประเพณี ก่อให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับประเพณีที่สืบทอดกันมาในแง่นามธรรมและเป็นการแสดงออกของประเพณีในแง่รูปธรรม

David A. Karp (๑๙๙๖ : ๓๐) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่า สิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี ศิลธรรม พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติเคยชินเป็นนิสัย การร่วมแสดงความคิดโดยสมาชิกในกลุ่มสังคม ซึ่งเป็นแบบแผนสำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อถ่ายทอดให้กับกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ สืบทอดต่อไปในอนาคต

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า วัฒนธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางเพราะหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่แสดงออกถึงความเจริญองงามทุกชนิดของมนุษย์ นำมาซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเป็นหนึ่งเดียวของสังคม

ลักษณะของวัฒนธรรม

สังคมประกอบด้วยชุมชนหลายชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรมมากมาย นักการศึกษา สังคมวิทยาจึงได้ศึกษาวัฒนธรรมชุมชนต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน เพื่อนำมาสรุปถึงคุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรม ดังนี้

ยศ สันตสมบัติ (๒๕๔๔, หน้า ๑๑ – ๑๒) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ

๑. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม คนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งทำให้พฤติกรรมของเขามีความสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น เช่น ค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมไทยคือ การเคารพนับถือผู้ใหญ่ เมื่อเด็กพบผู้ใหญ่ที่ตนรู้จัก เด็กทราบดีว่าตนควรยกมือไหว้เพื่อทักทายและแสดงความเคารพ ขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็สามารถคาดคะเนได้ว่าเด็กจะไหว้ตนและตนควรจะรับไหว้

๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is Learned) ที่ละเล็กทีละน้อยจากการเกิดและเติบโตมาในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือน “มรดกทางสังคม” ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมทั้งการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สั่งสมมาจากการเป็นสมาชิกสังคม จากกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมนี้ มนุษย์สามารถเข้าใจได้ว่าตนควรมีพฤติกรรมเช่นไรในสถานการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมเช่นไรที่ตนยอมรับว่าดีงาม และถูกต้อง มนุษย์จะรับเอาทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ที่สังคมยอมรับมาเป็นของตน

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ ชีวิตประจำวันของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินตรา สัญญาณไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป เป็นต้น สัญลักษณ์สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกันและกัน นอกจากนั้น ภาษาและระบบของสัญญาณอื่น ๆ ยังช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างเป็นระบบและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นไปยังคนรุ่นหลังต่อไป

๔. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ในลักษณะนี้วัฒนธรรมมีหน้าที่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สอนให้มนุษย์รู้จักหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ วางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้สังคมทำงานไปได้อย่างมีระบบ นอกจากนี้วัฒนธรรมยังช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมคือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ตัวอย่างเช่น มนุษย์ทุกแห่งหนทั่วโลกพยายามกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและกระบวนการกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตอาจจะออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม เทพปกรณัมจักรวาลวิทยา ฯลฯ เมื่อมนุษย์ในสังคมแห่งหนึ่งพยายามกำหนดนิยามความหมายของอำนาจ กระบวนการกำหนดความหมายดังกล่าวก็ย่อมกลายมาเป็นการสร้าง “แนวความคิด” พื้นฐานของระบบการเมืองการปกครองของสังคมนั้น

๖. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) เช่น ความคิดและค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่นและมีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับในวัฒนธรรมของเรา

นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ (๒๕๔๐ : ๔๔ – ๔๕) ได้สรุปลักษณะของวัฒนธรรมไว้ ๔ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของระบบความคิดของมนุษย์ (Cognitive Systems)

ซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบทางชีวภาพ (Biological Systems) เพราะระบบความคิดเกิดมาจากระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจของมนุษย์ร่วมกัน มนุษย์จะมีความคิดดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับระบบทางร่างกายดีหรือไม่ดี คนที่มีร่างกายอ่อนแอ เจ็บ ๆ ป่วย ๆ ตลอดเวลา สมองและการรับรู้ย่อมผิดพลาดคลาดเคลื่อนคิดอะไรไม่ถูกต้อง ไม่ดีงาม มนุษย์มีวิธีการดำรงชีพดีขึ้น ๆ นับตั้งแต่ได้แยกทางมาจากไพรเมท ระดับต่ำ (ทางสมอง) ชนิดอื่น ๆ ก็เพราะมีมนุษย์บางกลุ่มบางพวกที่มีสุขภาพดี มีมันสมองเลิศ คิดสร้างระบบและวัตถุเอาไว้ให้ ส่วนมนุษย์ที่ร่างกายและสมองไม่ดี ก็คิดสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่ง่ายและสบายกว่า อย่างไรก็ตามทุกคนต่างก็ช่วยกันคิดและสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเสมอ

๒. วัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว ดังกล่าวมาแล้วว่า วัฒนธรรมเป็นผลิตผลของระบบความคิดและแสดงออกมาทางพฤติกรรมอันได้แก่ การกระทำในแง่ของการสร้างวัตถุ (ผลิตสิ่งของ) และระบบต่าง ๆ ทางสังคม กฎการคิดของมนุษย์คือ ความคิดไม่คงที่เปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ วันนี้อคิดอย่างหนึ่ง วันพรุ่งนี้อาจจะคิดอีกอย่างหนึ่งได้ ยิ่งคิดก็ยิ่งขยายตัวและเปลี่ยนใหม่เรื่อย ๆ เมื่อวัฒนธรรมคือผลิตผลของระบบความคิดของมนุษย์ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ ไม่คงที่และไม่ตายตัว

๓. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องของชีวภาพ แต่เพียงส่วนเดียว มันเป็นเรื่องที่สมาชิกในสังคมเรียนรู้มาจากสมาชิกรุ่นก่อนคนซึ่งเป็นผู้อบรมสั่งสอน บอกกล่าวเล่ากันต่อ ๆ กันมาด้วย และเกิดมาจากการสังเกตและการลองผิดลองถูก มิใช่เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาทางยีนส์แต่กำเนิด พฤติกรรมใดที่สืบทอดกันได้ทางชีวภาพจะเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นได้เองและควบคุมไม่ได้ด้วยตัวบุคคล พฤติกรรมแบบนั้นก็คือ พฤติกรรมที่เป็น “สัญชาตญาณ” บุคคลจะสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ตั้งแต่เกิดจนโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นของชีวิตของมนุษย์จะเป็นช่วงสั่งสมวัฒนธรรม (Enculturation) ที่สำคัญมาก และจะต้องเรียนรู้ไปจนกว่าจะประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมและครรลองของชีวิตได้เหมือน ๆ กับสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคม และเมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็มีหน้าที่อบรมสั่งสอน และสืบทอดวัฒนธรรมนั้นให้แก่สมาชิกรุ่นเยาว์ของสังคมต่อไปอีก การอบรมสั่งสอนและสืบทอดวัฒนธรรมนั้น มนุษย์มีวิธีการที่ดีที่สุดที่สัตว์อื่น ๆ ไม่มีใช้ นั่นคือ การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการส่งต่อวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลัง ๆ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าสัตว์อื่น ไม่มีวัฒนธรรม เพราะไม่มีขนาดของสมองที่ใหญ่และมีสัดส่วนพอดีกับน้ำหนักของร่างกายเหมือนอย่างมนุษย์ที่สามารถจะคิดเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพสูงเหมือนอย่างการใช้ภาษาในการสื่อสารของมนุษย์

๔. วัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวม ครอบครองหรือระบบการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมต้องสอดคล้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม บุคคลต้องเรียนรู้ที่จะประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับ

ของผู้อื่นจึงจะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี คนเราอยากให้คุณเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นเสมอเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งที่ไม่สามารถดำรงชีพอยู่โดยลำพังตนเองได้ เมื่อมนุษย์เกิดพฤติกรรมและสิ่งของใด ๆ ขึ้นมาก็ต้องทดลองใช้จนได้ที่เสียก่อน แล้วจึงเผยแพร่ออกไปสู่คนส่วนใหญ่ของสังคมของคุณ

ทัศนีย์ ทองสว่าง (๒๕๓๗ : ๘๘) กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

๑. วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ ตัวอย่างของวัฒนธรรมที่เห็นเด่นชัดของมนุษย์ที่ปฏิบัติเป็นประจำ เช่น มารยาทเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะมารยาทในการใช้ห้องสมุด การพูดจา การทักทาย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งสิ้น มิใช่เกิดจากสัญชาตญาณ เพราะการเรียนรู้ของมนุษย์นั่นเอง ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์
๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์รู้จักเลือกและปฏิบัติวัฒนธรรมด้วยการเรียนรู้ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงไม่ได้ติดตัวมาจากมนุษย์ตั้งแต่กำเนิด และไม่ใช่อะไรที่เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรมหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากมนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยกันภายในสังคม
๓. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนของวิถีชีวิตมนุษย์มีพฤติกรรมแสดงออกมากมาย ตั้งแต่เกิดจนตาย อาทิ การอาบน้ำ แปรงฟัน สวมเครื่องแต่งกาย รวมถึงการทำงานอดิเรกต่าง ๆ ไม่ว่าจะการชมรายการโทรทัศน์ เล่นดนตรี ออกกำลังกาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จัดเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมจัดเป็นเครื่องกำหนดรูปแบบของครอบครัว เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา ศาสนา เป็นต้น (เหมอมาลัย ราชภัฏจารักษ์ ๒๕๔๑ : ๕๑) การกระทำของมนุษย์ว่าดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ ถูกหรือผิด วัฒนธรรมจะเป็นตัวกำหนด วัฒนธรรมจึงจัดเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตในสังคมของมนุษย์
๔. วัฒนธรรมจัดเป็นมรดกทางสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมภายในสังคมเพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ได้จัดให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเจ้าของ เพราะมนุษย์นำวัฒนธรรมมาปฏิบัติร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันจึงจัดให้วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม ฉะนั้นถ้ามีบุคคลภายในสังคมสามารถสร้างสิ่งหรือคิดค้นอำนวยความสะดวก แต่นำไปใช้เพียงคนเดียวไม่เปิดเผยให้บุคคลภายในสังคมได้ร่วมใช้ร่วมปฏิบัติกัน ก็ไม่จัดสิ่งนั้นเป็นวัฒนธรรม
๕. วัฒนธรรมสามารถถ่ายทอดกันได้ สิ่งหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ภายในสังคมได้ยาวนานนั้น นอกจากมนุษย์จะต้องเรียนรู้วัฒนธรรมแล้ว ยังต้องช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ได้เรียนรู้มาให้กับสมาชิกรุ่นหลัง ๆ นำมาปฏิบัติด้วย เช่น ครูอาจารย์สั่งสอน อบรมวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้แก่ลูกศิษย์หรือหมอชาวบ้านเป็นวิทยากรเรื่องการรักษาโรคด้วยสมุนไพรจากบรรพบุรุษให้กับคนในหมู่บ้านภายในสังคมนั้น เป็นต้น ซึ่งการถ่ายทอดอาจจะอยู่ในทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้

๖. วัฒนธรรมเป็นสิ่งไม่คงที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากสภาพสังคมมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมนั้นด้วย ซึ่งตัวอย่างที่เห็นเด่นชัด คือ วัฒนธรรมการแต่งกายของไทยในอดีตแตกต่างจากยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมมีอยู่ ๒ รูปแบบ คือ คิดเองทำเอง หรือรับมาจากสังคมอื่น

๗. วัฒนธรรมมีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม วิถีชีวิตของแต่ละสังคมย่อมที่จะมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นของชาวไทย หรือฝรั่งเศส อเมริกา ญี่ปุ่น ฯลฯ แต่ละวิถีชีวิตของเขาก็จะมีลักษณะเป็นของตัวเอง ทั้งนี้ไม่สามารถนำมากำหนดได้ว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่ากัน ความเหมาะสมของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม

๘. วัฒนธรรมสามารถสาบสูญหรือตายไปได้ เมื่อวัฒนธรรมมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง ทำให้วัฒนธรรมสืบทอดต่อกันมาเป็นช่วง ๆ แต่เมื่อใดวัฒนธรรมนั้นไม่มีการถ่ายทอด สืบต่อภายในสังคม วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะหายสาบสูญไปหรือมีวัฒนธรรมใหม่ที่แข็งแกร่งมาแทนที่

๙. วัฒนธรรมถือเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์และสังคม เพราะสังคมไม่สามารถแยกเอา วัฒนธรรมออกจากกันได้ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมจึงต้องมีวัฒนธรรมเข้ามาบิบบบาท ซึ่งถ้าไม่มีวัฒนธรรมมนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้

๑๐. วัฒนธรรมมีการยอมรับร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และเรียนรู้ด้วยตนเองภายในสังคม วัฒนธรรมจะอยู่อย่างยั่งยืนสืบไปสมาชิกภายในสังคมนั้นจะต้องเห็นพ้อง และยอมรับวัฒนธรรมนั้นด้วย

๑๑. วัฒนธรรมเป็นผลรวมของหลาย ๆ สิ่ง หลาย ๆ อย่าง จึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเป็นผลรวมของแบบแผนหรือการดำเนินชีวิตเข้าด้วยกัน เรียกว่าแบบแผนวัฒนธรรม ซึ่งประกอบขึ้นมาจากส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ภายในสังคมยากที่จะมีวัฒนธรรมเดียวกันหมด แต่จะแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อย เช่น วัฒนธรรมไทยตามภาคต่าง ๆ วัฒนธรรมย่อยทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมย่อยตามท้องถิ่น วัฒนธรรมย่อยทางอายุ และวัฒนธรรมย่อยทางอาชีพ เป็นต้น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ๒๕๓๖ : ๘ - ๙)

สรุปได้ว่า ลักษณะของวัฒนธรรมคือ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิต เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน ดังนั้น ลักษณะของวัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนเครื่องหมายหรือตราประจำกลุ่มที่คนอื่นเห็นแล้วรู้ได้ทันที เช่น มีภาษา เครื่องแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี เหมือนกัน สำหรับคนในกลุ่มนั้น จุดสำคัญวัฒนธรรมของสังคมต้องเป็นสิ่งที่ดึงมาทางจิตวิญญาณ

ประเภทของวัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของวัฒนธรรม เป็นการจัดหมวดหมู่ของวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่อความสะดวกในการส่งเสริมเผยแพร่ในการพัฒนา และศึกษาหาความรู้ มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

เชวง จันทระเขตต์ (๒๕๒๘ : ๑๐๕, อ้างถึงใน บรรเจิด พุฒารัตน์ ๒๕๔๑ : ๕๘) ได้แบ่ง วัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. คติธรรม คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักการในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจ และได้จากศาสนา

๒. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับกันว่า มีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

๓. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เกี่ยวกับการกินคืออยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือน เป็นต้น

๔. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม หมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมถึงระเบียบมารยาทที่ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิดด้วย

ณรงค์ เส็งประชา (๒๕๓๒ : ๗), อ้างถึงใน พระนิรันดร ชันธิมา ๒๕๔๘ : ๑๗) ได้แบ่ง ประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. วัฒนธรรมทางแนวความคิด (Ideas-Thinking) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ ความคิดเห็น ความเชื่อหรือความรู้ตึกนิกคิด ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความเชื่อว่าคนตายแล้วเกิด การทำบุญ การทำบาป การเชื่อถือโศคลาง เป็นต้น

๓. วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน (Norms-Doing) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนหรือ ประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือหรือกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย

๒.๑ วิถีชาวบ้าน (Folkways) คือ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมควรจะปฏิบัติ เช่น การบวชของลูกชายเมื่อมีอายุครบ 20 ปี เพื่อทดแทนคุณบิดามารดา การต้อนรับแขกเมื่อใครมา เยี่ยมถึงเรือนชานบ้านช่องควรจะต้อนรับ ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามอาจได้รับการติฉินนินทาได้

๒.๒ กฎหมาย (Law) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ เช่น การหยุดรถเมื่อมีสัญญาณ ไฟแดงเป็นการปฏิบัติตามกฎจราจร

๒.๓ จารีต (Mores) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดทางศีลธรรม สังคมอาจรังเกียจและอาจถูกตัดออกจากสังคม

ตัวอย่างของจารีต เป็นต้นว่า การเลี้ยงดูพ่อแม่ตอบแทนเมื่อท่านแก่เฒ่าและเราอยู่ในภาวะที่จะรับผิชอบได้

๓. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material-Having) ได้แก่ วัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยา ที่อยู่อาศัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๓๑ : ๔๒ - ๔๓, อ้างถึงใน พระนิรันดร ชั้นธิมา ๒๕๔๘ : ๑๗ - ๑๘) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น ๕ ประเภท เพื่อสะดวกแก่การทำความเข้าใจ ได้แก่

๑. วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี
๒. วัฒนธรรมทางวัตถุ
๓. วัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ศาสนา ศิลธรรม คติธรรม
๔. วัฒนธรรมทางจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี และการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ

ในสังคม

๕. วัฒนธรรมทางสุนทรียะ ได้แก่ ความงาม ความไพเราะ

นอกจากนี้วัฒนธรรม อาจแยกประเภทตามลักษณะหน้าที่ได้ ๕ ประการ เช่น

๑. เพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย 4 ในการครองชีพ
๒. เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ได้แก่ การปกครอง
๓. เพื่อผลทางจิตใจ ได้แก่ ศาสนา
๔. เพื่อความสดชื่นในชีวิต ได้แก่ สุนทรียภาพ
๕. เพื่อการสื่อสารความรู้ ได้แก่ การศึกษา

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอาจจะแบ่งออกเป็นกี่ประเภท และจะแบ่งโดยใช้เกณฑ์อะไรก็ได้ ตามผู้ใช้หรือผู้กำหนด แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อแบ่งแล้วเราสามารถนำเอาวัฒนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมมาจำแนกลงได้ในวัฒนธรรมประเภทใดประเภทหนึ่งได้ครบถ้วนให้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ ย่อมถือได้ว่าวัฒนธรรมถูกแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามจุดประสงค์นี้แล้ว

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

มีนักวิชาการหลายท่านได้แบ่งองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

สนธยา พลศรี (๒๕๔๕ : ๑๗๐) ได้อธิบายองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ ๔ ประการ คือ

๑. องค์วัตถุ (Material) ทั้งที่เป็นเครื่องมือและสัญลักษณ์ (Instrumental and Symbolic Objects) หมายถึง วัฒนธรรมในด้านวัตถุที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ และการสร้างสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น ภาษาและการสื่อความหมายต่าง ๆ เป็นต้น

๒. องค์กรหรือสมาคม (Organization หรือ Association) หมายถึง วัฒนธรรมใน ส่วนของการจัดระเบียบเป็นองค์กรหรือสมาคม มีโครงสร้างซึ่งสามารถมองเห็นได้ มีระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ข้อบังคับ รวมทั้งระเบียบวิธีประเพณีปฏิบัติขององค์กรหรือสมาคมนั้น ๆ เช่น สถาบันทางสังคมต่าง ๆ กลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น สภากาชาด สมาคม ชมรม บริษัท เป็นต้น

๓. องค์กรพิธีหรือพิธีการ (Usages หรือ Ceremony) หมายถึง วัฒนธรรมในส่วนของ พิธีหรือพิธีการต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นนับตั้งแต่การเริ่มต้นของชีวิต คือ การเกิดจนกระทั่งตาย เช่น พิธีรับขวัญเด็ก พิธีโกนจุก หรือพิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ การแต่งกาย มารยาททางสังคม ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งพิธีเหล่านี้ได้จัดกระทำขึ้นเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งพิธีการต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดขึ้น

๔. องค์กรคติหรือมโนทัศน์ (Concepts) หมายถึง วัฒนธรรมในด้านความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับมาจากคำสอนทางศาสนา เช่น ความเชื่อในเรื่องบาปบุญ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อในพระเจ้า รวมทั้งการมีอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

สุพิศวง ธรรมพินธา (๒๕๔๑ : ๕๗) ได้แบ่งองค์ประกอบของวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. วัฒนธรรมส่วนความคิด (Idea Cultural) หรือวัฒนธรรมส่วนจิตใจ (Mental Cultural) หรือวัฒนธรรมส่วนซ่อนเร้น (Convert Cultural) หรือวัฒนธรรมส่วนที่อยู่ภายใน (Implicit Cultural) คือ แบบแผนพฤติกรรมส่วนที่มองไม่เห็น โดยตรงแต่ซ่อนอยู่ภายใน เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมส่วนการกระทำหรือพฤติกรรม (Behavioral Cultural) หรือวัฒนธรรม ส่วนที่เปิดเผย (Overt Cultural) คือ แบบแผนพฤติกรรมส่วนที่แสดงออกในรูปการกระทำร่วมกัน อย่างมีระเบียบพิธีหรือบรรทัดฐานและสถาบันทางสังคมนั่นเอง

๓. วัฒนธรรมส่วนที่เป็นวัตถุ (Material Cultural) คือ ส่วนของวัฒนธรรมที่มองเห็น เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น แบบของเครื่องมือเครื่องใช้ แบบของการก่อสร้าง แบบของศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

วิเชียร รักการ (๒๕๓๕ : ๓๑ – ๓๒, อ้างถึงใน พระนิรันดร ชันธิมา ๒๕๔๘ : ๑๔) ได้ อธิบายองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ ๔ ประการ คือ

๑. องค์กรคติ (Concepts) หมายถึง แนวความคิดร่วมของสังคม อันได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องของพระเจ้า ในเรื่องของระบบ เศรษฐกิจ และการมีแผนการตามความคิดเห็นของตน เป็นต้น

๒. องค์กรพิธีการ (Usages) ได้แก่ วัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีไหว้ครู พิธีโกนผมไฟ พิธีนั่งโต๊ะเพื่อรับประทานอาหาร เป็นต้น

๓. องค์กร (Organization) ได้แก่ สถาบันและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนแน่นอน มีกฎเกณฑ์ มีข้อบังคับ มีวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน เช่น องค์กรไฟฟ้า ตั้งขึ้นมาเพื่อจ่ายกระแสไฟฟ้า กรมตำรวจตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการในด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

๔. องค์กรวัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ เช่น จาน มีด รูปภาพ ฯลฯ และเป็นสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น เครื่องหมาย ภาษา ตัวเลข ฯลฯ

ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า องค์กรประกอบของวัฒนธรรมย่อมมีความเกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรมในหลาย ๆ ด้านหลายประการด้วยกัน การศึกษาองค์กรประกอบของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะช่วยให้เราเข้าใจถึงวัฒนธรรมนั้นได้ดียิ่งขึ้น

ความสำคัญของวัฒนธรรม

ได้มีผู้อธิบายถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

เฉอมมาลย์ ราชภัณฑารักษ์ (๒๕๔๑ : ๔๘ - ๕๐) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ๓ ประการ คือ

๑. ความต้องการทางสังคม ได้แก่ กฎหมาย ข้อบังคับ และขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวโดยลำพังภายในสังคมได้ จึงมีความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม เป็นสังคม เพราะจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน

๒. ความต้องการทางร่างกาย ได้แก่ วิธีการต่าง ๆ อาทิ วิธีการหาอาหาร วิธีการประกอบอาหาร วิธีการสร้างบ้านเรือน วิธีการทำเครื่องนุ่งห่ม วิธีการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ฯลฯ ความต้องการรูปแบบนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ความต้องการปัจจัยสี่ประการ”

๓. ความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ศาสนา ความเชื่อ และการละเล่นรื่นเริงต่าง ๆ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงทางจิตใจจากมนุษย์ด้วยกัน

โบรนิสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski ๑๘๘๔ : ๕๑ - ๖๓, อ้างถึงใน พระนิรันดร ชันธิมา ๒๕๔๘ : ๑๘)) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมของแต่ละสังคมไว้ ๓ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรมตอบสนองความต้องการทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร และการพักผ่อนหย่อนใจ

๒. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น ความต้องการมีตัวบทกฎหมายและการศึกษา

๓. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือบูรณาการสังคม เช่น ศาสนาและศิลปะ ถ้านักมานุษยวิทยาสามารถวิเคราะห์ได้ว่าวัฒนธรรมตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมได้อย่างไร มาลิโนว์สกีเชื่อว่าสามารถอธิบายถึงความสำคัญของวัฒนธรรมได้

วิทย์ วิชาแพทย์ และคณะ (๒๕๓๖ : ๕, อ้างถึงใน พระนิรันดร ชันธิมา ๒๕๔๘ : ๑๘-๑๙) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมต่อสังคมมีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. ช่วยให้ผู้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ คือ มนุษย์สามารถหาอาหารมาเลี้ยงชีพ สามารถเอาชนะธรรมชาติในบางสิ่งบางประการได้ ก็เพราะวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้เป็นเครื่องมือ และหาวิธีการที่เหมาะสมมาช่วยในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าด้วย

๒. ช่วยให้ผู้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยการกำหนดขอบข่ายของพฤติกรรมที่พึงกระทำและไม่พึงกระทำไว้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม กล่าวคือ มนุษย์ช่วยกันกำหนดแนวปฏิบัติ กำหนดคคกติกา ออกกฎหมาย เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ถือปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขอย่างสูงสุดในการดำรงชีวิตร่วมกัน

๓. ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดความรักความผูกพัน ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันของผู้คน ถ้าคนในสังคมเดียวกันยึดมั่นหรือมีวัฒนธรรมเดียวกัน ก็สามารถจะสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมนั้น ๆ ได้โดยง่าย

๔. ช่วยให้ผู้สังคมเจริญรุ่งเรืองและถาวร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสังคมนั้นมีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการประหยัด ทำให้ผู้คนรู้จักประหยัด ผู้คนมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีระเบียบวินัย ขยันหมั่นเพียร ฯลฯ สังคมนั้น ๆ ก็จะเจริญรุ่งเรืองและดำรงอยู่ได้อย่างถาวร

๕. ช่วยสร้างเอกลักษณ์ของสังคม ทำให้เกิดลักษณะเด่นบางประการขึ้นในสังคมหรือชาตินั้น ๆ อันเป็นเอกลักษณ์ที่สังคมอื่นให้ความยกย่อง ชื่นชม และยอมรับด้วย อย่างเช่น วัฒนธรรมการไหว้ที่อ่อนช้อยสวยงาม ใคร ๆ เห็นก็ย่อมจะชื่นชมและทราบบโดยนัยทันทีว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมไทย

สรุปได้ว่า ความสำคัญของวัฒนธรรมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ช่วยให้ผู้มนุษย์และสังคมพัฒนาขึ้น โดยลำดับอย่างไม่มีการสิ้นสุด แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์ในการปรับปรุงรับเอาหรือสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมขึ้นมาใช้ ถ้าวัฒนธรรมมีความเหมาะสมมาก ก็สามารถช่วยให้สังคมเจริญขึ้นได้มากเป็นเงาตามตัว และความเหมาะสมของวัฒนธรรมก็คือ การก่อให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตในสังคม

บทบาทรัฐกับงานด้านวัฒนธรรมในบริบทของโลกาภิวัตน์

“การพัฒนาในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นเรื่องของวัฒนธรรม ไม่เช่นนั้นไม่ถือว่าเป็นการพัฒนา” (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติฯ ม.ป.ป.) ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประการหนึ่งก็คือ ทำให้ผู้มีบทบาทในสังคมเข้าใจความสำคัญของวัฒนธรรม ประการที่สอง ปรับเปลี่ยนแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมเสียใหม่ แต่เดิมสาระของนโยบายทางวัฒนธรรมจะเน้นการส่งเสริมศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์วัฒนธรรม สถาบันศิลปะ เป็นต้น แต่ควรขยายขอบเขตของนโยบายวัฒนธรรมออกไปเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอันเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสรรค์ความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น ในประเทศเคนยา มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของวัฒนธรรม โดยการพัฒนาค่านิยมของตนเอง ส่วนประเทศอินโดนีเซีย มีแผนปฏิบัติการว่าด้วยการพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งชี้ชัดว่าการพัฒนาวัฒนธรรมคือองค์ประกอบสำคัญของอุดมการณ์และความมั่งคั่งของชาติ โดยมีการพัฒนาเป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมาย และประการที่สาม กำหนดนโยบายด้านวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ (ต้องทำความเข้าใจกับความหมาย และรู้เท่าทันกระบวนการ โลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อประเทศและท้องถิ่น) ในบริบทของโลกาภิวัตน์ที่มีเวลาเร่งเร็วขึ้นและมีพื้นที่ที่หดแคบลง ความเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมเป็นไปอย่างหลากหลายและซับซ้อน นโยบายในการดำเนินงานวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทดังกล่าวควรเป็นดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม 2548 : 142 – 145)

- ส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในลักษณะที่เปิดกว้างกว่าเดิมโดยต้องละทิ้งความยึดมั่นถือมั่นอยู่เฉพาะวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือวัฒนธรรมจากส่วนกลาง หันมายอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยไม่ยึดเอาวัฒนธรรมของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งเป็นพื้นฐาน ยอมรับความหลากหลายในเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนา
- กำหนดนโยบายและความสำคัญที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเนื่องด้วยการคมนาคมที่สะดวกทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นรัฐจึงต้องกำหนดนโยบายเป้าหมายที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการแบ่งปันมรดกทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม แต่สิ่งที่รัฐต้องตระหนักก็คือมรดกทางวัฒนธรรมจะต้องตระหนักก็คือมรดกทางวัฒนธรรมจะต้องไม่กลายเป็นสินค้าที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ซึ่งจะด้อยคุณค่าและเสื่อมถอยไปในที่สุดแต่ละต้องเป็นสัมพันธภาพที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน
- การแสดงออกทางวัฒนธรรมในทุก ๆ รูปแบบไม่ควรถูกลดทอนคุณค่าลงจนเหลือเพียงคุณค่าในเชิงพาณิชย์เท่านั้น การทำให้วัฒนธรรมและผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ให้

กลายเป็นเพียงสินค้าเป็นการแย่งชิงเหล่านี้ออกจากบริบทของชุมชนซึ่งทำลายความหมายที่แท้จริงของธรรมเนียมปฏิบัติทางวัฒนธรรมจนหมดสิ้น การมองวัฒนธรรมเป็นเพียงสินค้าชิ้นหนึ่งที่สามารถขายได้เท่ากับเป็นการทำลายจิตวิญญาณ ประวัติศาสตร์ ค่านิยม และขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชน

- กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้รสนิยมและสไตล์ของตะวันตกเข้าไปมีบทบาทในการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม ดังนั้นบทบาทของรัฐก็คือการสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม ปัจเจกชน และกลุ่มบุคคล ส่วนบทบาทของรัฐด้านการตลาดก็คือการลดอุปสรรคทางการตลาด และช่วยประสานเรื่องระเบียบในระดับสากล

- ร่างนโยบายว่าด้วยวัฒนธรรมของคนเมือง กระแสโลกาภิวัตน์และการกระจายอำนาจส่งผลให้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมกลายเป็นมิติที่สำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น และการที่ประชากรประมาณเกือบครึ่งหนึ่งอาศัยอยู่ในเขตเมือง จึงควรมีนโยบายว่าด้วยวัฒนธรรมของคนเมืองด้วย เนื่องจากเมืองเป็นสถานที่รวมของผู้คนต่างถิ่น ต่างวัฒนธรรม จึงมีการผสมปนเปกันระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตและรูปแบบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์ หรือสร้างความขัดแย้งได้ นโยบายว่าด้วยวัฒนธรรมเมืองจะทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมในลักษณะการเชิดชูเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในขณะเดียวกัน ก็กระตุ้นให้อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่

- นโยบายวัฒนธรรมควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน นอกจากนั้นจะต้องเป็นนโยบายที่มีความยืดหยุ่นเนื่องจากวัฒนธรรมในยุคโลกไร้พรมแดนมีความเปลี่ยนแปลงสูงมาก นโยบายที่เข้มงวดจะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานทางวัฒนธรรม

- สิทธิทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ที่ส่งเสริมให้ปัจเจกชนเข้ามามีบทบาทในเรื่องวัฒนธรรม การกำหนดมาตรการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและการนำไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสิทธิทางวัฒนธรรมของทุกกลุ่ม จึงเป็นภารกิจทั้งของรัฐและของประชาชน การที่ประชาชนทุกระดับในสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในวิถีทางวัฒนธรรมนั้นเป็นหลักประกันที่ดีของการดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นรัฐจึงควรพยายามกระตุ้นให้หน่วยงานต่าง ๆ รักษาคุณภาพระหว่างการเดินทางมีส่วนร่วมจากทุก ๆ กลุ่มในสังคม

- นโยบายวัฒนธรรมไม่ควรมุ่งเน้นแต่งานศิลปะของพวกมืออาชีพเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับศิลปะพื้นถิ่นหรือศิลปะพื้นบ้านด้วย

- นโยบายวัฒนธรรมเปรียบเสมือนเสาหลักหนึ่งของประเทศ จึงควรมีการกำหนดมิติทางวัฒนธรรมไว้ในนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- รัฐควรเปิดพื้นที่ให้ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามาร่วมวงทำงานด้านวัฒนธรรม โดยรัฐทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ให้คำปรึกษา และสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วน นอกจากนี้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมควรทำในลักษณะกระจายอำนาจไม่รวมศูนย์ เฉพาะส่วนกลางหรือภาครัฐเท่านั้น

บทบาทของชุมชนในการดำรงและฟื้นฟูความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ปัญหาที่ปัจเจกบุคคลและชุมชนต้องเผชิญในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วคือ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง โดยยังให้คุณค่ากับธรรมเนียมประเพณีของตน เพื่อให้ปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่สูญเสียอัตลักษณ์และความเป็นปัจเจกของชุมชน บทบาทของชุมชนเพื่อดำรงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ควรเป็นดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม 2548 : 145 – 146)

- พยายามทำความรู้จักและทำความเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง ว่าวัฒนธรรมเหล่านี้มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างไรต่อชุมชนการที่ชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านานอย่างยั่งยืน และมีคุณภาพ มีวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ มีธรรมเนียมประเพณีที่ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติเหล่านี้คือวัฒนธรรม และเมื่อสภาพแวดล้อมของสังคมเปลี่ยนไป จะนำวัฒนธรรมเหล่านั้นมาปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไปได้อย่างไร
- สร้างสำนึกร่วมในคุณค่าของภูมิปัญญาของตนเอง ส่วนหนึ่งเพื่อโต้ตอบโลกาภิวัตน์ อีกส่วนหนึ่งเพื่อสร้างสรรค้ำให้คนในชุมชนและชุมชนสามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าต่อไปบนรากฐานของวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับชุมชนและประเทศ
- พยายามให้อุชนรุ่นหลังสามารถเข้าถึงและรู้คุณค่าของภูมิปัญญาที่ได้ตกผลึกอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ นำมาสร้างเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยและนำภูมิปัญญานั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์
- ฝึกอบรมให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในวิชามานุษยวิทยาเพื่อช่วยให้สามารถตีความในเรื่องวัฒนธรรมและอดีตของชุมชนได้ด้วยตนเอง ในส่วนของมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมและอยู่ในภาวะวิกฤตใกล้สูญหาย จำเป็นต้องมีการฟื้นฟู (เฉพาะที่มีความเป็นไปได้) เพราะวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเสมือนปริศนาซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปะติดปะต่อขึ้นใหม่เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจน (สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติฯ ม.ป.ป.)
- นำวัฒนธรรมไปใช้อย่างเหมาะสม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า และได้กลายเป็นปัจจัยที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ให้กับประเทศและท้องถิ่นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้อง

พึงพาอาศัยกัน จึงต้องระวางมิให้มรดกทางวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการ
ท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

- ไม่ดึงวัฒนธรรมออกจากแหล่งกำเนิด ไม่นำวัฒนธรรมไปแสวงหาประโยชน์ใน
เชิงพาณิชย์โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดวัฒนธรรม
- มีมาตรการในการควบคุม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งในบางครั้งจะส่งผล
เสียดุลลักษณะของวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะชุมชนขนาดเล็ก เพราะสมรรถนะในการรองรับ
นักท่องเที่ยว หากมากเกินไปจะส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้องตระหนักและ
แสดงออกซึ่งสิทธิ์แห่งการเป็นเจ้าของ

ประเพณีทอดผ้าป่าแถว

ความหมายของผ้าป่าแถว

ทอดผ้าป่าแถว ผ้าป่า คือ ผ้าสำหรับพระภิกษุที่คลุหัดศ้นำไปวางทอดไว้เสมือนว่า
เป็นผ้าที่ทิ้งไว้ในป่า เพื่อให้พระภิกษุนำไปใช้เป็นทำนองผ้าบังสุกุล

ประเภทของผ้าป่า

ความจริงแล้วผ้าป่าก็มีประเภทเดียวเท่านั้น คือ การนำผ้าไปทิ้งหรือวางไว้ดังที่ได้กล่าว
มาแล้วแต่ปัจจุบันนี้มีได้นำผ้าไปทิ้งหรือวางไว้อย่างเดียว ยังจัดตามความประสงค์ของผู้ทำบั้ง
ของผู้รับบั้งตามความจำเป็น ซึ่งก็จัดเป็นการทำบุญเหมือนกัน ทำให้มีการนิยมเรียกกันไปต่าง ๆ
นานา ตามรูปแบบของผ้าป่า ซึ่งพอจะแยกประเภทของผ้าป่าได้ คือ

๑. ผ้าป่าหางกฐิน ผ้าป่าชนิดนี้โดยมากเจ้าภาพผู้ทอดกฐินจะจัดให้มีขึ้น โดยถือหลัก
ว่ากฐินนั้นมีเพียงผ้าจีวรอย่างเดียวจึงใช้ผ้าไตรจีวรเป็นองค์กฐิน ส่วนเครื่องไทยธรรมอื่นๆ ตลอดจน
ปัจจัยที่มีผู้ร่วมทำบุญด้วย ก็จะรวบรวมจัดให้อยู่ในกองผ้าป่าหางกฐินไปแต่ต้องมีผ้าไตรจีวรจะเป็น
จีวรสบงหรือสังฆาฏิ ผ้าผืนใดผืนหนึ่งก็ได้เป็นหลัก เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้วก็ทอดผ้าป่านี้ไปด้วย
จึงเรียกกันว่าผ้าป่าหางกฐิน บางแห่งเขาเรียกว่าผ้าป่าแถมกฐิน

๒. ผ้าป่าโยง ผ้าป่าชนิดนี้จะเป็นผ้าป่าที่มีเจ้าภาพเดียวบ้าง หลายเจ้าภาพบ้าง ต่างก็
จัดกันมารวมกันหลาย ๆ กอง ถ้าเป็นทางน้ำก็จัดลงเรือแห่ไป ถ้าเป็นทางบกก็จัดขึ้นรถยนต์แห่ไป
ทอดตามวัดต่าง ๆ ตามเส้นทางที่ผ่านไปซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง หรืออยู่ริมถนนที่จะต้องผ่านจะ
ทอดกันหลาย ๆ วัดตามเส้นทางที่ผ่าน จึงเรียกกันว่าผ้าป่าโยง

๓. ผ้าป่าสามัคคี ผ้าป่าชนิดนี้ผู้ที่ทอดผ้าป่าจะจัดพิมพ์ฎีกาแจกบอกบุญไปตามที่
ต่าง ๆ รับกันเอาไปน้อยบ้างมากบ้างตามแต่จะมีศรัทธา เมื่อถึงวันทอดผู้ที่ศรัทธาจะมารวมกันเป็น

จำนวนมากพร้อมนำปัจจัยมารวมกันด้วย จะมีการฉลองเป็นการครึกครื้น จัดขบวนรถหรือขบวนเรือตกแต่งประดับประดากันอย่างสวยงาม

ผ้าป่าชนิดนี้ส่วนมากจะจัดกันขึ้นเพื่อรวบรวมทุนทรัพย์ใช้ในการก่อสร้างวัตถุถาวรหรือซ่อมแซมบูรณะพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ ที่ต้องใช้ทุนทรัพย์จำนวนมากแต่ก็ต้องมีผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง เช่น สบง จีวร สังฆาฏิ หรือทั้งหมดก็ได้เป็นหลักของผ้าป่าอยู่ด้วย (จะขาดไม่ได้) จึงเรียกว่า ผ้าป่าสามัคคีเพราะต่างคนต่างมารวมกันเป็นเจ้าภาพ

๔. ผ้าป่าหนังสือ เป็นการรวบรวมหนังสือเก่าจากผู้ที่ไม่ได้ใช้แล้วหรือว่าหนังสือที่มีผู้บริจาคให้ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการศึกษาแก่นักเรียน มอบให้ทางโรงเรียนที่ยังขาดแคลนหนังสือเรียน หรือมอบแก่ห้องสมุดในชุมชนหรือหมู่บ้านที่ยังไม่มีหนังสือจึงเรียกว่าผ้าป่าหนังสือ การทอดก็มีผ้าไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง จะเป็นสบง จีวร หรือสังฆาฏิก็ได้เป็นหลักของผ้าป่าเช่นกัน (จะขาดไม่ได้) แล้วทางผู้รับจะนิมนต์พระสงฆ์มาชักผ้าป่าด้วยผ้าไตรจีวรที่ทอดพระผู้ชักเป็นผู้เก็บเอาไว้ ส่วนหนังสือก็จะมอบให้ทางโรงเรียนหรือชุมชนนั้น

๕. ผ้าป่าแถว ผ้าป่าชนิดนี้เป็นประเพณีการทำบุญของชาวพุทธ ในพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร ที่แปลกไปกว่าเมืองอื่น ๆ เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และเทศกาลวันสำคัญของไทย ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลในเมืองจะพร้อมกันมาทำบุญที่วัดทั้ง ๓ คือ วัดคูยาง วัดบาง และวัดเสด็จ โดยแบ่งบุญต่าง ๆ ไปตามวัดทั้ง ๓ คือ ดังนี้

- บุญตรุษไทย (สิ้นเดือน ๔) บุญเข้าพรรษา (กลางเดือน ๘) และบุญเทศน์มหาชาติ (กลางเดือน ๑๐) ทำที่คูยาง
- บุญมาฆบูชา (กลางเดือน ๓) บุญวิสาขบูชา (กลางเดือน ๖) และบุญออกพรรษา (กลางเดือน ๑๑) ทำที่วัดเสด็จ
- บุญสงกรานต์ (๑๓ เมษายน) บุญสารทไทย (สิ้นเดือน ๑๐) และบุญผ้าป่าแถว (เพ็ญเดือน ๑๒) ทำที่วัดบาง

ซึ่งการแบ่งการทำบุญเวียนไปตามวัด ๓ วัดนี้ เริ่มมาประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๕ ที่อาจเป็นรูปแบบการจัดพิธีกรรมไม่ให้ชนกัน และไม่แย่งชาวบ้านที่ไปร่วมงาน

ประเพณีการทอดผ้าป่าโดยทั่วไป

เนื่องจากประเพณีการนุ่งห่มของพระสงฆ์ กล่าวคือ สมัยพุทธกาล พระสงฆ์ทั้งหลายต้องเก็บเศษผ้าที่ชาวบ้านทิ้งแล้วเพราะเปราะอะเปื้อนด้วยของไม่สะอาด เป็นต้น จากที่ต่าง ๆ เอามาซัก ตัด เย็บซ่อม ทำผ้านุ่งห่มดูเป็นเรื่องที่ลำบากพอสมควร ชาวบ้านบางท่านประสงค์จะถวายผ้าแต่พระสงฆ์ก็รับไม่ได้ เพราะพระพุทธรูปไม่ทรงอนุญาตให้รับเพราะเกรงว่าจะเป็นการรบกวนชาวบ้าน และฟุ่มเฟือยเกินไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวบ้านจึงคิดหาวิธีที่จะให้พระสงฆ์มีผ้านุ่งห่มอย่างเพียงพอ โดยการนำผ้าไปทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ พระสงฆ์ไปพบเข้าพิจารณาแล้วไม่มีเจ้าของหวงแหน จึงนำมา

ทำเป็นฝ้านุ่งห่ม นี่เป็นมูลเหตุของการทอดผ้าป่า โดยจุดประสงค์รวม ๆ ก็คือ อุปถัมภ์พระสงฆ์ให้มีฝ้านุ่งห่มนั่นเอง ต่อมาพระพุทธองค์ ทรงเห็นความจำเป็นและความลำบากของพระสงฆ์ในเรื่องฝ้านุ่งห่ม จึงทรงอนุญาตให้พระสงฆ์รับผ้าจากผู้มีจิตศรัทธาได้

ฉะนั้น การทอดผ้าป่าจึงเป็นแต่สมัยพุทธกาลประเทศไทยเราก็ควรรับประเพณีนี้มาพร้อม ๆ กับการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา แต่คงเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ไม่เด่นชัดนัก จนมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ประเพณีการทอดผ้าป่าจึงได้รับการรื้อฟื้นขึ้นใหม่จนเป็นที่นิยมปฏิบัติของชาวพุทธไทยเราตราบเท่าทุกวันนี้

ระยะเวลา

ไม่กำหนดแน่นอน จะทอดเมื่อไรก็ได้ แต่นิยมทอดกันในช่วงจวนออกพรรษาหรือออกพรรษาใหม่ ๆ

ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวเมืองกำแพงเพชร

การทำบุญทอดผ้าป่าแถวของจังหวัดกำแพงเพชรแต่เดิมจะมีในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ซึ่งเป็นวันลอยกระทง วัดใหญ่ ๆ ก็จะมีการทอดผ้าป่าแถว เช่น วัดบาง ตำบลในเมือง วัดพระบรมธาตุ ตำบลนครชุม ต่อมาว่ามีจัดงานเทศกาลทำบุญวันสารทไทย กล้ายไข่เมืองกำแพงเพชร มีการนำประเพณีการทอดผ้าป่าแถวเข้าเป็นประเพณีวัฒนธรรมด้วย การทำบุญทอดผ้าป่าแถวก็มี ๒ งานที่เห็นได้ชัดก็คือ

๑. งานสารทไทยกล้ายไข่เมืองกำแพง เป็นงานวันสิ้นเดือนสิบซึ่งเป็นเทศกาลงานบุญสารทไทย การทอดผ้าป่าแถวเป็นส่วนหนึ่งของงานนี้ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานงานจะเริ่มโดยวิธีการบอกบุญผ่านไปยังหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ ที่ผ่านไปยังประชาชน และข้าราชการทั้งหลายให้ช่วยกันรับกองผ้าป่ามาทำบุญที่บริเวณเมืองเก่าวัดพระแก้ว การทำบุญทอดผ้าป่าแถวในวัดพระแก้ว นับว่าเป็นงานบุญของจังหวัด จังหวัดอื่น ๆ จะหาดูได้ยาก เมื่อทุกคนได้รับกองผ้าป่า เมื่อทุกคนนำผ้าป่าจะมีคนจัดวางให้เป็นแถว มีการจัดดอกไม้พุ่มไม้ เพื่อให้มีบรรยากาศเหมือนกับผ้าป่าในโบราณดั้งเดิมทำให้บรรยากาศในบริเวณวัดพระแก้วซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่และไม่มีพระภิกษุสงฆ์มีชีวิตชีวาที่มีแสงระยิบระยับจากเปลวเทียนจากกองผ้าป่าต่าง ๆ พระภิกษุสงฆ์เดินสำรวจกองผ้าป่าเพื่อที่จะอนุโมทนาการกุศลซึ่งเป็นบรรยากาศที่น่าประทับใจอย่างหนึ่ง

๒. งานวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นงานทอดผ้าป่าแถวของกำแพงเพชรอีกงานหนึ่ง ซึ่งเป็นงานดั้งเดิมและเป็นงานเดียวในสมัยก่อนคือ งานทอดผ้าป่าแถวในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง ซึ่งเป็นงานวันลอยกระทง ชาวบ้านจะนำกองผ้าป่าแถวไปที่วัดและจะวางไว้เป็นแถวต่อกันเป็นแถว ๆ

ทางวัดจะนำฉลากมาติดให้แล้วก็ให้พระจับฉลากซึ่งงานทอดผ้าป่าแถวในงานสารทไทยบริเวณเมืองเก่าก็ทำอย่างเดียวกัน คือผ้าป่าแต่ละกองจะมีหมายเลขกำหนดไว้ จะได้กองที่เท่าใดบ้างที่ต้องให้พระจับฉลากอนุโมทนากองผ้าป่าก็คือ มีกองผ้าป่าหลายกองและก็มีพระหลายองค์ เพราะฉะนั้นเพื่อความสะดวกแล้วก็ความยุติธรรมโดยปกติการนำผ้าป่าไปถวายไม่เฉพาะเจาะจงพระภิกษุ มีจำนวนมากก็จะจับฉลากวันที่อนุโมทนา เมื่อวางของไว้จะจุดธูปเทียนก็ได้รอนกว่าพระท่านจะมาชักผ้าป่าโดยกล่าวคำถวาย ดังนี้

“อิมานิ มยังกันเต บังสุกุล จีวรานิ สังฆะราณี ภิกขุสังฆัสสะ โอนชะยามะ สาธุ โนกันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ บังสุกุล จีวรานิ ปฏิกันหาตุ กรรมหากัง ที่มรตตัง สิกขายะ สุขายะ”

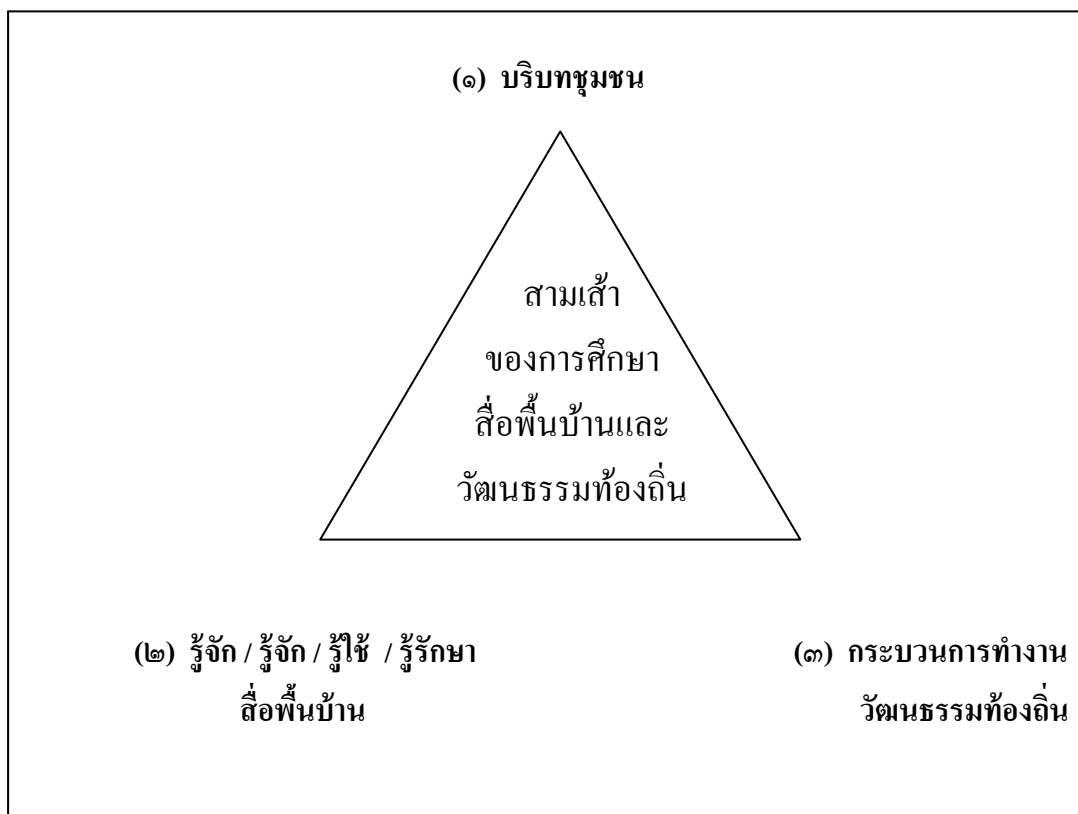
“แปลว่าข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายอีกทั้งผ้าบังสุกุลและบริวารทั้งหลายเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าบังสุกุลกับทั้งเครื่องอันเป็นบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ”

ในปัจจุบันจะสังเกตว่าการทอดผ้าป่าแถวจะมีผ้าไตรสำเร็จรูปและชาวบ้านไม่ได้นำไปทิ้งตามทาง แต่ก็คงธรรมเนียมไว้บ้างโดยนำกิ่งไม้มาปักไว้ในกระถางหรือภาชนะอื่น หรือนำผ้ามาผูกไว้ โดยมากมักจะมีผ้าไว้ให้พระสงฆ์ผืนหนึ่งหรือนำผ้าเช็ดหน้าทำเป็นรูปชะนีแขวนไว้ให้มีลักษณะเป็นผ้าและเมื่อนำไปทอดมักจะมีสำหรับพระสงฆ์ด้วยเสมอ การทอดผ้าป่าแถวของกำแพงเพชรเกี่ยวข้องกับงานลอยกระทงคือ ทอดผ้าป่าแถวแล้ว ไปลอยกระทงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ถือว่าช่วยทำบุญบำรุงศาสนาและอุทิศพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เราเรียกว่าปลายฝนต้นหนาวปีเก่ากำลังจะผ่านไป ปีใหม่กำลังจะมา ผ้าไตรจีวรทั้งหลายที่ถวายให้พระภิกษุสงฆ์จึงเหมาะที่จะต้อนรับปีใหม่และลมหนาวที่จะมาถึง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการวัฒนธรรม

แนวคิดในการศึกษาการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

เนื่องจากเอกสารชิ้นนี้ ผู้เขียนเขียนขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อการอบรมกระบวนการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งในด้านหนึ่ง นักวิจัยจำเป็นต้องมีทุนความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม (โปรดดูเอกสารของ อ.กาญจนา แก้วเทพ ที่ใช้ในการฝึกอบรมโครงการเดียวกัน) กับอีกด้านหนึ่ง ก็คือ การติดตั้งทุนความรู้เรื่อง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น ในเอกสารชิ้นนี้ ผู้เขียนจะเน้นไปยังเรื่องการอธิบายแนวคิดเป็นหลัก ซึ่งอาจพิจารณาได้เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบสามเส้า ดังนี้

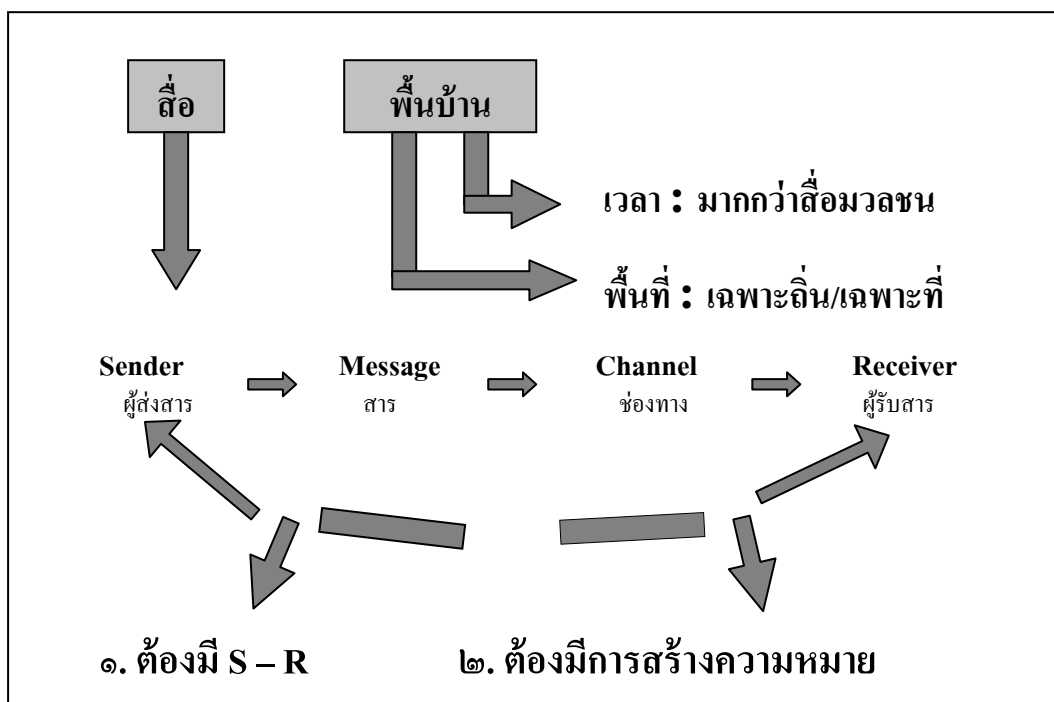
แผนภาพที่ ๑ สามเส้าของการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาหลัก ๆ ทั้งสามส่วน ผู้เขียนจะขอเริ่มต้นแนะนำนิยามของวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นลำดับแรกก่อน

นิยามของ “สื่อพื้นบ้าน”

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อพูดคำว่า “วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน” จะมีวิธีการทำความเข้าใจได้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น สายคดีชนวิทยา ก็จะทำให้ความหมายว่า วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมและสืบทอดมาจากบรรพชน ฯลฯ แต่สำหรับแนวทางการทำงานวิจัยการบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้นั้น ทางคณะผู้ฝึกอบรมสนใจที่จะติดตั้งวิธีการทำความเข้าใจ “วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน” ด้วยมุมมองของสาขาวิชานิเทศศาสตร์ ดังนั้น คำว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมพื้นบ้าน” จึงอาจพิจารณาได้ในอีกแง่หนึ่งว่าเป็น “สื่อพื้นบ้าน” นั่นเอง

ในทางนิเทศศาสตร์นั้น อะไรก็ตามที่มีฐานะเป็น“สื่อ” จะต้องมีคุณสมบัติในการประสานการพบกันของธาตุทั้ง ๔ ให้ครบ S-M-C-R ดังแผนภาพที่ ๒

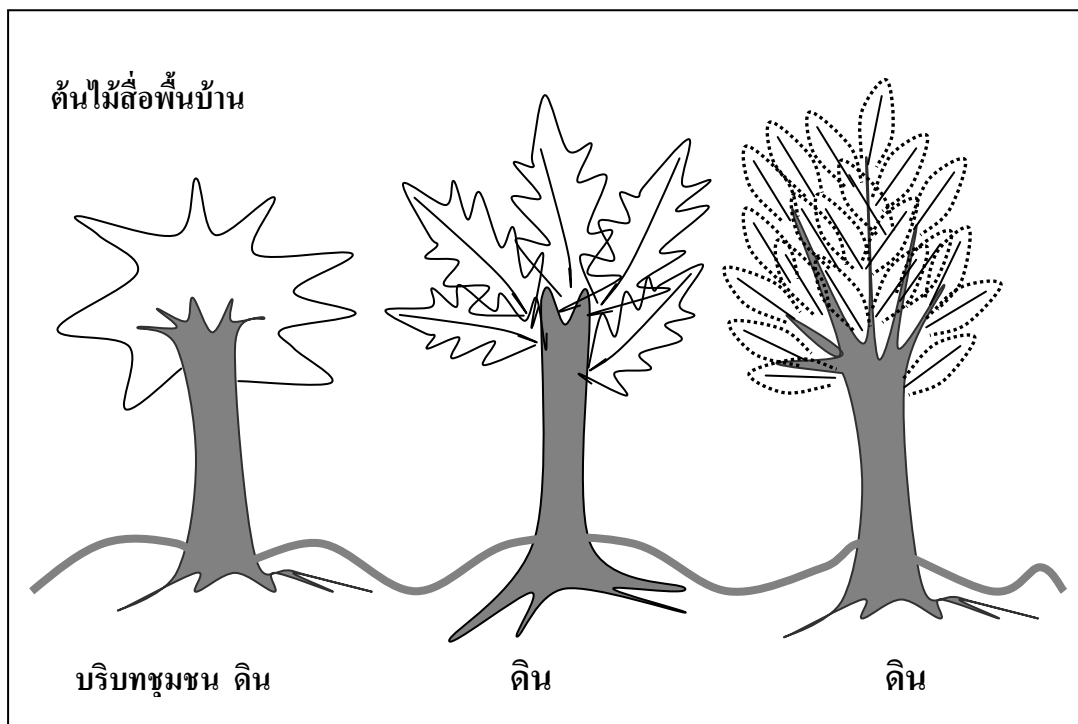
ภาพที่ ๒ คุณสมบัติในการประสานการพบกันของธาตุทั้ง ๔ ให้ครบ S-M-C-R

และจากแผนภาพนี้ “สื่อ” จะต้องเกี่ยวข้องกับคนอย่างน้อยสองกลุ่มคือ ต้องมีผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดย “สื่อ” จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่ตัวกลางที่ทำหน้าที่เชื่อมคนสองกลุ่มนี้ให้เกิดการสร้าง ความหมาย/ความรู้สึก/ความเข้าใจร่วมกัน เช่น ฟ้านุ่น/ผ้าทอ จะมีสถานเป็น “สื่อ” ก็ต่อเมื่อมีผู้ทอ (ผู้ส่งสาร) ที่บรรจุใส่ความหมาย/ความรู้สึก (สาร) เข้าไปในผืนผ้าทอ (ช่องทาง) ที่จะสื่อไปยัง ผู้สวมใส่ (ผู้รับสาร) และเกิดเป็นความหมาย/ความรู้สึกร่วมกันระหว่างคนทั้งสองกลุ่ม

ทั้งนี้ หากเป็น “สื่อ” ประเภท “สื่อพื้นบ้าน” แล้ว เกล็ดลักษณะที่เพิ่มขึ้นมาก็คือ คำว่า “พื้นบ้าน” ที่แสดงให้เห็นว่า ในแง่ของเวลา สื่อพื้นบ้านจะถูกมองว่ามีอายุยาวนานและเป็นสื่อดั้งเดิม ส่วนในแง่ของพื้นที่ สื่อพื้นบ้านถือได้ว่ามีลักษณะเฉพาะถิ่น/เฉพาะที่ เช่น โนราแต่ละจังหวัดก็จะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ฯลฯ และด้วยเหตุที่สื่อพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะถิ่น/เฉพาะที่เช่นนี้ สื่อพื้นบ้านจึงถือเป็น อัตลักษณ์ร่วม ของแต่ละชุมชนท้องถิ่น เช่น หาก เพลงโคราช สูญสลายหายไปจาก โคราช แล้ว ก็แปลว่า ชาวโคราชอาจจะต้องสูญเสียอัตลักษณ์ที่บ่งบอกตัวตนไป

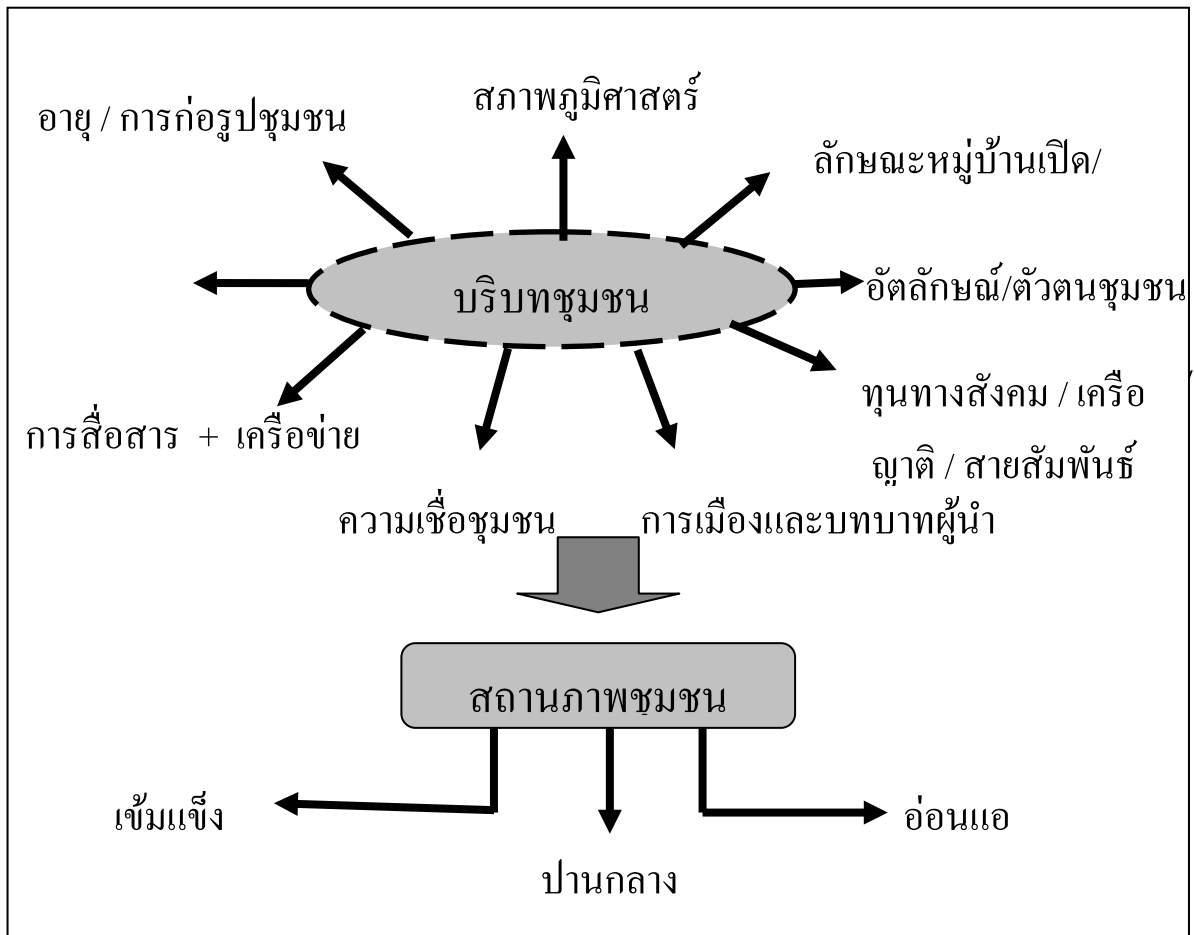
การวิเคราะห์บริบทชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากสื่อพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะถิ่น/เฉพาะที่ เพราะฉะนั้น หากจะศึกษาทำวิจัยเรื่องสื่อพื้นบ้าน ก็ต้องพิจารณาควบคู่ไปกับ บริบทของชุมชน ด้วยเช่นกัน ดังแผนภาพด้านนี้ต่อไป

แผนภาพที่ ๓ ต้นไม้สี่พื้นบ้าน

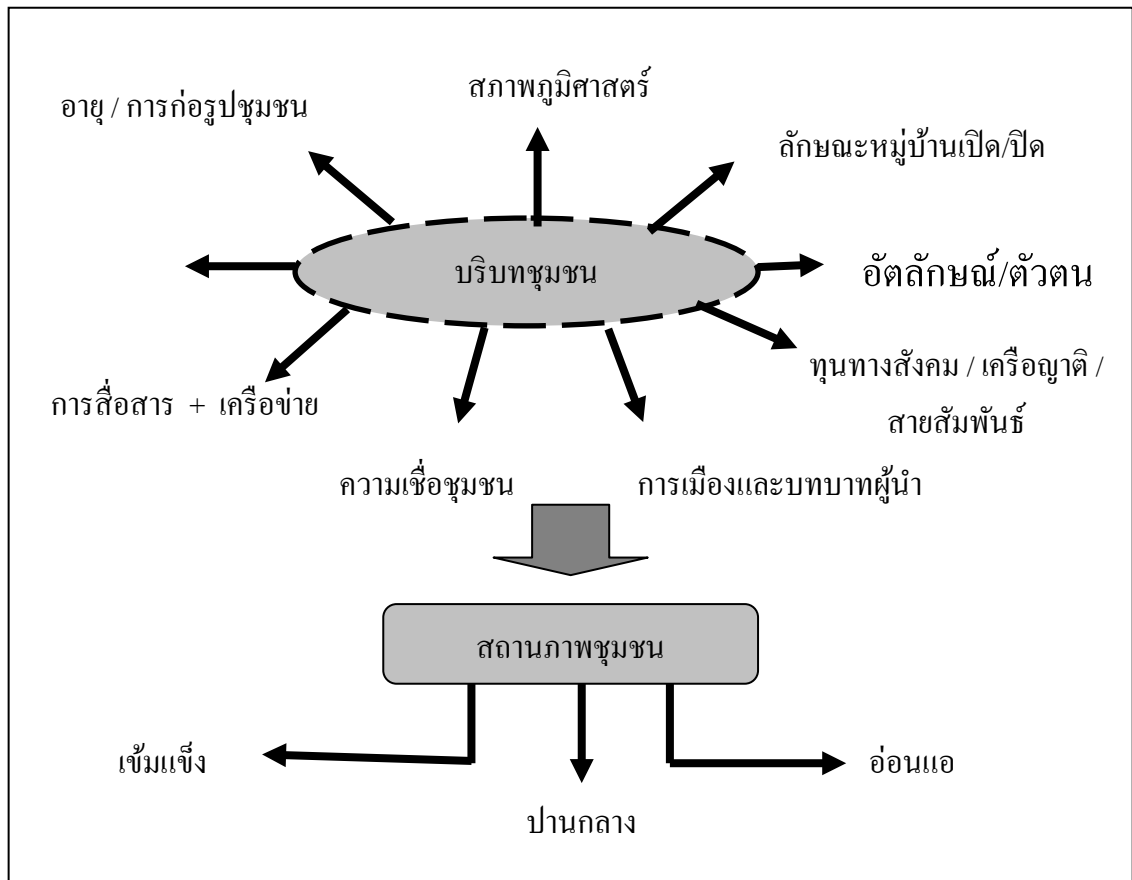
จากแผนภาพต้นไม้และดินนี้ หากใช้เปรียบเทียบกับสี่พื้นบ้านแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ถ้าจะศึกษาต้นไม้ก็ต้องดูดินชนิดใด ถ้าจะทำวิจัยสี่พื้นบ้านก็ต้องดูบริบทของ “ท้องถิ่น/พื้นบ้าน” นั้นนั่น ทั้งนี้เพราะต้นไม้ (สี่) แต่ละชนิด ก็จะงอกงามบนดิน (บริบท) ที่ไม่เหมือนกัน และถ้าดินเปลี่ยนต้นไม้ก็จะเปลี่ยนแปลงตาม ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างต้นไม้ (สี่พื้นบ้าน) กับดิน (บริบทชุมชน) จึงอาจสรุปได้เป็นแบบสองทางดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างต้นไม้ (สื่อพื้นบ้าน) กับ ดิน (บริบทชุมชน)

สื่อพื้นบ้านกับชุมชนต่างมีความสัมพันธ์แบบการทำหน้าที่ซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าชุมชนเข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) ก็จะเอื้อ/ทำหน้าที่สร้างเสริมให้สื่อพื้นบ้านเข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) ตามและในทางกลับกัน หากสื่อพื้นบ้านเข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) ก็จะส่งผลให้ชุมชนนั้นไม่เข้มแข็ง (หรืออ่อนแอ) เป็นเงาตามตัว เช่น กรณีพิธีกรรมผีป่วนที่ ต.ห้างฉัตร จ.ลำปาง นั้น ในอดีตทั้งชุมชนและพิธีกรรมต่างก็มีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน เมื่อชุมชนดี ผีป่วนก็เข้มแข็ง และก็สร้างเสริมให้ชุมชนเป็นสุขตามมา แต่ต่อมา เมื่อมีแรงปะทะจากสังคมภายนอกเข้ามา เช่น ผีป่วนกลายเป็นเรื่องงมงาย และคนเริ่มหมดศรัทธาในความเชื่อ) ชุมชนก็เริ่มมีปัญหาตามมา (อาทิ ชาวชนเริ่มคิดเฮดส์ เพราะไม่มีผีป่วนดูแล) แต่พอมาถึงปัจจุบัน เมื่อมีการรื้อฟื้นผีป่วนขึ้นมา (โดยชุมชนมีส่วนร่วม) ชุมชนก็เริ่มกลับมาเข้มแข็งอีกคาร์บหนึ่ง

แล้วการศึกษาบริบทชุมชนจะต้องวิเคราะห์อะไรบ้าง? ในที่นี้จะขอให้ “พิมพ์เขียว” ที่อาจนำไปประยุกต์ใช้วิเคราะห์ชุมชนในแต่ละแห่ง ดังแผนภาพนี้

แผนภาพที่ ๕ การวิเคราะห์บริบทชุมชน

๑. อายุ/การก่อรูปชุมชน ซึ่งจะมีหลักการพื้นฐานง่ายๆ ว่า หากชุมชนมีอายุยาวนาน ก็แปลว่า แนวโน้มสายสัมพันธ์น่าจะแน่นหนา และมีต้นทุนวัฒนธรรมมากมาย แต่ตรงกันข้าม หากเป็นชุมชนเกิดใหม่หรืออายุไม่มากนัก การต่อสู้กับแรงกระหน่ำจากภายนอกก็จะเปราะบางกว่า

๒. สภาพภูมิศาสตร์ชุมชน เช่น ถ้าเป็นพื้นที่อยู่ติดกับคลองหรือทะเล ชาวบ้านก็จะสร้างวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตคักคว่ำ ดังกรณีเพลงเรือที่แหลมโพธิ์ จ.สงขลา

๓. ลักษณะหมู่บ้านเปิด/ปิด กล่าวคือ ยิ่งหากชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมที่ปิดต่อโลก ภายนอก โอกาสที่จะอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเดิมก็จะเป็นไปได้สูง แต่ถ้าเป็นชุมชนเปิด (อาทิ มีถนนตัดผ่าน เป็นชุมชนแบบเมืองใหญ่) สื่อพื้นบ้านก็จะต้องสู้เผชิญหน้ากับคลื่นลมก่อนข้างสูง

๔. อัตลักษณ์/ตัวตนชุมชน อัตลักษณ์หมายถึงการสื่อสารเพื่อแสดงออกว่าเราเป็นใคร เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนก็เพื่อค้นหารอยเชื่อมมาที่วัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากสื่อ/วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นช่องทางที่สื่อสารอัตลักษณ์ได้ดีที่สุด เช่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่จะสร้างประเพณีร้านกโตขึ้นมา เพื่อบ่งบอกตัวตนคนไทใหญ่

๕. ทูตทางสังคม อันได้แก่ ระบบเครือข่าย บุคคล สายสัมพันธ์ต่างๆ ซึ่งจะเกี่ยวกับการสืบทอดและการต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสื่อพื้นบ้าน เช่นกรณีลุงสงที่เป็นศิลปินแกะสลักตัวหนังตะลุง ที่สืบทอดวัฒนธรรมแกะหนังผ่านทูตทางสังคมของครอบครัวอย่างน้อยก็ในคนสามรุ่น

๖. การเมืองและบทบาทของผู้นำ การศึกษาการเมืองและบทบาทของผู้นำจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการค้นหามุขลหรือกลุ่มนำที่มีแนวโน้มจะสนใจการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม

๗. ความเชื่อชุมชน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเกือบทั้งหมดจะมีมิติความเชื่อ/ความศักดิ์สิทธิ์หล่อเลี้ยงอยู่ ฉะนั้น ผู้วิจัยอาจต้องเริ่มต้นเก็บข้อมูลด้านความเชื่อชุมชนเป็นพื้นฐานก่อน อาทิ เรื่องการบูชาครู ผีปู่ย่า ตายาย โนรา ฯลฯ

๘. การสื่อสารและเครือข่ายการสื่อสาร เป็นการวิเคราะห์เพื่อค้นหาเส้นทางการไหลเข้าออกของข่าวสารในชุมชน ตลอดจนการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ถ้าชุมชนมีการไหลเข้าออกและตรวจสอบข่าวสารจากภายนอกได้ดี ก็แปลว่า น่าจะมีแรงปะทะต่อสู้กับโลกภายนอกได้สูง

จากการวิเคราะห์บริบทชุมชนด้านต่างๆ ที่ได้อธิบายมานี้ เป้าหมายก็เพื่อประเมินสถานการณ์ชุมชนว่า กรณีที่เราเลือกศึกษาวิจัยนั้น เป็นชุมชนที่มีศักยภาพเข้มแข็ง ปานกลางหรืออ่อนแอนั่นเอง

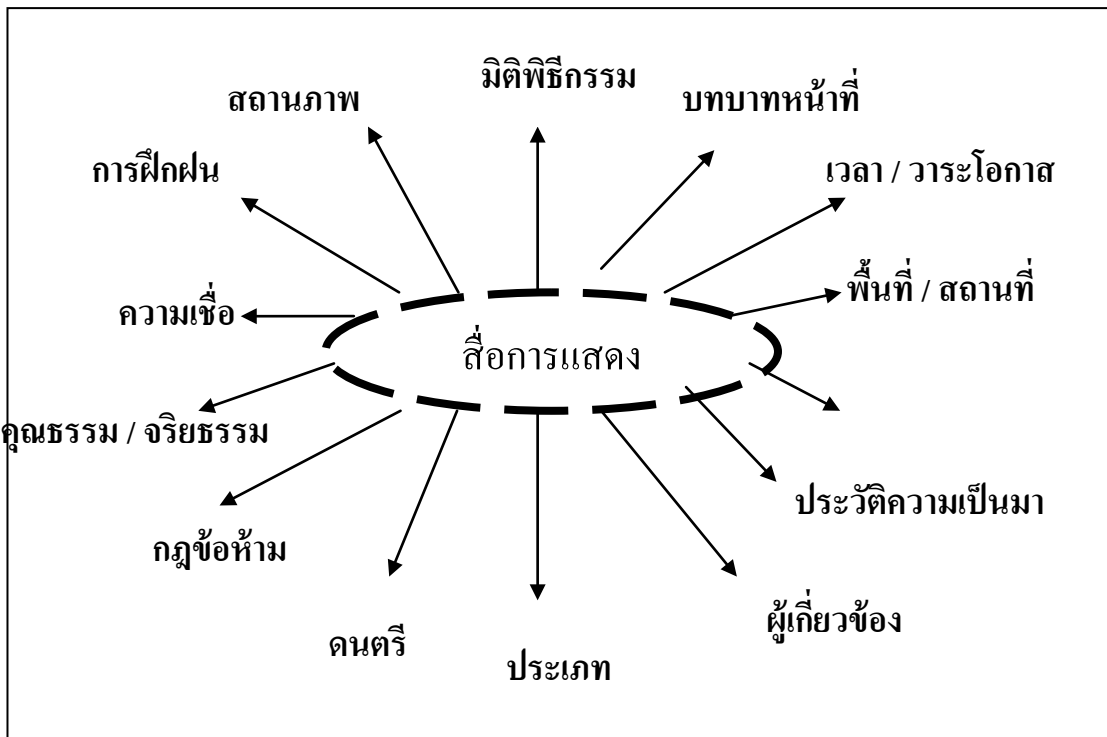
รู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน

แนวคิดการศึกษาวิจัยและทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม นั้น อาจเริ่มต้นด้วยหลักการง่าย ๆ ที่เป็นสูตร “4 รู้” ว่า รู้จัก/รู้ใจ/รู้ใช้/รู้รักษาสื่อพื้นบ้าน ดังนี้

๑. รู้จัก : การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อบ้าน_โดยปกติแล้ว หากเราจะศึกษา/ทำงานวิจัยสื่อชนิดใด ประการแรกนั้นเราจำเป็นต้องรู้จักคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านชนิดนั้นให้ถ่องแท้มากที่สุด ทั้งนี้ ผู้เขียนจะขอให้โครงตัวอย่างในการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านเอาไว้อย่างน้อย ๓ ประเภท ดังนี้

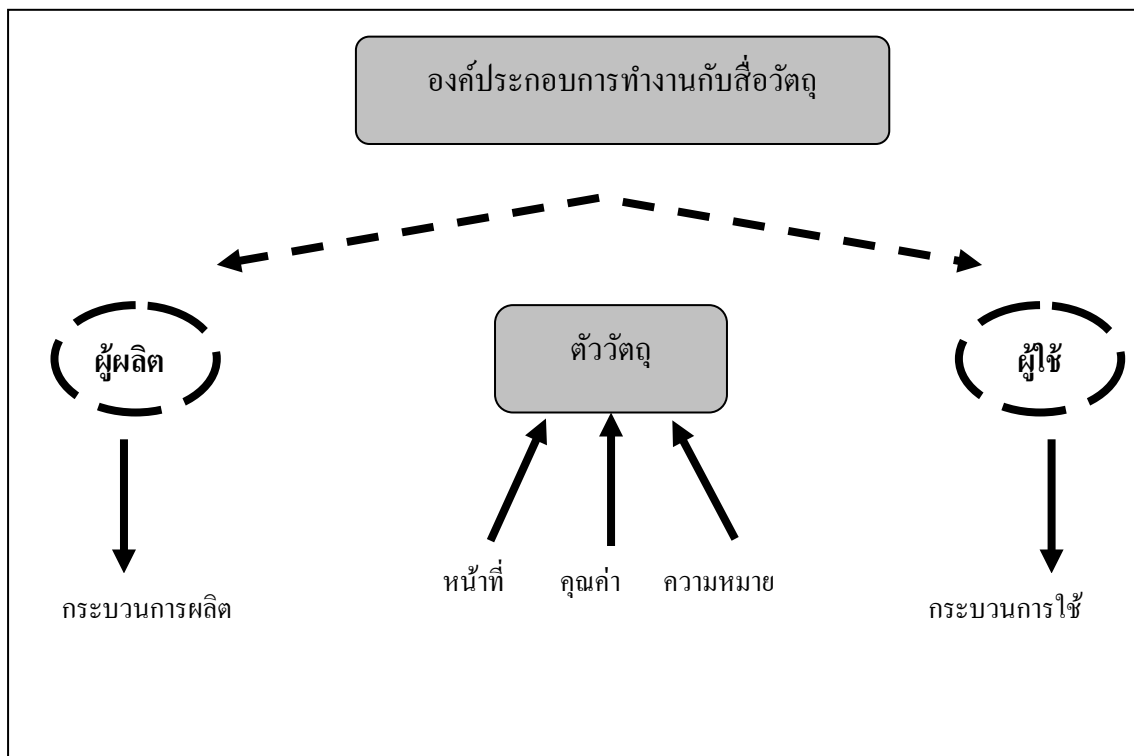
๑.๑ สื่อพิธีกรรม เช่น พิธีหล่อเทียนพรรษา เทศน์มหาชาติ ทอดกฐิน แขงชะนาม

๑.๒ สื่อการแสดง เช่น กลองสะบัดไชย ชีละ โนรา หมอลำ เเทงตุ๊ก กลองยาว

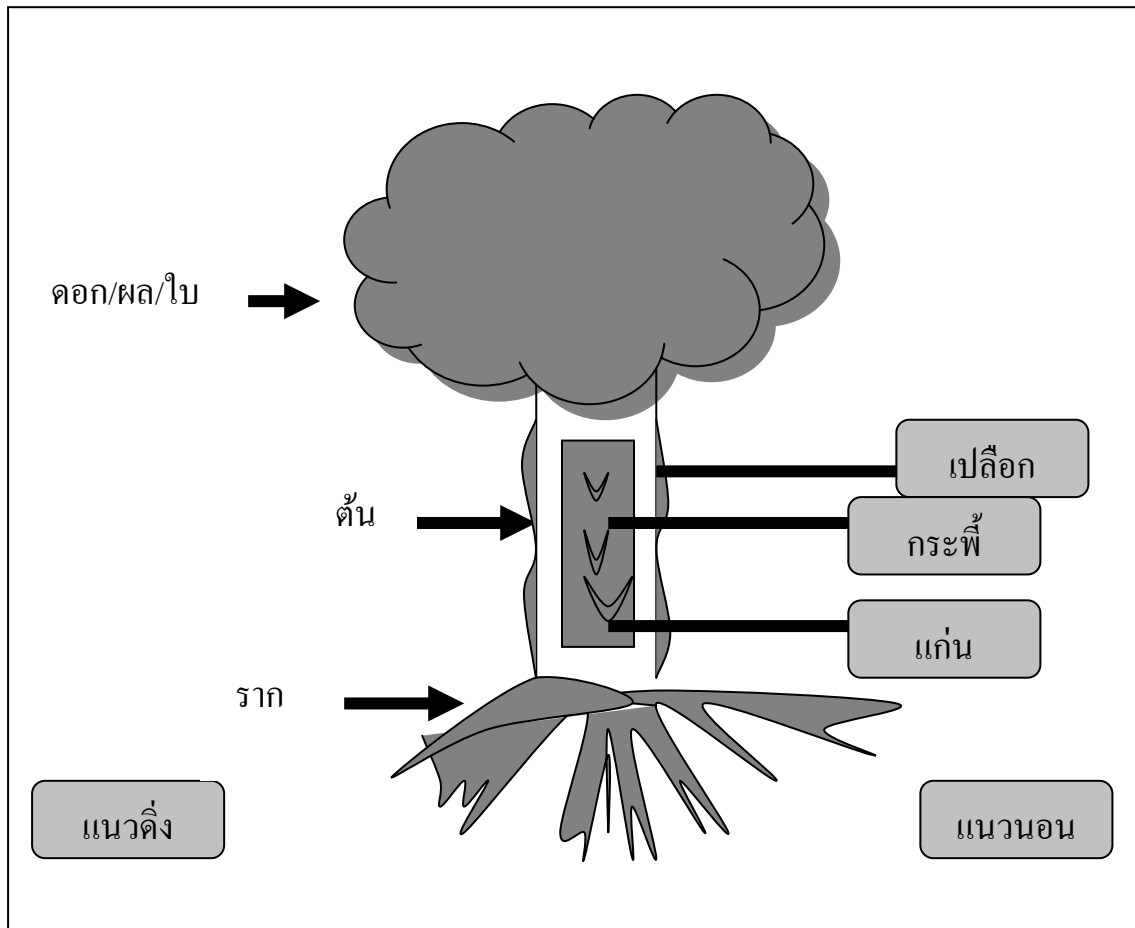
แผนภาพที่ ๖ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อการแสดง

๑.๑ สื่อวัตถุ เช่น ผ้าทอ ปูนปั้น งานไม้ไผ่ แกะสลัก อาหารพื้นเมือง

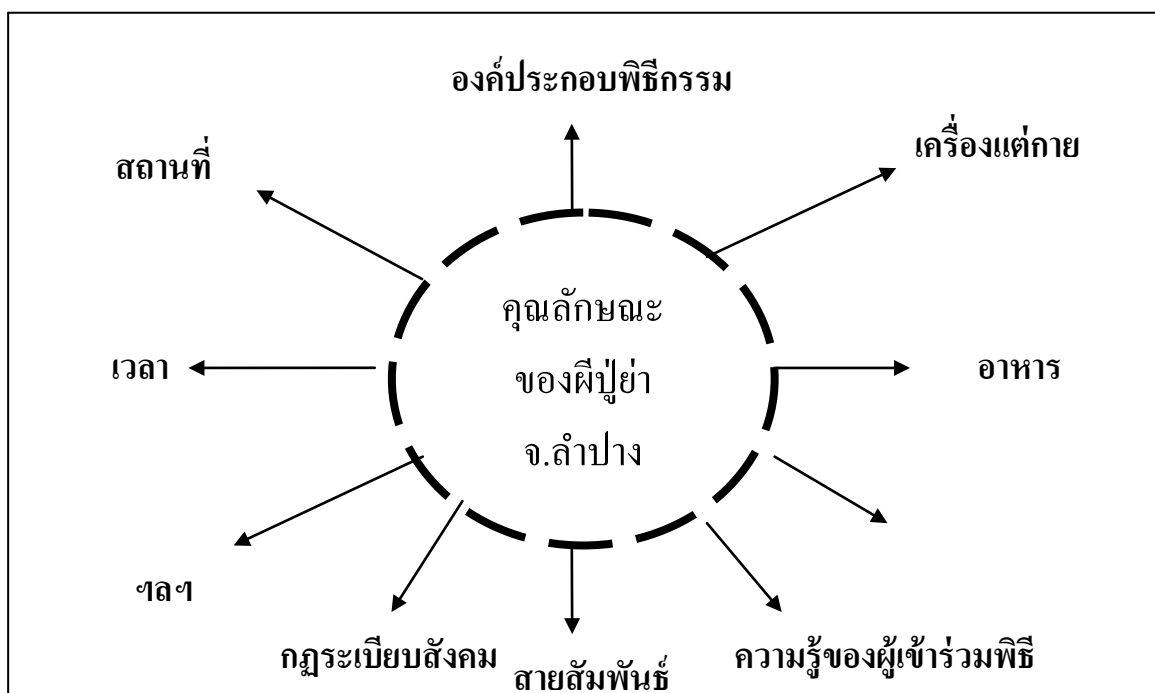
แผนภาพที่ ๗ การวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อวัตถุ

๒. รู้ใจ : การวิเคราะห์ “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ของสื่อพื้นบ้าน หากเราจะเปรียบเทียบสื่อพื้นบ้านเป็นต้นไม้ (หรือในที่นี้จะเรียกว่า “ต้นไม้แห่งคุณค่า” ของสื่อพื้นบ้าน) จะเห็นได้ว่า

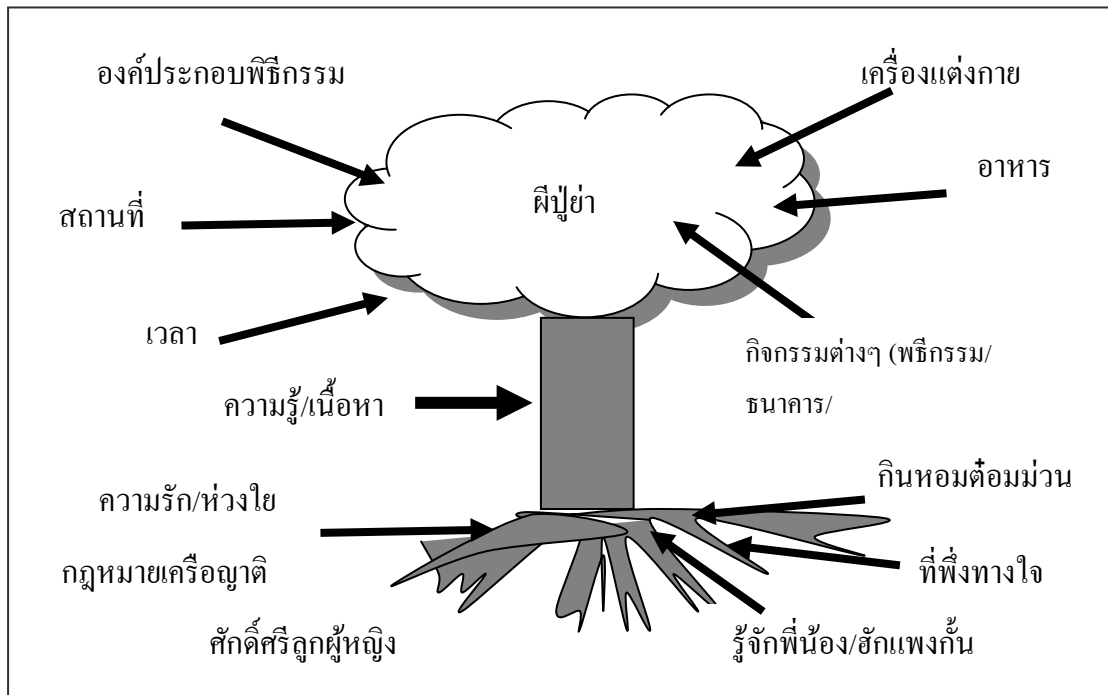
ภาพที่ ๘ ต้นไม้แห่งคุณค่าของสื่อพื้นบ้าน

๒.๑ การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวตั้ง ซึ่งประกอบด้วย ราก/ต้น/ดอก/ใบ/ผล การวิเคราะห์ต้นไม้แนวนอนก็เพื่อให้เข้าใจคุณค่า/ความหมายของสื่อพื้นบ้าน เนื่องจากว่า สื่อพื้นบ้านจะมีทั้งส่วนที่มองเห็นชัดเจน อันได้แก่ ต้นดอกใบผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบเชิงรูปแบบของสื่อพื้นบ้านที่สามารถปรับประยุกต์ได้ กับอีกส่วนหนึ่งที่มองไม่เห็น ก็คือราก ที่แม้ว่าจะอยู่ใต้ดิน/เป็นนามธรรม แต่ก็สำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น หลักจากวิเคราะห์คุณลักษณะสื่อพื้นบ้าน (ในหัวข้อ 2.1) แล้ว ผู้วิจัยต้องนำคุณลักษณะต่างๆ มาจัดให้เห็นว่า อะไรคือราก (คุณค่า/ความหมาย) และอะไรคือ ต้นดอกใบผล (หรือรูปแบบของสื่อพื้นบ้าน) ดังกรณีของประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ที่หากเราวิเคราะห์คุณลักษณะในลำดับแรก ก็จะได้ผลการวิเคราะห์ดังแผนภาพนี้

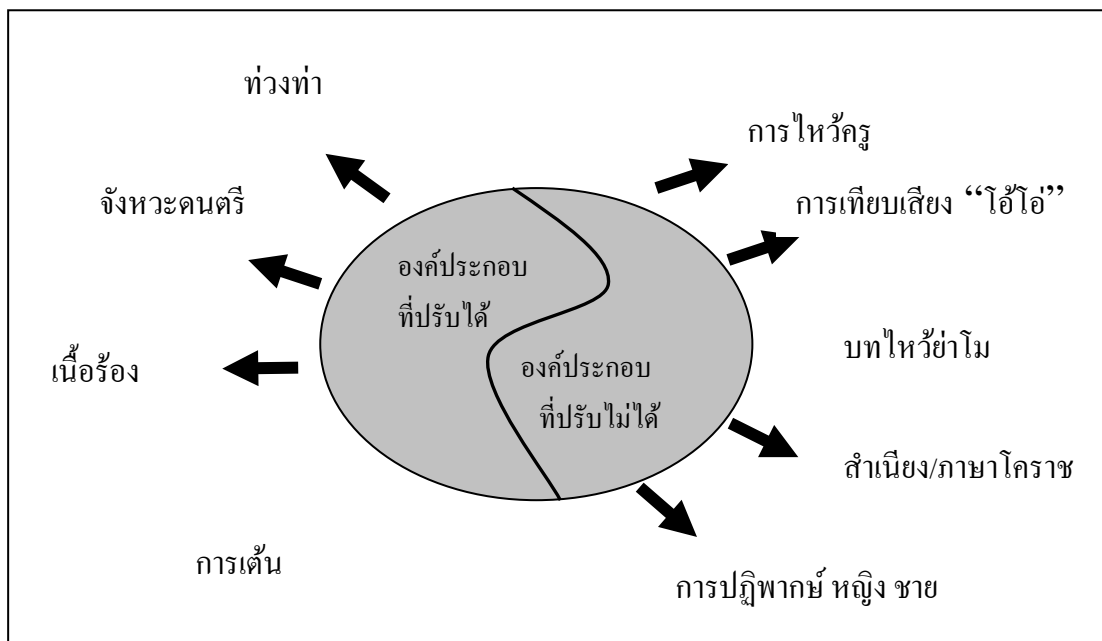
ภาพที่ ๕ การวิเคราะห์คุณลักษณะของผีป่วนจังหวัดลำปาง

จากนั้น เมื่อนำมาจัดระบบเป็นต้นไม้แห่งคุณค่าของผีป่วน ก็จะได้ออกมาเป็นแผนภาพที่ ๑๑ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ส่วนที่เป็นรูปแบบ (หรือต้นดอกใบผล) ได้แก่ เวลา สถานที่ การจัด พิธีกรรม ฯลฯ ในขณะที่รากหรือคุณค่าที่แท้จริงของผีป่วนจะอยู่ที่ ความรัก/ห่วงใย การเคารพศักดิ์ศรีลูกผู้หญิง ที่ฟังทางใจ ฯลฯ

ภาพที่ ๑๐ ต้นไม้คุณค่าของจิตปัญญา

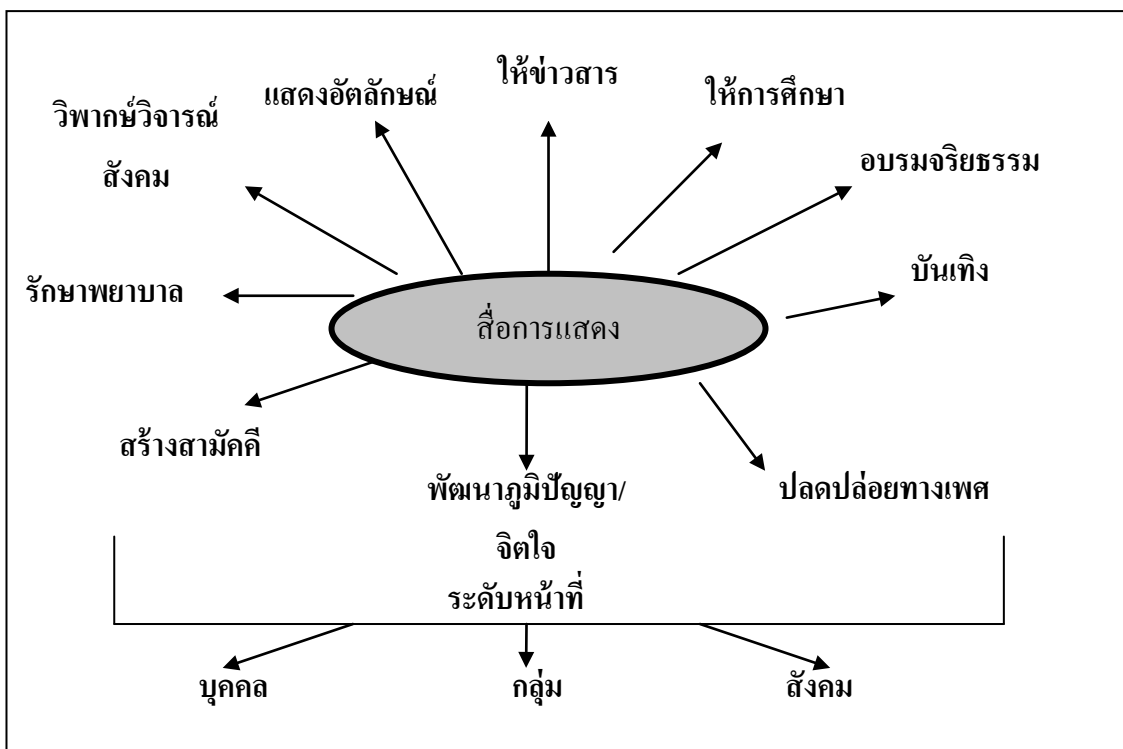
๒.๒ การวิเคราะห์ต้นไม้แห่งคุณค่าในแนวนอน อันหมายถึงการผ่าเฉพาะลำดับ ออกมาดู และเห็นเป็นเปลือก/กระพี้/แก่นของต้นไม้ ในกรณีนี้จะใช้เปรียบเทียบกับการศึกษา เพื่อให้เข้าใจ การสืบทอด/ปรับตัวของสื่อพื้นบ้านว่า ถ้าเป็นส่วนที่เป็นเปลือก (หรือแม้แต่กระพี้) ก็จะปรับเปลี่ยนได้ แต่ถ้าเป็นส่วนของแก่นแล้ว ทุกครั้งที่มีการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน จะต้องพยายามรักษาส่วนนี้เอาไว้เสมอ ดังตัวอย่างกรณีของการปรับประยุกต์เพลงโคราชดั้งเดิมเป็นเพลงโคราชชูเปอร์แดนซ์

แผนภาพที่ ๑๑ การปรับประยุกต์ของเพลงโคราช

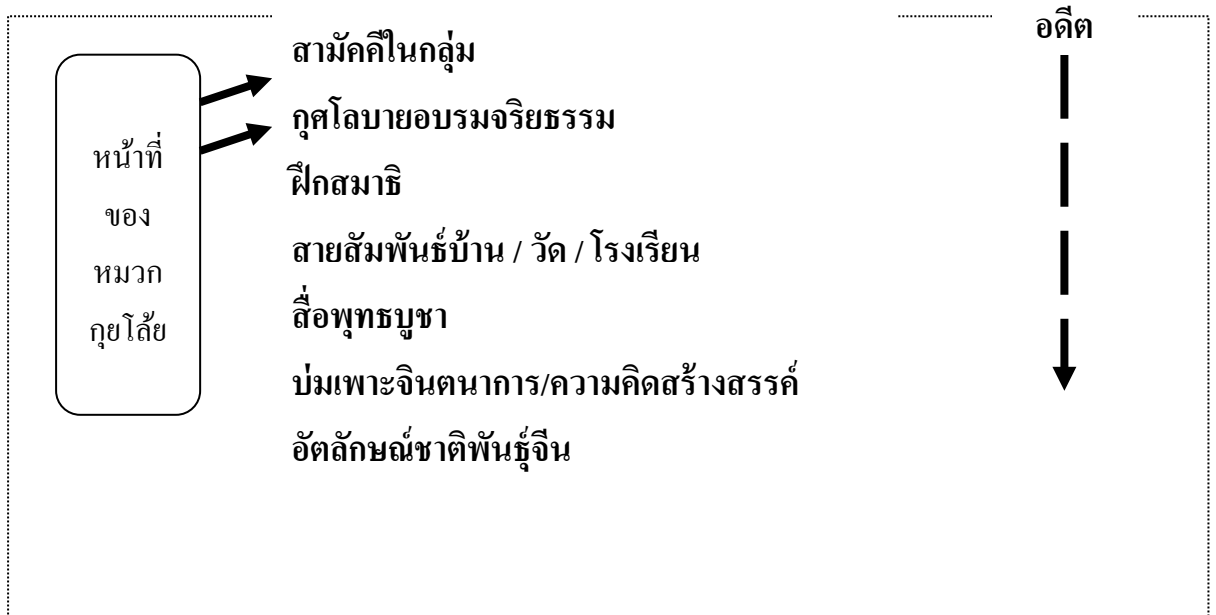
จากภาพจะเห็นได้ว่า แม้จะมีการปรับประยุกต์เพลงโคราชให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัย (เช่น ปรับให้เข้ากับรสนิยมเด็กรุ่นใหม่ที่ชอบการเดิน) แต่ศิลปินได้ทำความเข้าใจแล้วว่า อะไรจะปรับ และอะไรจะปรับไม่ได้เพื่อรักษาอัตลักษณ์/ตัวตนของเพลงโคราชเอาไว้

๒.๓ รู้ใช้ : การวิเคราะห์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่นมากมาย ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ดังนั้น ในการวิจัยสื่อพื้นบ้านจึงต้องสกัดให้เห็นหน้าที่สำคัญของสื่อพื้นบ้านที่เราศึกษาอยู่ว่าทำอะไรได้บ้าง ซึ่งตัวอย่างของบางบทบาทหน้าที่เด่น ๆ ของสื่อพื้นบ้าน ได้แก่

แผนภาพที่ ๑๒ หน้าทีของสื่อพื้นบ้าน

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตว่า หากหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านชนิดใดในปัจจุบันเริ่มที่จะจำกัดตัวลงการวิเคราะห์หน้าที่นั้นก็อาจจะช่วยเสริมหน้าที่ใหม่ ๆ ให้กับสื่อพื้นบ้านชนิดนั้นได้ เช่น ตัวอย่างกรณีของหมวกสานกุยโล้ย ที่ ต.วังตะกู จ.นครปฐม

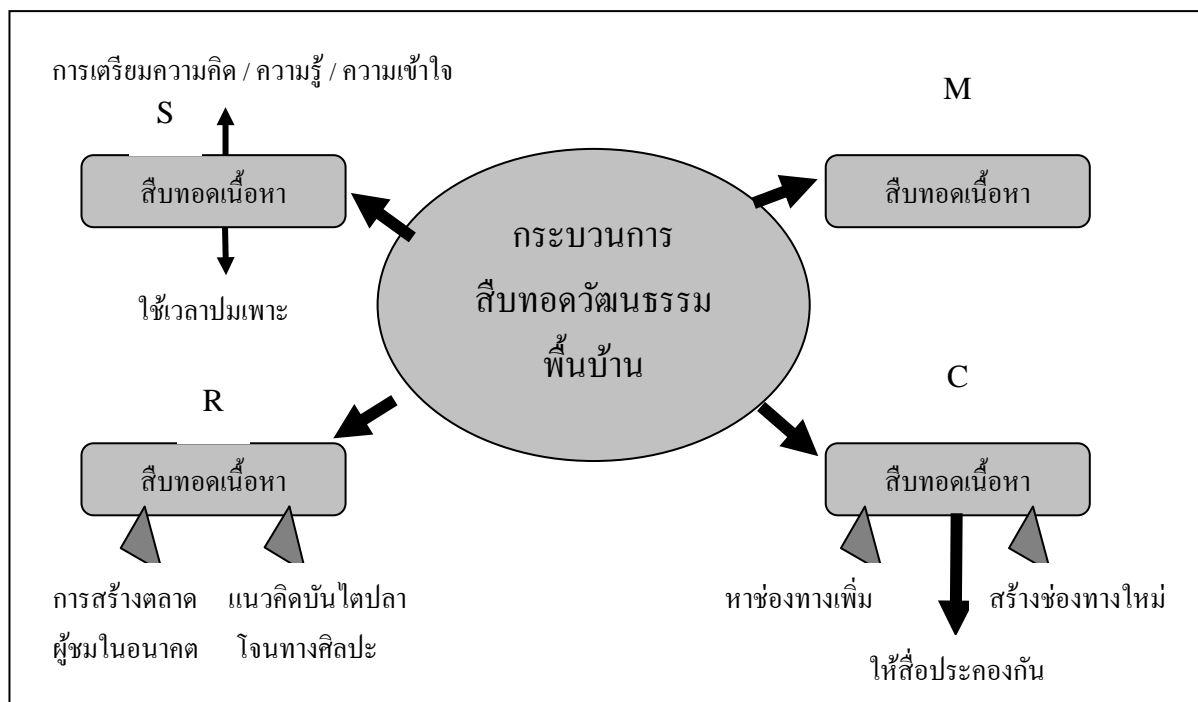

แผนภาพที่ ๑๓ การวิเคราะห์หน้าที่ของหมวกกุยโล่

จากแผนภาพนี้ จะเห็นได้ว่า ในอดีต การสานหมวกกุยโล่จะทำหน้าที่เพียงสร้างสามัคคีในกลุ่ม ใช้เป็นพื้นที่อบรมจริยธรรม หรือฝึกสมาธิ แต่ในปัจจุบัน เมื่อสถานการณ์ชุมชนเปลี่ยน สายสัมพันธ์เริ่มห่างหาย ทั้งครู พระ และชาวบ้าน ก็ร่วมกันแสวงหาวิธีการขยายศักยภาพของหมวกกุยโล่ออกไป ให้มาทำหน้าที่เพิ่มเติม เช่น สร้างสายสัมพันธ์บ้านวัดโรงเรียน ใช้เป็นสื่อพุทธบูชาสร้างจินตนาการสร้างสรรค์ ไปจนถึงสร้างอัตลักษณ์และสำนึกชาติพันธุ์ท้องถิ่น

๒.๔ รู้รักษา : กระบวนการสืบทอดสื่อพื้นบ้าน ตามหลักนิเทศศาสตร์นั้น การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครบชาติทั้ง 4 คือ S-M-C-R (ดังรายละเอียดตอนต้น) เพราะฉะนั้น หากเราจะทำวิจัยหรือทำงานด้านสืบทอดสื่อพื้นบ้านแล้ว ก็ต้องสืบทอดให้ครบทั้ง 4 ด้าน เช่นกัน

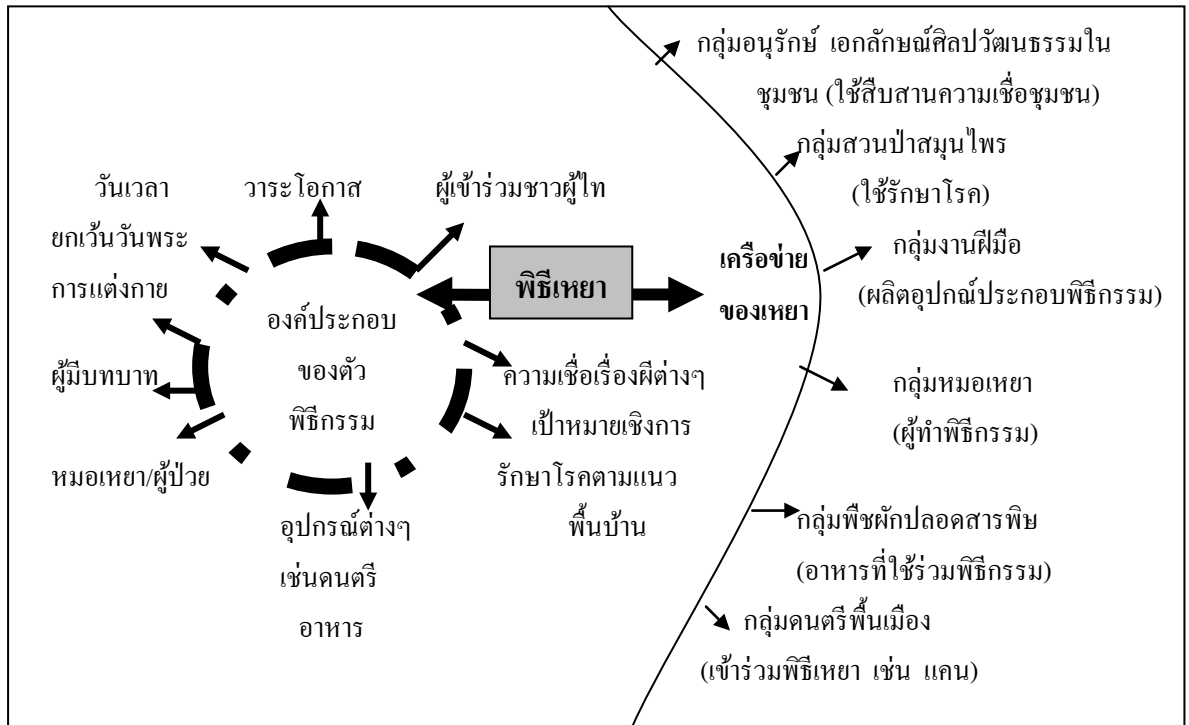
ดังแผนภาพที่ ๑๔

แผนภาพที่ ๑๔ กระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน

อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปศิลปิน/นักวัฒนธรรมท้องถิ่น มักจะสนใจทำงานสืบทอด S-M-C-R อยู่เป็นปกติแล้ว แต่ทว่า องค์ประกอบที่มักถูกมองข้ามในแง่การสืบทอดก็คือ ผู้รับสาร (หรือตัว R) ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกัน เช่น หากในอนาคต มีแต่ศิลปินและตัวสื่อพื้นบ้านที่ถูกสืบทอดไว้แต่ขาดผู้รับสารที่ดูศิลปะเป็นหรือขาดความรู้ในการเสพงานศิลปะ สื่อพื้นบ้านแขนงนั้นก็มีความสูญสลายไปเช่นกัน

นอกจากการสืบทอดที่ครบทั้งธาตุ ๔ ของ S-M-C-R แล้ว กระบวนการสืบทอดยังอาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์คุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านชนิดนั้น ๆ แล้วสืบทอดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญให้ครบ ดังตัวอย่างกรณีของพิธีกรรมเหยาที่บ้านคำพอก จ.มุกดาหาร ที่ชาวบ้านร่วมกันวิเคราะห์คุณลักษณะของพิธีกรรมว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่สำคัญ หลักจากนั้น เมื่อชาวบ้านจะตั้งกลุ่ม/เครือข่ายที่จะสืบทอดพิธีเหยา ก็จะตั้งกลุ่มที่อ้างอิงมาจากการวิเคราะห์คุณลักษณะในตอนแรก ดังแผนภาพ

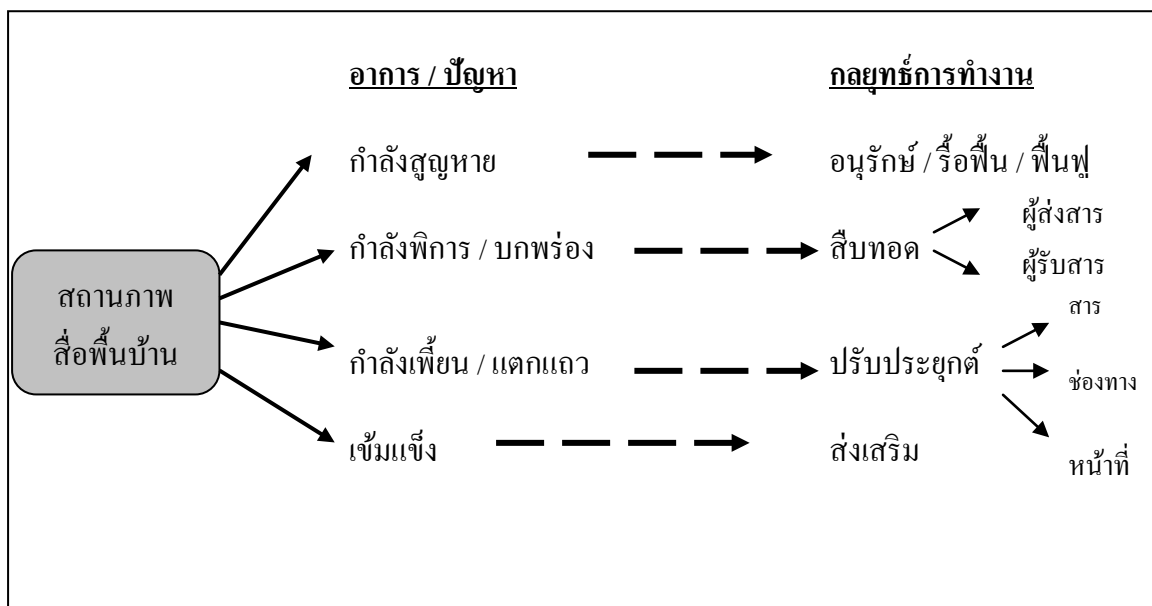
แผนภาพที่ ๑๕ กระบวนการสืบทอดพิธีเหยา จ.มุกดาหาร

ในขณะที่เดียวกัน เนื่องจากสื่อพื้นบ้านถือเป็นมรดกร่วมกันของชุมชน ดังนั้น การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ก็จำเป็นต้องให้เป็นการทำงานที่ร่วมกันครบเจ้าของ วัฒนธรรมทุกกลุ่ม ตั้งแต่ศิลปิน ผู้นำชุมชน พระ ครู ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง ผู้ใหญ่ ชาวบ้านทุกคน ไปจนถึงกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชน ทั้งนี้เนื่องจากว่าวัยรุ่นและเยาวชนนั้นก็คืออนาคตของสื่อพื้นบ้าน นั่นเอง

และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น การสืบทอดสื่อพื้นบ้านต้องยึดหลักปฏิบัติที่ชื่อว่า หลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม อันแปลว่า การตัดสินใจชะตากรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องมาจาก ข้อตกลง ร่วมกันของวงในวัฒนธรรมนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ต้องไม่ใช่เป็นหน่วยงานของรัฐ องค์กรธุรกิจ หน่วยงานท่องเที่ยว หรือบุคคลภายนอกวัฒนธรรมที่เป็นผู้เข้าไปกำหนดให้ชุมชนปรับเปลี่ยน สื่อพื้นบ้าน แต่ในทางตรงข้าม การปรับประยุกต์และสืบทอดสื่อพื้นบ้านต้องเป็นตัวของชุมชนเอง ที่ตัดสินใจชะตากรรมทางวัฒนธรรมของพวกเขา

กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภายหลังจากการวิจัยเพื่อรู้จัก/เข้าใจ/รู้ใช้/รู้รักษาสื่อพื้นบ้านแล้ว กระบวนการทำงานหรือบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจกำหนดไว้เป็น ๔ เส้นทางด้วยกัน ตามแต่ “สถานภาพ” ของสื่อพื้นบ้านนั้น ๆ ดังนี้

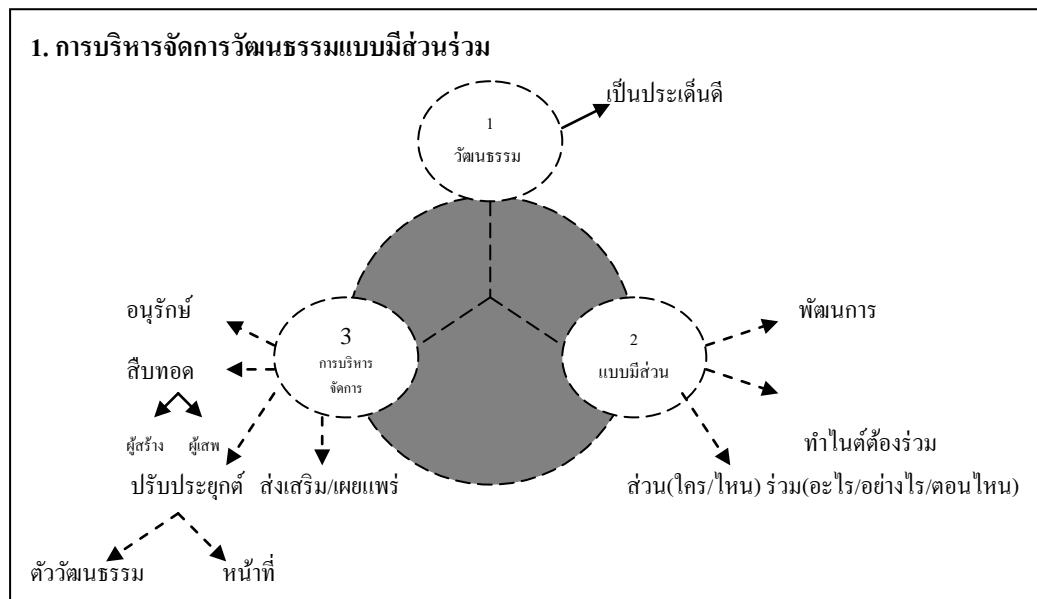

แผนภาพที่ ๑๖ กระบวนการทำงานวัฒนธรรมท้องถิ่น

- หากสื่อพื้นบ้านนั้นประสบปัญหากำลังสูญหาย กลยุทธการทำงานที่สำคัญก็คือการรื้อฟื้น/ฟื้นฟู ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐสนใจทำอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว
- หากสื่อพื้นบ้านนั้นอยู่ในภาวะกำลังพิการ/บกพร่อง (เช่น ขาดผู้รับสารรุ่นใหม่) ก็จำเป็นต้องหาทางสืบทอดทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร
- หากสื่อพื้นบ้านนั้นกำลังเพี้ยน/แตกแถว (เช่น กรณีของหมอลำที่เริ่มกลายเป็นหมอลำ ซึ่งแต่เพียงสายพันธุ์เดียว หรืองานศิลปะปูนปั้นที่เริ่มถูกทำให้เป็นของที่ระลึกขายนักท่องเที่ยวที่ไม่เข้าใจคุณค่า) ก็ต้องเน้นการปรับประยุกต์ให้คุณค่าแท้จริงกลับคืนมา
- หากสื่อพื้นบ้านนั้นเข้มแข็งอยู่แล้ว ก็อาจต้องหาทางส่งเสริมเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันความอ่อนแอในวันข้างหน้า

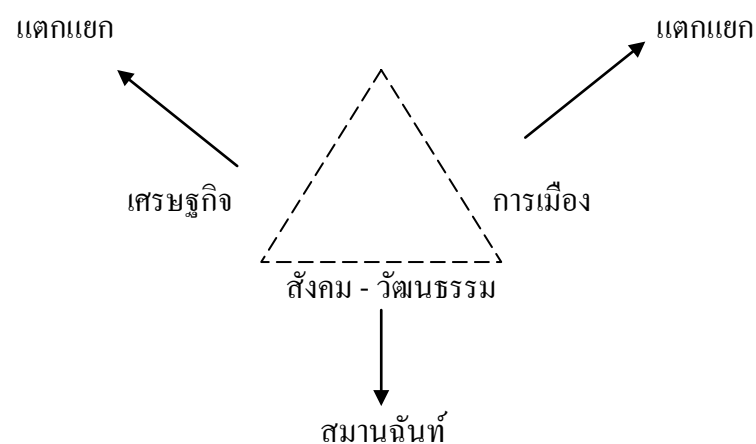
การวิจัย “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม”

สำหรับหัวข้อสำหรับการฝึกอบรมครั้งนี้คือ “การบริหารจัดการวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งเมื่อแยกธาตุของชื่อการอบรมออกมาจะประกอบด้วยคำ 3 คำ ดังแสดงในภาพที่ 1 และเราจะพิจารณาคำแต่ละคำในรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ ๑๗ การแยกธาตุของชื่อการอบรม

๑. ความสำคัญของ “วัฒนธรรม” เมื่อเวลาที่แบ่งโครงสร้างของชุมชนออกเป็น ๓ ส่วนคือ โครงสร้างด้านเศรษฐกิจ (การทำมาหากิน) โครงสร้างด้านการเมือง (การปกครอง การใช้ อำนาจ) และโครงสร้างด้านสังคม-วัฒนธรรม-ศาสนา เราจะพบว่า โครงสร้างแต่ละด้านมีแนวโน้ม ในแง่ “การสร้างความแตกแยกและการสร้างสมานฉันท์” ไปคนละแบบ

กล่าวคือ วิธีชีวิตด้านการทำมาหากินหรือการเมืองการปกครองนั้น มักจะเป็น “บ่อเกิดแห่งความแตกร้างของชุมชน” เช่น การแย่งที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ตำแหน่งทางการเมือง ฯลฯ แต่ทว่า มิติด้านสังคมหรือโดยเฉพาะวัฒนธรรม-ศาสนามักจะเป็น “แอ่งแห่งความสามานฉันท์” ดังที่อาจจะวิเคราะห์เนื้อหาของประเพณีวัฒนธรรมซึ่งมักจะประกอบด้วยการสร้างความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน การให้อภัยคืนดี การอโหสิ์เลิกแล้วต่อกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมมีคุณสมบัติ เป็น “ยาสมานแผลแห่งความร้าวฉาน” ได้อย่างดี และนี่คือ ความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อ ความสงบสุขของชุมชน

๒. “การมีส่วนร่วม” ในแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้หนุนเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัฒนธรรม ก้าวแรกของการหนุนเสริมคือ การจัดตั้งองค์กร/ชุมชน หรือการประสานเครือข่ายวัฒนธรรมให้เข้ามาบริหารจัดการโครงการด้านวัฒนธรรมเอง ส่วนก้าวที่สองนี้จะเป็นการขยับเข้ามามีส่วนร่วมด้านพลังปัญญา ด้วยการร่วมคิด ร่วมทบทวน ร่วมไตร่ตรอง ฯลฯ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “การวิจัยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม” มาเป็นตัวช่วย

“การวิจัยแบบมีส่วนร่วม” มีความเหมาะสมกับการวิจัยด้านวัฒนธรรมที่ดำเนินการร่วมกับชุมชน ทั้ง เพราะวัฒนธรรมเป็น “สมบัติร่วม/มรดกร่วม” ของชุมชนอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ในภาคปฏิบัติ ก็ยังคงต้องแสวงหาว่า คำว่า “มีส่วนร่วม” นี้ คือ ส่วนเลี้ยวไหนบ้าง และจะมาเข้าร่วมทำอะไร ร่วมตอนไหน ร่วมอย่างไร เป็นต้น

๓. “การบริหารจัดการวัฒนธรรม” หากยึดตามยุทธศาสตร์การทำงานวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมจะพบว่า แนวทางการบริหารจัดการวัฒนธรรมนั้น จะมีอยู่ ๔ แนวทาง

๓.๑ การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาตัว “ต้นฉบับทางวัฒนธรรม” (ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล / วัตถุธรรม ธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ) ให้เหมือนเดิม

๓.๒ การสืบทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งเน้นหนักการสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดวัฒนธรรม

๓.๓ การปรับปรุง / ปรับประยุกต์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ การปรับประยุกต์อาจจะพิจารณาได้ใน ๒ มิติ คือ การปรับตัวสื่อ / ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำเรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอาโนราห์มาใช้ในการออกกกำลังกายเป็น โนราบิก

๓.๔ การส่งเสริม / เผยแพร่วัฒนธรรมนั้นให้แผ่ขยายออกไปยังกลุ่มอื่น ๆ พื้นที่อื่น ๆ เช่น การนำไปกลางมาแสดงในระดับประเทศ / ต่างประเทศ

ทั้งนี้ การเลือกใช้แต่ละยุทธศาสตร์นั้น น่าจะขึ้นอยู่กับ “สถานภาพ” ของศิลปะ / วัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น ๆ เช่น

- หากวัฒนธรรมนั้น อยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด
- หากวัฒนธรรมนั้น ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงก็จะต้องปรับปรุงยุค
- หากวัฒนธรรมนั้นเริ่มผิดเพี้ยนไปจากความหมายดั้งเดิม ก็ต้องรื้อฟื้น

ความหมายเดิมขึ้นมา

- หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้ว ก็ต้องรื้อฟื้นและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่
- หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรงดี ก็น่าจะส่งเสริมเผยแพร่

เป็นต้น

แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

สุชาติ จักรพิสูทธิ์ (๒๕๔๕ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่มารวมกลุ่มกันภายใต้เจตนาที่จะดำเนินกิจกรรมหรือภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันในระยะเวลาที่ต่อเนื่อง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒๕๔๕ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มแรกเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้ – เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๖ : ๒) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ – เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

สมเด็จพระติ ประเสริฐ (๒๕๔๒ : ๑๑) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นกระบวนการของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในด้านการตัดสินใจ การเข้าร่วมในการพัฒนา และการรับเอาผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมนั้นอย่างเป็นทางการ

เพ็ญศรี เปลี้นขำ (๒๕๔๒ : ๘๔ - ๘๖) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน (People Participation) หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนนั้นเป็นผู้ตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตนเป็นอย่างดี สามารถกำหนดปัญหาสาธารณสุข วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมทั้งการแยกแยะปัญหาที่แก้ไขได้เองจะบริหารจัดการทันที ส่วนที่อยู่นอกเหนือความสามารถก็ต้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลภายนอกชุมชนเป็นผู้แก้ไขปัญหานั้น

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่น ๆ (๒๕๔๒ : ๒๐) กล่าวว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Decision making)ว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation) โดยเสียสละทรัพยากรต่าง ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์กรหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ (Evaluation)

ถนัด ไบยา (๒๕๔๑ : ๗ - ๑๐) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมมิได้หมายถึงเฉพาะว่าชุมชนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมหรือร่วมในภาวะจำยอม หากแต่หมายถึงชุมชนเป็นผู้ตระหนักถึงปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี จึงเป็นผู้กำหนดการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง มีความสามารถในการแยกแยะได้ว่า ปัญหาใดที่ชุมชนสามารถแก้ไขเองได้ ปัญหาใดที่อยู่นอกเหนือความสามารถที่ต้องให้ภาครัฐหรือผู้อื่นนอกชุมชนที่สามารถช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหานั้นได้ การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับ ๓ ประการด้วยกัน ประการแรกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจพัฒนา การค้นหาสภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา ทางเลือกแห่งการแก้ไขปัญหา และตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ไข ประการต่อมามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ตัดสินใจให้เกิดการพัฒนา ประการสุดท้ายมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์อย่างเป็นทางการจากกิจการนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อนำไปสู่บทเรียนการเรียนรู้ร่วมกัน และปรับปรุงพัฒนาต่อไป

ปิยะนุช เงินคล้าย และคนอื่น ๆ (๒๕๔๐ : ๖) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการที่บุคคลกระทำการในเรื่องหนึ่งเรื่องใด หรือประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ

ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติจริงหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่มีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาความหมายการมีส่วนร่วมพอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามผล และประเมินผลการดำเนินงาน กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน พอสรุปได้ดังนี้

มยุรี ตันติยะวงษ์ (๒๕๔๖ : ๓๐) กล่าวว่า โดยสรุปแล้วกระบวนการในการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

๑. ร่วมคิดค้นหาปัญหา
๒. ร่วมวางแผน
๓. ร่วมตัดสินใจ
๔. ร่วมปฏิบัติ
๕. ร่วมประเมินผล

สมภพ อาจชนะศึก (๒๕๔๒ : ๒๐) ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา
๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล
๕. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาระบบ

โคเฮน และอัพฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff ๑๙๗๗ : ๗ – ๑๐, อ้างถึงใน อินทรา มณีคุณ ๒๕๔๐ : ๑๖ – ๑๘) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อินทรา มณีคุณ (๒๕๔๐ : ๑๖ – ๑๘) ได้นำขั้นตอนการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนของคนอื่นมาผสมผสานและปรับปรุงดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การตัดสินใจเป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการกำหนดทางเลือก การประเมินทางเลือก และการตัดสินใจเลือกทางเลือก เปรียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑.๑ การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น โดยเริ่มจากการค้นหาความต้องการจากคนในท้องถิ่น และวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม หรือวินิจฉัยโครงการที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจว่าควรเริ่มโครงการต่อไปหรือไม่ เริ่มที่ใด จะได้รับเงินและแรงงานจากที่ใด วิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในช่วงนี้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุดในการเลือกรับเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคน และมีความเป็นรูปธรรมมาใช้ โดยผ่านกระบวนการตัดสินใจ การเข้าไปมีส่วนร่วมยิ่งเร็วเท่าไรก็จะได้ข้อมูลทางเลือกที่มากขึ้น มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้มากและสามารถป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้

๑.๒ การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ คนในท้องถิ่นที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น อาจจะถูกชักจูงให้เข้าร่วมภายหลังจากที่นำโครงการเข้ามาแล้ว ซึ่งโครงการจะต้องหาความต้องการของบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมภายหลังนี้ จัดลำดับความสำคัญของโครงการ และวิธีดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๑.๓ การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติงาน เป็นความเกี่ยวข้องในองค์กรเมื่อโครงการเข้ามาหรือมีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์สำหรับทำกิจกรรมในโครงการกำหนดกรอบที่จะให้สมาชิกยึดถือ มีการประชุม การคัดเลือกผู้นำที่จะเข้าไปมีอิทธิพลในองค์กร

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งคนในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ ๓ วิธี ดังนี้

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การสละแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการใช้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้เป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงาน โดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษา หรือเป็นผู้บริหารโครงการ เป็นสมาชิกอาสาหรือทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ โดยมีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงาน

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่มักจะพิจารณาถึงผลเสียที่ตามมาภายหลังจากที่นำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๓ ชนิด คือ

๓.๑ ผลประโยชน์ด้านวัตถุ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลทำให้เพิ่มการบริโภค เพิ่มรายได้และมีทรัพย์สินมากขึ้น ซึ่งควรวิเคราะห์ให้ได้ว่า ใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

๓.๒ ผลประโยชน์ด้านสังคม เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ การได้รับบริการหรือความพึงพอใจจากสาธารณูปโภค ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์ คุณภาพของบริการและความพึงพอใจ

๓.๓ ผลประโยชน์ด้านบุคคล มี ๓ ชนิด คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พลังอำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนเองมีประสิทธิภาพ

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลทำได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรง และการมีส่วนร่วมทางอ้อม ในการประเมินผลนั้นควรจะประเมินว่าใครบ้างที่มีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความต่อเนื่องได้อย่างไร มีข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดความสำเร็จได้อย่างไร มีการให้คำปรึกษาอย่างไรเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ

ขั้นตอนการวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล ควรมีการวางแผนซึ่งประกอบด้วย

๓ ขั้นตอนหลัก คือ

๑. ขั้นเตรียมการ
๒. ขั้นการจัดทำแผนการมีส่วนร่วม
๓. ขั้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นเตรียมการ

๑. เตรียมทีมงาน : ในขั้นแรกของการวางแผน หน่วยงานเจ้าของโครงการจำเป็นต้องเตรียมทีมงาน ลักษณะและขนาดของทีมงานขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องตัดสินใจ ซึ่งทีมงานนี้ควรประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องดังกล่าวโดยตรง เจ้าหน้าที่ที่ทราบขั้นตอนการตัดสินใจ ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทั้งด้านเทคนิคการมีส่วนร่วมและการสื่อสาร โดยเฉพาะ และเจ้าหน้าที่ควรเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะ ไม่ใช่เป็นเพียงนักประชาสัมพันธ์

๒. ตรวจสอบสถานการณ์ภายในหน่วยงาน : หลังจากได้ทีมงานแล้วแผนการมีส่วนร่วมกับที่ดีต้องปฏิบัติได้จริง ดังนั้นต้องมีการตรวจสอบสถานการณ์ภายในของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ

- ตรวจสอบว่าประเด็นหรือโครงการที่ต้องตัดสินใจเกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดวิธีการเฉพาะหรือไม่ เช่น เป็นประเภทโครงการที่ต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

- ตรวจสอบข้อมูลว่าขั้นตอนการตัดสินใจในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร มีกำหนดการหรือยัง

- ตรวจสอบรายชื่อของผู้รับผิดชอบในการใช้ข้อมูลจากสาธารณะเหล่านั้น และผู้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแก่สาธารณะรวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ

- ระยะเวลาในการจัดทำกิจกรรมมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด อาทิเช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับที่ทิ้งขยะอาจใช้เวลา ๑ – ๒ ปี ในขณะที่การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนเส้นทำจราจรใช้เวลา ๑ – ๒ เดือน

- ตรวจสอบงบประมาณที่มีเพื่อการดำเนินงาน ซึ่งทุกข้อมูลเป็นเรื่องที่ทีมงานต้องนำมาพิจารณาในการเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม

๓. ประเมินสถานการณ์ : นอกจากการประเมินสถานการณ์ภายในของหน่วยงานเจ้าของโครงการ สิ่งที่เป็นในขั้นของการเตรียมการ คือ การประเมินสถานการณ์ภายนอก ซึ่งหมายถึงสาธารณะชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจ การประเมินสถานการณ์นี้ช่วยให้การออกแบบหรือกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมเหมาะกับชุมชนเพราะชุมชนแต่ละชุมชนแตกต่างกัน และอาจมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง การเก็บข้อมูลในขั้นนี้อาจเป็นการพูดคุยกับหน่วยงานในพื้นที่ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ซึ่งการประเมินสถานการณ์นี้เกี่ยวข้องกับ

- กำหนดระดับความสนใจของสาธารณะหรือชุมชนในประเด็นหรือโครงการที่ต้องตัดสินใจ ข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเตรียมรองรับโดยพิจารณาจาก

๑. ประเด็นหรือโครงการนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความเห็นไม่ลงรอยกันหรือไม่

๒. ชุมชนนั้นเคยมีประวัติหรือประสบการณ์การมีส่วนร่วมหรือแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือโครงการอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร

๓. ปริมาณและขนาดพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ

๔. มีการสอบถามจากประชาชนมากหรือไม่ และเป็นความห่วงกังวลในเรื่องใดบ้าง

๕. มีการรวมตัวเป็นกลุ่มในพื้นที่หรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการตัดสินใจ

ขั้นตอนการวางแผน

จากข้อมูลต่าง ๆ ในขั้นเตรียมการ ทีมงานต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. ระบุและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย : แต่ละประเด็นการตัดสินใจย่อมมีผู้สนใจหรือได้รับผลกระทบไม่เท่ากัน บางประเด็นมี ๒๐ คน บางประเด็นอาจมีเป็นจำนวนพัน และนอกจากนั้นคำว่าสาธารณะหรือประชาชนก็แตกต่างกันไปตามประเด็นการตัดสินใจในขั้นนี้ ทีมงานต้องดำเนินการ ๒ ขั้นตอน คือ

- ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือ Stakeholders ซึ่งหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบจากการตัดสินใจนั้น
- วิเคราะห์ความสำคัญและอิทธิพลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ใช่ทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมเดียวกัน และแต่ละกลุ่มมีประเด็นกังวลใจที่แตกต่างกัน บางกลุ่มอาจต้องการเพียงแสดงความคิดเห็น ฉะนั้นทีมงานต้องวิเคราะห์ประเภทของกลุ่มตามระดับความสนใจซึ่งช่วยกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมได้สอดคล้องต้องกัน

๒. คาดการณ์ระดับการโต้เถียง : ขั้นตอนนี้ทีมงานต้องประเมินหรือคาดการณ์จากข้อมูลขั้นเตรียมการว่าระดับของการถกเถียง หรือการโต้แย้งจะเป็นอย่างไร ซึ่งการประเมินเป็นเรื่องยากแต่อาจพิจารณาจากตัวชี้วัด เช่น

- เคยมีการถกเถียงหรือการโต้แย้งในประเด็นนี้มาก่อนหรือไม่
- มีประเด็นทางการเมืองเกี่ยวข้องหรือไม่
- เป็นเหตุผลของการรวมกลุ่มใดบ้างหรือไม่

ถ้ามีทั้ง ๓ ตัวชี้วัดอาจคาดการณ์ว่าประเด็นนั้นมีระดับของการถกเถียงโต้แย้งกันสูง ซึ่งทีมงานต้องวางแผนการมีส่วนร่วมอย่างระมัดระวังและรอบคอบมากขึ้น

๓. ระบุเป้าหมายของการมีส่วนร่วม : ขั้นตอนนี้เป็นการระบุว่าอะไรคือวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ การตัดสินใจในแต่ละประเด็นอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป โดยทั่วไปมีอยู่ ๔ ขั้น คือ ๑) ขั้นการระบุปัญหา/ความต้องการ ๒) ขั้นการศึกษาทางเลือก ๓) ขั้นการประเมินทางเลือก และ ๔) ขั้นการเลือกทางเลือก สำหรับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการมีส่วนร่วมนั้นคือสิ่งที่ต้องการจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

เช่น เพื่อให้สาธารณชนทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและทางเลือก เพื่อฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ หรือเพื่อพูดคุยกันถึงเกณฑ์ประเมิน ในขั้นนี้ยังรวมถึงการระบุถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อที่จะทำให้แต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจมีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องของการพิจารณาว่ามีข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องให้กับสาธารณะและข้อมูลอะไรที่หน่วยงานต้องการจากสาธารณะ เพื่อให้วัตถุประสงค์ในแต่ละขั้นบรรลุผล

๔. ระบุเงื่อนไขพิเศษของชุมชน : ในขั้นนี้พิจารณาว่าชุมชนหรือพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือประเด็นตัดสินใจมีลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษที่อาจกระทบต่อรูปแบบการมีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น ชุมชนที่มีลักษณะพิเศษทางวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทางการเมือง กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายอยู่กระจัดกระจายหรือประเด็นเป็นที่สนใจขององค์กรพัฒนาเอกชนระดับชาติ

๕. การเลือกเทคนิคและกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน : เป้าหมายของการวิเคราะห์ที่ผ่านมาเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ดังนั้นเมื่อมาถึงขั้นนี้ทีมงานมีข้อมูลเกี่ยวกับ

- วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการตัดสินใจ
- ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่มีความสำคัญและระดับความสนใจ
- ข้อมูลที่ต้องให้กับสาธารณะ และข้อมูลที่ต้องได้รับจากประชาชน
- ลักษณะหรือเงื่อนไขพิเศษ

ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยในการเลือกเทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม

เมื่อตัดสินใจเกี่ยวกับเทคนิคการมีส่วนร่วมแล้ว ขั้นตอนต่อไปควรนำกิจกรรมการมีส่วนร่วมทั้งหมดมาจัดเรียงให้เห็นลำดับก่อนหลัง รวมทั้งระบุผู้รับผิดชอบและเวลาที่คาดว่าจะเสร็จสิ้น

๖. การเขียนแผนการมีส่วนร่วม : การเขียนแผนการมีส่วนร่วมจะช่วยทำให้ความคิดชัดเจนและก่อให้เกิดความร่วมมือช่วยในการประสานงาน และสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ง่ายขึ้น ข้อมูลที่อยู่ในแผนควรประกอบด้วย

- วัตถุประสงค์
- ภูมิหลังและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน
- ประเด็นสำคัญที่ต้องมีการปรึกษาหารือ
- ระดับความสนใจ
- กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- กระบวนการตัดสินใจ
- กิจกรรมการมีส่วนร่วม

ขั้นการนำไปสู่การปฏิบัติ

หลังจากมีแผนการมีส่วนร่วม ในระดับต่อไปคือการดำเนินการตามแผนซึ่งต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วม เช่น การจัดเวทีสาธารณะต้องมีการตัดสินใจว่าจะจัดที่ใด เมื่อไร ใครเป็นวิทยากร สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักคือความยืดหยุ่นในการนำไปสู่การปฏิบัติ และการตรวจสอบและปรับปรุงแผนการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ หากมีการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องแจ้งผู้เกี่ยวข้อง อาจารย์ถึงประชาชนด้วย

จากการศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้นพอจะสรุปได้ดังนี้ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเกิดจากบุคคลทุกคน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนาในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติ การติดตาม ประเมินผล และการรับผลประโยชน์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

โต สมบูรณ์ (๒๕๔๔ : ๓๔) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ว่า ส่วนใหญ่มาจากความผูกพันกันในชุมชน การต้องการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนตนเองและแรงจูงใจจากผู้นำชุมชนหรืออื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนของตนเอง

พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (๒๕๔๒ : ๒๐) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่นำเขามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

๑. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน
๒. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ มีคุณค่าสอดคล้องกับประโยชน์ของตน
๓. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน
๔. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อตนเองได้เคยมีประสบการณ์ที่เป็นอกติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว
๕. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตนเองได้มาหรือหวังเอาไว้

๖. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่
๗. การเข้ามามีส่วนในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มคนจะกระทำโดยการบังคับหาได้ไม่
๘. การเข้ามามีส่วนในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มคน ย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี
๙. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะเอื้ออำนวย
๑๐. การเข้ามามีส่วนในกิจกรรมใด ๆ ของบุคคลและกลุ่มคน ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ
๑๑. บุคคลและกลุ่มคนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน กระตุ้น ชักจูง และจูงใจให้

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น คือ กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งเกิดจากทักษะ และทัศนคติของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกผูกพันอันสามารถที่จะก่อให้เกิดการช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด รวมทั้งแรงจูงใจจากผู้นำชุมชน หรืออื่น ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนของตนเอง

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๖ : ๒ – ๓) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

๑. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ ได้อยู่เสมอ ทำให้เกิดการตัดสินใจรอบคอบมากขึ้น
๒. การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ จะช่วยลดความล่าช้าและลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของประชาชนในระหว่างการนำไปปฏิบัติได้
๓. การสร้างฉันทามติ ทำให้สร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวระหว่างกลุ่ม ทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่อริ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

๔. การเพิ่มความง่ายในการนำไปปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของในการตัดสินใจนั้น และเขาขอมมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ
๕. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
๖. ช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
๗. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชนเพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
๘. ช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

สถาบันพระปกเกล้า (๒๕๔๔ : ๒๕ – ๒๘) ได้กล่าวถึงประโยชน์การมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ว่า

๑. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้ตัดสินใจรอบคอบ
๒. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ
๓. การสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมือง และเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ
๔. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้
๕. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน
๖. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน
๗. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนกระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจให้รอบคอบมากขึ้น มีความยอมรับ ช่วยลดเวลา ค่าใช้จ่าย มีการสร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งของประชาชน ทำให้สร้างข้อตกลงที่มั่นคง รวมทั้งช่วยให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะที่สอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พจนี เทียมศักดิ์ (๒๕๔๓ : ๒๑๗) – ๒๒๖) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชน และโรงเรียน พบว่า รูปแบบและเงื่อนไขของการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ รูปแบบการเรียนรู้แบบเท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแนวนอน ผู้บริหารและครูต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ชักจูงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียนต้องอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ต่างฝ่ายต่างเคารพและให้เกียรติในศักยภาพของแต่ละฝ่าย มีการประชุมร่วมกัน และครู แสดงท่าทีเป็นมิตรต่อผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะนำไปสู่การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังลักษณะสำคัญบางประการนี้

๑. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนจะทำให้การเรียนรู้ สอดคล้องกับสภาพแท้จริงของชุมชน การเรียนรู้จากวิถีชีวิตรอบตัวโดยไม่เลือกเวลาสถานที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงกับสิ่งที่สนใจ เป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

๒. ครูมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูจะเป็นผู้ประสานหลักในการดึงชุมชนเข้ามาร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

๓. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาจัดการเรียนการสอน ทั้งทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นรูปแบบ การเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่าง ได้ผลดีมากกว่าการเรียนรู้จากตำราเพียงอย่างเดียว ทั้งยังทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและภูมิใจในท้องถิ่นของตนอีกด้วย

๔. การเปิดโอกาสให้ปราชญ์หรือผู้รู้ในชุมชนมาร่วมเป็นผู้สอนหรือวิทยากรในบาง เนื้อหา เช่น การสอนเรื่องพืชสมุนไพร เกษตรผสมผสาน หรือวิทยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นรูปแบบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ที่ดีที่สุด และยังส่งผลให้เกิดความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของโรงเรียนและชุมชน สร้างความภูมิใจในท้องถิ่นที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาอย่างเสมอภาค

บุญเทียม อังสวัสดิ์ (๒๕๔๒ : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ ดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมด้านการประสานงาน อยู่ในระดับปานกลาง อีก ๔ ด้านอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการจัด

การเรียนการสอน ด้านการวางแผน และด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน จากการเปรียบเทียบ การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง ๓ กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง การกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ การหาสาเหตุของปัญหาและ แนวทางในการแก้ไข การเสนอความต้องการและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเสนอ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในการดำเนินงานของศูนย์ และการกำหนดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ของศูนย์ ด้านการจัดสรรทรัพยากรและประสานการเตรียมการเพื่อสนับสนุนศูนย์ โดยมีส่วนร่วม ในเรื่องการจัดหาและบริจาคเงิน วัสดุอุปกรณ์เพื่อการดำเนินงานของศูนย์ การจัดหากำลังคน ช่วยเหลือแรงงานให้กับศูนย์ประสานงานด้านทรัพยากรในการดำเนินงานกับคนในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์และกับ หน่วยงานอื่น ๆ และด้านการจัดการเรียนการสอนและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยมี ส่วนร่วมในเรื่องการจัดหาเอกสารสื่อและวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูพี่เลี้ยง การติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของเด็กในศูนย์ การติดตามผลการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการการประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินงานของศูนย์ให้ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทราบ

เชษฐชัย ศรีชูชาติ (๒๕๔๑ : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ : กรณีศึกษาการจัดการที่อยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชาวชุมชนแออัดในเขต เทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนแออัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นผู้ มีบทบาทสำคัญมากกว่าหน่วยงานของรัฐในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการที่อยู่อาศัยใหม่ ทั้งใน ด้านการริเริ่มโครงการ การแนะนำสมาชิกชุมชนให้เข้าร่วมโครงการ การคัดเลือกกรรมการ โครงการ การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการ การเลือกพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่ ส่วน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุนให้การดำเนินงานต่าง ๆ ของโครงการจัดการที่อยู่อาศัย ดำเนินไป อย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวชุมชนแออัดที่มีสถานภาพสูง ทางเศรษฐกิจสังคมเป็นกรรมการโครงการ มีส่วนร่วมสำคัญในขั้นตอนของกระบวนการจัดการที่อยู่ อาศัยใหม่มากกว่าชาวชุมชนแออัดทั่วไป

ทับทิม สุวรรณประภา (๒๕๔๑ : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังและ ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว พบว่า ประชาชน ส่วนใหญ่ยังมีความเห็นว่าสภาพของแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวที่ยังประสบปัญหาที่ไม่รุนแรง จึงยังไม่มี ความต้องการให้มีการพัฒนาและฟื้นฟูสภาพถ้ำเชียงดาว ซึ่งอาจเป็นเพราะหากแหล่งท่องเที่ยวได้รับการ

พัฒนาแล้วจะส่งผลให้ตนไม่มีงานทำ แต่ถ้าหากจะมีการพัฒนาประชาชนก็มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพมีผลกับความคาดหวังต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่พึงปรารถนา แต่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านตำแหน่งทางสังคม ภูมิฐานะ และแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม

วิทยา ทรงคำ (๒๕๔๐ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรม ด้านการวิจัยทางวัฒนธรรม ด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรม พบว่าสำนักงานศึกษาธิการอำเภอควรพัฒนาบุคลากรในสำนักงานให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง วัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น ควรจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น การดำเนินงานหรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินงาน รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการดำเนินงานวัฒนธรรม

ชมภู อินทพันธ์ (๒๕๔๔ : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานวัฒนธรรมระดับเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ด้านโครงสร้างองค์กร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานวัฒนธรรมอำเภอโดยส่วนใหญ่ในรูปแบบคณะกรรมการ และคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้มาตามเกณฑ์ ข้อบังคับของสภาวัฒนธรรม ด้านการติดต่อสื่อสารกับองค์กรหรือประชาชนในรูปแบบที่เป็นทางการ ส่วนกระบวนการวางแผนพัฒนามีการเตรียมจัดทำแผนงาน / โครงการ และด้านการจัดการบุคลากร พบว่า การดำเนินงานวางแผนอัตรากำลังบุคลากรมีการรวบรวมข้อมูล การสรรหา คัดเลือกจากกลุ่มเบญจภาคี เกณฑ์คุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม และสภาพความสำเร็จของงานมีความสำเร็จทุกด้าน ตามเป้าหมายและเสร็จตามกำหนด ด้านงานกิจกรรม พบว่า สภาวัฒนธรรมอำเภอ ได้จัดกิจกรรมการเผยแพร่ผลงานต่อสาธารณชน กิจกรรมการศึกษา สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น การรณรงค์ฟื้นฟู การเลือกสรรวัฒนธรรมที่เหมาะสมมาเผยแพร่ และมีการสนับสนุนให้บุคคลที่มีความสามารถพิเศษ ได้แสดงออกโดยกิจกรรมการประกวด สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางวัฒนธรรม ใช้กิจกรรมการประชาสัมพันธ์ ด้านเทคโนโลยี การดำเนินงานวัฒนธรรมใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอซึ่งไม่มีความพร้อมต่อการให้บริการประชาชน การพัฒนาบุคลากรใช้วิธีการจัดอบรมเป็นหลัก

วิวัฒน์ชัย บุญญานุกพงศ์ (๒๕๔๔ : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า

๑. ชวามอญเริ่มเข้ามาอยู่ที่บ้านเกาะเกร็ดในสมัยกรุงศรีอยุธยา ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา มีนิสัยรักสงบ เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างวัดขึ้นอย่างสวยงาม และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ชวามอญยังชอบงานประเพณี

๒. ลักษณะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญในวันสงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรมอื่นๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และขอพรผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีของชวามอญเกาะเกร็ด นอกจากนี้ยังมีประเพณีงานศพ มอญทุกคนจะต้องไปร่วมงานโดยไม่ต้องบอกกล่าว

๓. ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนมอญโดยรวม พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชวามอญยังคงมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมไว้ในท่ามกลางสังคมที่กำลังมีความเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์

๔. ผลการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) ที่นับว่าสำคัญทางสถิติระดับ ๐.๐๕ พบว่า เพศ อายุ และอาชีพ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ส่วนการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชวามอญที่มีการศึกษา จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย เพราะอาชีพและวิถีชีวิตที่ทันสมัยจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และการบริหารงานวัฒนธรรม ทำให้ได้แนวคิดในการพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมงานวัฒนธรรมของประชาชน ตลอดจนแนวคิดในการบริหารงานวัฒนธรรมที่ต้องมีโครงสร้างองค์กร มีคณะทำงานวัฒนธรรม มีการติดต่อสื่อสาร รวมถึงกระบวนการวางแผนพัฒนา เพื่อจัดกิจกรรมเผยแพร่ สนับสนุน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยต่อไป

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษา ประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ตลอดจนส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัด กำแพงเพชร และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งศึกษาแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์ประเพณีทอดผ้าป่าแถวให้คงอยู่สืบไป

๓.๒ ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่

๓.๒.๑ ผู้นำชุมชน คือ เจ้าอาวาสวัดบาง ๑ รูป นายกเทศมนตรีเมืองกำแพงเพชร ๑ คน สมาชิกสภาเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ๕ คน ผู้นำชุมชนเพชรบูรณ์ ๓ คน รวมจำนวน ๑๐ คน

๓.๒.๒ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน คือ มัคณายกวัดบาง ครู ผู้อาวุโสในชุมชน และชุมชน ไกลเคียง จำนวน ๓๐ คน

๓.๒.๓ เด็กและเยาวชน จำนวน ๑๐ คน

๓.๓ กลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๑ ผู้นำชุมชน คือ เจ้าอาวาสวัดบาง นายกเทศมนตรีเมืองกำแพงเพชร สมาชิกสภา เทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผู้นำชุมชนเพชรบูรณ์ จำนวน ๗ คน

๓.๓.๒ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน คือ มัคณายกวัดบาง ครู ผู้อาวุโสในชุมชน และชุมชน ไกลเคียง รวม ๑๓ คน

๓.๓.๓ เด็กและเยาวชน จำนวน ๕ คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประเพณี หลักการจัดการงานวัฒนธรรม
๒. ศึกษาข้อมูลจังหวัดกำแพงเพชร ข้อมูลชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีทอดผ้าป่าแถวจังหวัดกำแพงเพชร
๓. ศึกษาวิธีการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์
๔. ร่างแนวข้อคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งมีกรอบคำถามเกี่ยวกับประเพณีการทอดผ้าป่าแถว
๕. นำร่างแนวข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่
 - ๕.๑ พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
 - ๕.๒ พระศรีวิจิราภรณ์ รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
 - ๕.๓ ดร.สามารถ กมขุนทด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๒
๖. ปรับปรุงแนวข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ฯ ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
๗. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๑ การสังเกต/การบันทึก

คณะผู้วิจัยสังเกตและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านต่าง ๆ ของชุมชน ในระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๕๕๐ โดยสังเกตลักษณะของชุมชน การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการเข้ามามีส่วนร่วมกับงานประเพณีอื่น ๆ ของทางวัด เช่น วันสงกรานต์

๓.๕.๒ การสัมภาษณ์

คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ได้สร้างขึ้น จำนวน ๑ ฉบับ ซึ่งใช้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ทั้ง ๓ กลุ่ม พร้อมบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

๓.๕.๓ การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน

คณะผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๑ และ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๑ ซึ่งมีนักวิชาการวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมือง ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัด ประชาชนสมาชิกชุมชน โดยมีการสอบถามข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนและเครือข่ายวัฒนธรรมได้ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๓.๖ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

๓.๖.๑ ตั้งคณะทำงานแสวงหาโจทย์การวิจัย ร่วมกันตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา ตั้งวัตถุประสงค์การวิจัย เขียนโครงร่างการวิจัย

๓.๖.๒ คณะทำงานเชิญตัวแทนของกลุ่มที่เกี่ยวข้องมารับรู้เรื่องการวิจัย

๓.๖.๓ การสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต แบบบันทึก และจัดเวทีชาวบ้าน

๓.๖.๔ เลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

๓.๖.๔.๑ ผู้นำชุมชน คือ เจ้าอาวาสวัดบาง / นายกเทศมนตรีเมืองกำแพงเพชร สมาชิกสภาเทศบาลเมืองกำแพงเพชร / ผู้นำชุมชนเพชรบูรณ์ / ครู

๓.๖.๔.๒ ผู้รู้ / ปราชญ์ชาวบ้าน / ผู้อาวุโสในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

๓.๖.๔.๓ เด็กและเยาวชน

๓.๖.๕ ขึ้นการลงมือเก็บข้อมูลตามแผนที่วางไว้

๓.๖.๖ ขึ้นประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๗ การคืนข้อมูลให้ชุมชนตรวจสอบ / ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์

๓.๖.๘ การเรียบเรียงเขียนรายงานวิจัย

๓.๗ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์นำมาจัดกลุ่มตามประเด็นในข้อคำถาม สังเคราะห์ วิเคราะห์ตามเนื้อหาเพื่อสร้างข้อสรุป (Analytic induction Analysis) และบรรยายตามสภาพ (Descriptive Analysis)

บทที่ ๔

ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๕๑ ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสร้างข้อสรุปการวิจัย ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ผลการศึกษาที่ได้

ตอนที่ ๒ ข้อสรุป

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ ๑ ผลการศึกษาที่ได้

ในส่วนของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยเป็นส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

ก. ผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น

สำหรับการเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ นั้นมีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

๑. ร่วมวางแผน

ชาวบ้าน กรรมการวัด พระสงฆ์วัดบาง ประชุมเพื่อหารือในการเตรียมงานทอดผ้าป่าแถว และแบ่งงานกันรับผิดชอบในการดำเนินการวันทอดผ้าป่าแถว โดยการเตรียมการล่วงหน้าชาวบ้านจะช่วยทางวัดเตรียมหลักไม้สำหรับปักจุดกองผ้าป่า เตรียมทำสลากหมายเลขจำนวน ๓ ชุดสำหรับฆราวาส (ประชาชนที่นำกองผ้าป่ามาถวาย) สำหรับพระสงฆ์ และสำหรับติดที่หลักไม้เพื่อให้ประชาชนนำผ้าป่ามาวางตรงหมายเลขที่ตนจับสลากได้

นอกจากนี้พระสงฆ์จะเตรียมทำฎีกาสำหรับนิมนต์พระสงฆ์จากวัดคูยาง และ วัดเสด็จ เพื่อให้เข้าร่วมในการพิจารณาผ้าป่าในประเพณีทอดผ้าป่าแถวในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันลอยกระทง) ณ วัดบาง

๒. ร่วมดำเนินการ

ในการเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ในช่วงการเตรียมการนั้น พระสงฆ์ กรรมการวัด และประชาชนจะมารวมตัวช่วยกันดำเนินการที่วัดบาง เพื่อเตรียมให้พร้อมก่อนจะถึงวันดำเนินการจริง และเมื่อถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันลอยกระทง) ประชาชนจะมาร่วมทำบุญในตอนเช้า เมื่อทำบุญในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เสร็จเรียบร้อยชาวบ้านจะกลับบ้านไปเตรียมข้าวของเพื่อมาร่วมประเพณีทอดผ้าป่าในช่วงค่ำ ทั้งนี้ตอนบ่าย ๆ หรือช่วงเย็นจะมาจับสลากเพื่อให้รู้หมายเลขหลักตนเอง ก่อนที่จะยกพุ่มผ้าป่ามาตั้งประจำหลักในช่วงพิธีการจริง

๓. ร่วมรับผลประโยชน์

สำหรับขั้นตอนนี้จะเห็นว่าเมื่อมีการเตรียมการที่พร้อมและประชาชนมาร่วมกิจกรรมในวันทอดผ้าป่าแถวในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันลอยกระทง) ประชาชนในชุมชนเพชรบุรีพร้อมรับผลประโยชน์คือได้รับกุศลผลบุญที่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บุพการีและญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว อีกทั้งยังได้ร่วมสืบสานประเพณีที่เก่าแก่ดั้งเดิมของเมืองกำแพง ที่จะเป็นพื้นฐานในการสืบสานและธำรงรักษาประเพณีนี้ไว้ที่เมืองกำแพงเพชรต่อไป

๔. ร่วมประเมินผล

เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการงานประเพณีทอดผ้าป่าแถวแล้ว ประชาชน ชาวบ้านได้มีการติดตามผลการดำเนินการ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมว่าขาดตกบกพร่องอะไร หรือควรปรับปรุงส่วนใดบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีในการได้รับความเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนในชุมชนเพชรบุรีได้มีส่วนร่วมในการจัดการงานประเพณีทอดผ้าป่าแถว มีบางส่วนที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในประเพณีที่สำคัญแก่แก่คู่มือเมืองกำแพงเพชรในการมาร่วมกิจกรรมในวันดำเนินการจริง ๆ คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันลอยกระทง) เช่น

นายอินทร์ อายุ ๗๖ ปีให้สัมภาษณ์ว่า

“ เคยมาทอดผ้าป่าแถววัดบางตั้งแต่หนุ่มๆ

สมัยก่อนคนเยอะมากสาว ๆ ก็เยอะ

ผลพลอยได้จากมาทอดผ้าป่าคือมาจับสาว”

ป้าเพ็ญ อายุ ๗๐ ปี

“มาร่วมทอดกับพ่อตั้งแต่อายุ ๑๐ ปี
ตอนนั้นยังกล่าวคำถวายไม่ได้ก็พูดตามพ่อบอก”

ลุงอึ้ง

“เคยร่วมในฐานะที่เป็นพระและเป็นฆราวาส
บวชตั้งแต่อายุ ๒๐ ปี สึกอายุ ๔๗ ปี
ได้พรรษา ๒๑ พรรษาเป็นพระก็จัดเตรียมสถานที่
/ สลาก / นิมนต์พระ เป็นฆราวาสมาร่วมทอด
โดยจัดเตรียมกองผ้าป่าและหากิ่งไม้
สมัยก่อนไม่มีการผูกชะนีแต่มามีภายหลัง”

ลุงพิน อายุ ๕๓ ปี ให้สัมภาษณ์ว่า

“ จะมาร่วมทอดผ้าป่ากับพ่อแม่ทุกปี
มาระยะหลังจะพาพ่อแม่มาทอด
สมัยก่อนคนจะเยอะมาก วัดจะเตรียมหลักไว้
ประมาณ ๓๐๐ – ๔๐๐ หลัก ก็จะเต็มทุกปี
ปัจจุบันวัดทำไว้ประมาณ ๔๐๐ หลัก
การนั่งประชาชนจะนั่งบนเสื่อบ้าง หนังสือพิมพ์ปูบ้าง”

แม่เลื่อน และ แม่ลอมให้สัมภาษณ์ตรงกันว่า

“มาร่วมทอดผ้าป่าแถวทุกปี”

แม่ท่อมให้สัมภาษณ์ว่า

“มาร่วมทอดผ้าป่าทุกปี สมัยก่อนมากับพ่อแม่
ปัจจุบันจะมากับครอบครัว เมื่อก่อนพ่อแม่
จะเตรียมของใส่ชะลอม/กระทอ
ของก็จะเป็นของที่มีอยู่ในครัวเรือน
และเตรียมกิ่งไม้มะขาม / พุ่มของใส่ชะลอม
เช่น กล้วย อ้อย ส้มโอ ฯลฯ

ปัจจุบันจะซื้อจากตลาดมาถวายพระ
ซึ่งพระก็ใช้ไม่ได้ พ่อค้าแม่ค้านำของเก่า
หมคอายุมาขาย มาม่า นม น้ำ เหม็นจี๋หนู
กลืนแมลงสาบ กลืนสบู่ ซึมเข้าไปในอาหาร”

หลวงพ่อดีบงกล่าวเสริมว่า

“อาตมาได้สนับสนุนประเพณีทอดผ้าป่าแถว
อย่างนี้มา ๑๐ กว่าปีแล้ว พระจะไม่ได้ของดี
สิ่งของที่ได้มาส่วนมากใช้ไม่ได้ก็จะทิ้ง
เพราะปัจจุบันประชาชนจะจัดมาเอง ๑๐%
แต่จะซื้อของมาจากตลาดมากถึง ๕๐%
สมัยก่อนประชาชนจะจัดข้าวของทำกองผ้าป่ามาเองถึง ๑๐๐%”

ข. ผลการศึกษาประเพณีการทอดผ้าป่าแถว จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ส่วนใหญ่ชาวบ้านรู้จักและเข้าร่วมประเพณีทอดผ้าป่าแถว ซึ่งมีการลำดับผลการศึกษาดังนี้

๑. ลักษณะของประเพณี

๑.๑ ประเพณีทอดผ้าป่าแถวในอดีต

ผ้าป่าหรือผ้าบังสุกุล เป็นผ้าที่ไม่มีเจ้าของในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ ไม่นุญาตให้พระรับจีวรจากชาวบ้าน จึงได้นำผ้าห่อศพมาใช้ซึ่งก็ดูไม่สะอาดมากนัก บ้างก็นำเศษผ้า มาเย็บต่อทำจีวรชาวบ้านเห็นความลำบากของพระสงฆ์จะนำผ้าไปถวายโดยตรงก็ไม่ได้ จึงนำผ้าไป ทิ้งไว้ในป่าช้าบ้าง ตามป่าบ้าง เมื่อพระสงฆ์ผ่านมาพบจะได้นำไปใช้ ทั้งนี้เมื่อพระสงฆ์ต้องการจีวร มาเปลี่ยนต้องกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า

“อิมัง บังสุกุลจีวะรัง อัสสามิกัง มัยหังปาณาติ” แปลว่า ผ้าบังสุกุลผืนนี้ เป็นผ้าที่ไม่มีเจ้าของหวงแหน ย่อมตกเป็นของข้าพเจ้าและนำมาตัดเป็นจีวร

วัดบาง สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๐ ปลายสมัย รัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๒๐ ผ้าป่าแถววัดบาง เริ่มมีตั้งแต่สมัยหลวงพ่อดี เป็นเจ้าอาวาสวัดบาง (พ.ศ.๒๔๑๕) ตอนนั้นหลวง พ่อดีอายุได้ ๓๕ ปี และได้เป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ ๔๕ ปี (๒๔๑๕ – ๒๕๒๔) มรณภาพเมื่ออายุ ๘๐ ปี

หลวงพ่อดิว เป็นผู้คิดริเริ่มจัดพิธีทอดผ้าป่าแถวคนแรก โดยดัดแปลงรูปแบบมาจากพิธีบุญสลากภัตของภาคกลาง โดยกล่าวว่า

“คนกำแพงเพชร ถ้ามีลูกหลานบวช
รับกฐินแล้วจะไม่ให้สึก
ต้องรอรับผ้าป่าก่อนจึงจะให้สึก
การรับผ้าป่าก่อนสึกถือว่า
ได้บวชลูกอีก ๑ คน”

(สัมภาษณ์พระ: ๓ กันยายน ๕๑)

การทอดผ้าป่าแถวของวัดบาง ไม่ใช่แต่ประชาชนโดยรอบบริเวณวัดมาร่วมทำพิธีด้วยเท่านั้น แต่จะมีจากวัดคูยาง และวัดเสด็จร่วมด้วย โดยบุญสามัคคี ประเพณีเมืองกำแพงเพชร ของ ๓ วัด จะแบ่งจัดพิธีหมุนเวียนกันไปดังนี้

๑. วัดบาง

- บุญสงกรานต์ ๑๓ เมษายน
- บุญสารทไทย / เทศกาลมหาชาติ สิ้นเดือน ๑๐
- บุญผ้าป่าแถว / ลอยกระทง กลางเดือน ๑๒

๒. วัดเสด็จ

- บุญมาฆบูชา กลางเดือน ๓
- บุญวิสาขบูชา กลางเดือน ๕
- บุญออกพรรษา / เทศมหาชาติ กลางเดือน ๑๑

๓. วัดคูยาง

- บุญตรุษไทย สิ้นเดือน ๔
- บุญอาสาฬหบูชา กลางเดือน ๘
- บุญเทศมหาชาติ กลางเดือน ๑๐

เวลาทอดผ้าป่าแถวของวัดบางจะทอดในวันลอยกระทง เมื่อทอดผ้าป่าแถวแล้วจะมาลอยกระทงที่แม่น้ำปิง ทำน้ำวัดบางหรือทำคุณนายบุญเดือน

๑.๒ ประเพณีทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบัน

เมื่อใกล้จะถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ประชาชนจะจัดเตรียมของที่มีอยู่ในท้องถื่นหรือในบ้านใต้ชะลอมหรือถัง มีผ้าสบง ๑ ผืน เพื่อมาร่วมทอดผ้าป่าวัด จะเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่ / สลาก / นิมนต์พระ ๓ วัด สมัยก่อนไม่มีการออก ฎีกาแต่ปัจจุบันจะนิมนต์พระด้วยการใช้ฎีกา เพื่อให้มาพิจารณาผ้าป่ารูปแบบการจัดทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบันไม่แตกต่างจากในอดีต จะแตกต่างก็ได้นำสปอร์ตไลท์สนับสนุนโดยเทศบาลเมืองกำแพงเพชร เข้ามาเพิ่มแสงสว่างซึ่งสมัยก่อนไม่มี จะใช้ไฟจากจี้ได้และเทียนไข

๒. คุณค่าและความสำคัญของประเพณีทอดผ้าป่าแถว

๒.๑ ในอดีต

ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณีทอดผ้าป่าแถว พอสรุปได้ดังนี้

- ๑) ความสามัคคี
- ๒) เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง (อานิสง)
- ๓) ความกตัญญู
- ๔) สืบทอดประเพณีที่เก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง

ประชาชนจะมารวมตัวกันที่วัดพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้ร่วมกันทำบุญถวายผ้าป่า แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มุ่งอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว แสดงถึงความกตัญญูตทเวทิตา สมัยก่อนพ่อแม่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกจะนำลูกเข้าวัดร่วมพิธีทอดผ้าป่าตั้งแต่ยังเด็ก

ประเพณีทอดผ้าป่าแถวของวัดบาง ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นแห่งแรกของจังหวัดกำแพงเพชร สำหรับวัดพระบรมธาตุ และวัดอมฤตทำที่หลัง เนื่องจากพระช่วงเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ เดิมเป็นพระลูกวัดของวัดบางเมื่อไปเป็นเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ ก็ได้นำประเพณีทอดผ้าป่าแถวไปปฏิบัติที่วัดพระบรมธาตุ วัดอมฤตก็เช่นเดียวกัน

๒.๒ ในปัจจุบัน

ชุมชนยังคงรักษาคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าแถวไว้อย่างเหนียวแน่นที่สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

- ๑) ความสามัคคี
- ๒) เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง (อานิสง)

- ๓) ความกตัญญูต่อบุพการี และญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
- ๔) การสืบทอดประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

๓. รูปแบบของประเพณีทอดผ้าป่าแถว (กิจกรรม/องค์ประกอบในพิธี/พิธีกรรม)

๓.๑ ในอดีต

กิจกรรม

- วัดมีการจัดเตรียมสถานที่ / จัดทำเบอร์หรือหมายเลข / และเตรียมการนิมนต์พระที่จะมาร่วมในการพิจารณาผ้าป่าในวัน ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒
- ประชาชนมีการจัดเตรียมกองผ้าป่า พุ่มผ้าป่าวันประกอบพิธีก็จะนำมาจับเบอร์ที่กรรมการวัดไปตั้งตรงหลักใดก็ได้โดยเตรียมเสื่อมานั่งเป็นครอบครัว ญาติพี่น้องมาร่วมบุญในการอุทิศส่วนกุศลให้บุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว

องค์ประกอบในพิธี จะมี ๓ ส่วน กองผ้าป่า ผู้ถวาย (เจ้าภาพ) และพระภิกษุ

พิธีกรรม สมัยก่อนใช้รูปแบบ โดยประชาชนจะนั่งอยู่ที่กองผ้าป่าของตน พระให้ศีล กรรมการวัดนำเบอร์ให้พระจับสลาก มักทายกกล่าวนำถวายผ้าป่า พระสงฆ์ให้พรเสร็จแล้ว ลูกไปพิจารณาผ้าป่ากองที่มีหมายเลขตรงกับตนเองจับสลากได้ (ประชาชนบางคนจะมาแต่เช้าเพื่อมาจองหลักและตกแต่งกองผ้าป่าของตนแต่จะมามากในช่วงเวลา ประมาณ ๑๘.๐๐ น. แต่พิธีการทางศาสนาจะเริ่ม ในเวลา ๒๐.๐๐ น.)

๓.๒ ปัจจุบัน

“ส่วนใหญ่เหมือนในอดีต” - วัด จัดสถานที่โดยจัดหาไม้ไผ่หรือไม้ลวกที่ได้จากในท้องถิ่นของชาวบ้านบ้าง เหลาเลียบให้แหลมยาว ๑ สอก ตอกลงไปกับพื้นดินเรียงเป็นแถว ระยะห่างพอประมาณ จำนวนประมาณ ๔๐๐ หลัก จุดชี้ได้หรือเทียบให้แสงสว่าง ส่วนหมายเลขทำจากกระดาษแข็งสีขาวขนาด ๓ x ๓ นิ้ว และมีตราขงตัวเลขประทับลงไปกระดาษเท่าที่ปรากฏก็ทำกันมาอย่างนี้เมื่อก่อนเลขไทย ปัจจุบันเลขอารบิก เมื่อก่อนใช้เชือกที่มากจากต้นปอ ปัจจุบันใช้ปอแก้ว ปอญี่ปุ่น

ขั้นตอน/พิธีการทอดผ้าป่าแถว

ในอดีต

๑) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

- หลักไม้ไผ่หรือไม้ลวกหาได้จากท้องถิ่น
- หมายเลขพระสงฆ์ทำขึ้นเองจากกระดาษหมายเลขละ ๓ แผ่น

- ขี้ไต้ จุดไฟให้แสงสว่าง

กองผ้าป่า - ของที่มีอยู่ในท้องถิ่นผลไม้ตามฤดูกาลใส่ชะลอม กระทอกกล้วย อ้อย น้อยหน่า ส้มโอ พัก แพง แดงโม ฯลฯ

พุ่มผ้าป่า - ผ้าสบงจากไม้มะขาม

ปัจจัย - ตามแต่ศรัทธา

ชะลอม มี ๒ แบบ แบบรวบปลาย, แบบมีหูหิ้ว

๒) ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

๒.๑) ขั้นตอนเตรียมการ

- วัด ๓ วันก่อนถึงวันงานพระ / กรรมการ จะจัดเตรียมสถานที่ ดอกหลัก ทำเบอร์นิมนต์พระ ๓ วัด (วัดเสด็จ วัดบาง วัดคูยาง)

- ประชาชน จัดเตรียมกองผ้าป่า พุ่มผ้าป่าจากไม้มะขาม ปัจจัยในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ช่วงเช้า แต่ละวัดจะทำหน้าที่วัดตนเองก่อนหลังจากฉันท์อาหารเช้าเสร็จพระวัดบาง / กรรมการวัดดอกหลัก จัดเตรียมเก้าอี้ให้พระนั่งก่อนพิจารณาผ้าป่า

๒.๒) ขั้นตอนประกอบพิธี / การดำเนินการ

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระจากวัด ๓ วัด มาพร้อมกันบริเวณพิธี มัคทายกนำกราบพระ พระให้ศีล กรรมการให้จับสลาก มัคทายกนำถวายผ้าป่า พระให้พรเสร็จแล้วลูกไปพิจารณาผ้าป่ากองที่ตนเองจับได้โดยใช้ขี้ไต้บ้าง เทียนไข หรือไฟฉายตามหากองผ้าป่าของตน

๒.๓) ขั้นตอนหลังประกอบพิธีกรรม

พระก็จะนำกองผ้าป่าของตนกลับวัด ส่วนประชาชนก็จะพากันไปลอยกระทงที่แม่น้ำปิง ท่าวัดบาง หรือท่าคุณนายเลื่อน (ปัจจุบันอยู่บริเวณที่จอดรถโรงแรมชาภัทรา ริเวอร์วิว)

ปัจจุบัน

๑) วัตถุประสงค์ที่ใช้

ส่วนใหญ่เหมือนเดิม กองผ้าป่า ประชาชนจัดทำเอง ๑๐% ซึ่งจากตลาด ถึงสี่เหลือ ๕๐% ซึ่งส่วนใหญ่พระก็นำไปใช้ไม่ได้

๒) ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

๒.๑) ขั้นตอนเตรียมการ

- วัด ๓ วันก่อนถึงวันงานพระสงฆ์และกรรมการวัดจะจัดเตรียมสถานที่ ดอกหลัก ทำหมายเลข และเตรียมนิมนต์พระสงฆ์จาก ๓ วัด คือวัดเสด็จ วัดบาง วัดคูยาง

- ประชาชน จัดเตรียมกองผ้าป่า พุ่มผ้าป่าจากไม้มะขาม บ้างยัดที่
จำเป็นต่าง ๆ พระวัดบาง และกรรมการวัดจะตอกหลัก จัดเตรียมเก้าอี้ให้พระนั่งก่อนพิจารณาผ้าป่า

๒.๒) ชั้นประกอบพิธี / การดำเนินการ

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ โดยในช่วงเช้า แต่ละวัดจะทำบุญที่
วัดตนเองก่อนหลังจากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าเสร็จ ช่วงบ่าย ๆ ชาวบ้านจะมาจับสลากหมายเลข
ไว้ว่าตนเองได้หมายเลขอะไร แล้วกลับบ้านไปเตรียมข้าวของทำพุ่มผ้าป่าที่จะนำมาในช่วงค่ำ

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระสงฆ์จากวัดทั้ง ๓ วัดที่ได้รับนิมนต์มาพร้อม
กันบริเวณพิธี มัคทายกนำกราบบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ให้ศีล กรรมการวัดให้พระสงฆ์
จับสลาก มัคทายกกล่าวนำในการถวายผ้าป่า พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วลูกไปหากอง
ผ้าป่าที่มีหมายเลขตรงกับที่ตนเองจับสลากได้ เมื่อพบก็จะหยุดตรงหน้ากองเพื่อพิจารณาผ้าป่าที่
ตนเองจับสลากได้ โดยพระสงฆ์จะใช้ขี้ไต้บ้าง เทียนไข หรือไฟฉายตามหากองผ้าป่าของตน
ซึ่งบรรยากาศช่วงนี้เป็นบรรยากาศที่สนุกสนานเพราะมีการลุ้น หรือคาดเดาว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้
กองผ้าป่าของเรา ส่วนพระสงฆ์ก็ถือเป็นการเสี่ยงดวงว่าจะได้กองผ้าป่ากองใด

๒.๓) ชั้นหลังประกอบพิธีกรรม

พระสงฆ์จะนำกองผ้าป่าของตนกลับวัด ส่วนประชาชนก็จะพากัน
ไปลอยกระทงที่แม่น้ำปิง ท่าวัดบาง หรือท่าคุณนายเลื่อน (ปัจจุบันอยู่บริเวณที่จอดรถโรงแรม
ชางก์ราวีเวอร์วิว)

จากข้อมูลที่สัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนเพชรบูรณ์ และ
ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งผู้นำชุมชน สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างอดีตและปัจจุบัน
ดังตารางที่ ๑ และตารางที่ ๒

ตารางที่ ๑ การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีตกับปัจจุบัน

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถว ในอดีต	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถว ในปัจจุบัน
๑.ลักษณะการมีส่วนร่วม	- ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมาก	- ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม น้อย
๒.พิธีกรรม/พิธีการ	- พระจับสลาก /ประชาชน จับสลาก	- พระจับสลาก /ประชาชนจับ สลาก

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีต	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบัน
๓. การนิมนต์พระ	- ใช้การนิมนต์ด้วยวาจา	- ใช้ฎีกา
๔. จุดประสงค์การมาร่วมประชาชน	- ชาวบ้านตั้งใจทำบุญจริง ยึดมั่นในศาสนาอย่างจริงจัง	- เข้ามาร่วมตามประเพณี
๕. การใช้แสงสว่าง	- ใช้แสงสว่างจากเทียนไขหรือจี้ไต้	- ปัจจุบันใช้สปอร์ตไลท์จากทางเทศบาล
๖. วัสดุที่นำมาทำผ้าป่า	- ชาวบ้านจะนำของมาทำเป็นกองผ้าป่าเอง มีเครื่องใช้ที่จำเป็นของพระสงฆ์	- ชาวบ้านจะซื้อถังจากร้านค้า (ถังสีเหลือง) ซึ่งของในถังจะไม่มีคุณภาพ บางครั้งก็เน่าเสียไม่สามารถใช้ได้
๗. การมาร่วมประเพณีของเด็กเยาวชน	- พ่อมีพาลูก/บุตรหลานมาร่วมประเพณีที่วัดด้วย	- ถ้าเป็นเด็กที่ยังไม่อยู่ช่วงวัยรุ่นจะยังมาวัดเพื่อร่วมประเพณีการทอดผ้าป่าแถว แต่ถ้าเป็นเด็กวัยรุ่นจะเข้าร่วมกิจกรรมที่วัดน้อยลงเนื่องจากไปเที่ยวในงานลอยกระทงที่จังหวัดจัดมากกว่า

ตารางที่ ๒ การวิเคราะห์ความเหมือนระหว่างประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีตกับปัจจุบัน

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีต	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบัน
๑. การเข้าร่วมประเพณีทอดผ้าป่าแถว	- ทำบุญอุทิศกุศลให้ญาติ บรรพบุรุษ	- ทำบุญอุทิศกุศลให้ญาติ บรรพบุรุษ
๒. การนำบุตรหลานไปร่วมงาน	- ผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ จะพาลูกหลานไปร่วมงาน	- ยังพบเห็นเด็กเข้าร่วมงานกับผู้ใหญ่อยู่

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

ประเด็นการเปรียบเทียบ	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในอดีต	ประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบัน
๓.สถานที่ประกอบพิธีกรรม	- วัดบาง วัดพระบรมธาตุ วัดอมฤต	- ยังมีหลงเหลือใน ๓ วัดนั้น - จังหวัดนำมาจัดร่วมในงาน ประเพณีสารทไทยกล้วยไข่ เมืองกำแพง
๔. หลังเสร็จพิธีการ	- ชาวบ้านไปลอยกระทง	- ชาวบ้านไปลอยกระทง

ค. ปัญหา อุปสรรค

๑. ปัญหาในการจัดกิจกรรมประเพณีการทอดผ้าป่าแถว

- ข้าวของเครื่องใช้ส่วนมากประชาชนจะซื้อจากร้านค้าเป็นถังสี่เหลี่ยมที่ดูเหมือนสังฆทาน ซึ่งของในถังจะไม่มีคุณภาพ พระสงฆ์ไม่สามารถนำข้าวของไปใช้ได้
- ส่วนมากพระสงฆ์จะเป็นฝ่ายเตรียมสถานที่ เตรียมหลัก เตรียมสลาก อาจจะต้องเตรียมการล่วงหน้าหลายวัน
- ปัจจุบันทางจังหวัดจัดกิจกรรมการทอดผ้าป่าแถวเป็นส่วนหนึ่งในงานประเพณีสารทไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง โดยเริ่มจากสมัยนายเขาวัด สดุดาภา เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๕ ทำให้มีประชาชนมาร่วมงานกับทางวัดน้อยลง เนื่องจากเห็นว่าได้ทำบุญในช่วงงานกล้วยไข่ไปแล้ว
- เด็กและเยาวชนไม่ค่อยเห็นความสำคัญและคุณค่าของประเพณีนี้ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะไปร่วมกิจกรรมงานวันลอยกระทงที่ทางจังหวัดจัด ทำให้ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีทอดผ้าป่าแถว ดังข้อกล่าวจากชาวบ้านคือ “พวกเด็ก ๆ ถ้าเป็นวัยรุ่นจะไปดูขบวนแห่งานลอยกระทง จะไม่ค่อยมาในวัดบางหรอก แต่ก็มีส่วนน้อยที่มากับพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ก็จะมาทอดผ้าป่าแถวก่อนแล้วไปลอยกระทงกันที่แม่น้ำปิง”
- ขาดการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมประเพณีการทอดผ้าป่าแถวในชุมชนเพชรบูรณ์ ในบริเวณวัดบาง
- งานประเพณีที่จัดขึ้นในวัดบางเป็นการจัดแบบวัดร่วมกับชาวบ้านยังขาดการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร บางครั้งจึงดูไม่เป็นรูปแบบที่เป็นทางการ

แต่ละคู่เป็นธรรมชาติแบบชาวบ้านจัดงานในวัด ซึ่งถ้ามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนเรื่องการจัดกิจกรรม เช่น จัดประกวด จัดการแสดง เพื่อให้มีกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจ รวมทั้งรูปแบบการจัดจะเป็นระบบระเบียบมากขึ้น ซึ่งอาจพัฒนาให้เป็นแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้

- ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวกำแพงเพชรเห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมมาก ๆ
- ทางวัดขาดการจัดการความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีการทอดผ้าป่าแถวทำให้ประชาชนทั่วไปถ้าไม่ได้อยู่บริเวณชุมชนเพชรบุรีไม่ทราบข้อมูลข่าวสารจึงไม่ได้มีโอกาสร่วมสืบสานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเช่นนี้

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอ

๑. การเสริมสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบุรี มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

- ๑.๑ ร่วมวางแผน
- ๑.๒ ร่วมดำเนินการ
- ๑.๓ ร่วมรับผลประโยชน์
- ๑.๔ ร่วมประเมินผล

๒. ประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบุรี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร ถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ปฏิบัติมาตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน เป็นแห่งแรกของจังหวัดกำแพงเพชรที่ยังคงรักษาคุณค่าของประเพณีทอดผ้าป่าแถวไว้อย่างเหนียวแน่น สะท้อนให้เห็นลักษณะที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

- ๑) ความสามัคคี
- ๒) เป็นบุญกุศลอย่างหนึ่ง (อานิสง)
- ๓) ความกตัญญูต่อบุพการี และญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
- ๔) การสืบทอดประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

ซึ่งมีขั้นตอนพิธีการพอสรุปได้ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

- วัด ๓ วันก่อนถึงวันงานพระสงฆ์ และกรรมการวัด จะจัดเตรียมสถานที่ตอกหลักทำหมายเลข และเตรียมนิมนต์พระสงฆ์จาก ๓ วัด คือวัดเสด็จ วัดบาง วัดคูยาง

- ประชาชน จัดเตรียมกองผ้าป่า พุ่มผ้าป่าจากไม้มะขาม บัจฉยที่จำเป็นต่าง ๆ
พระวัดบาง และกรรมการวัดจะตอกหลัก จัดเตรียมเก้าอี้ให้พระนั่งก่อนพิจารณาผ้าป่า

ขั้นประกอบพิธี / การดำเนินการ

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ โดยในช่วงเช้า แต่ละวัดจะทำบุญที่วัดตนเองก่อน
หลังจากพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้าเสร็จ ช่วงบ่าย ๆ ชาวบ้านจะมาจับสลากหมายเลขไว้ว่าตนเอง
ได้หมายเลขอะไร แล้วกลับบ้านไปเตรียมข้าวของทำพุ่มผ้าป่าที่จะนำมาในช่วงค่ำ

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระสงฆ์จากวัดทั้ง ๓ วัดที่ได้รับนิมนต์ มาพร้อมกันบริเวณพิธี
มัททายนการาบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ให้ศีล กรรมการวัดให้พระสงฆ์จับสลาก มัททายน
กล่าวนำในการถวายผ้าป่า พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วลุกไปหากองผ้าป่าที่มีหมายเลข
ตรงกับที่ตนเองจับสลากได้ เมื่อพบก็จะหยุดตรงหน้ากองเพื่อพิจารณาผ้าป่าที่ตนเองจับสลากได้
โดยพระสงฆ์จะใช้ไม้ได้บ้าง เทียนไข หรือไฟฉายตามหากองผ้าป่าของตน ซึ่งบรรยากาศช่วงนี้เป็น
บรรยากาศที่สนุกสนานเพราะมีการลุ้น หรือคาดเดาว่าพระสงฆ์รูปใดจะได้กองผ้าป่าของเรา ส่วน
พระสงฆ์ก็ถือเป็นการเสี่ยงดวงว่าจะได้กองผ้าป่ากองใด

ขั้นหลังประกอบพิธีกรรม

พระสงฆ์จะนำกองผ้าป่าของตนกลับวัด ส่วนประชาชนก็จะพากันไปลอยกระทงที่
แม่น้ำปิง ทำวัดบาง หรือทำคุณนายเลื่อน (ปัจจุบันอยู่บริเวณที่จตุรตโรงแรมชาทั้งราวีเวอรวีว)

๓. ปัญหา อุปสรรคในการจัดประเพณีการทอดผ้าป่าแถว

- ข้าวของเครื่องใช้ส่วนมากประชาชนจะซื้อจากร้านค้าเป็นถึงสี่เหล็อง ที่ดูเหมือน
สังฆทาน ซึ่งของในถึงจะไม่มีคุณภาพ พระสงฆ์ไม่สามารถนำข้าวของไปใช้ได้
- ส่วนมากพระสงฆ์จะเป็นฝ่ายเตรียมสถานที่ เตรียมหลักไม้ เตรียมสลาก อาจจะ
ต้องเตรียมการล่วงหน้าหลายวัน
- ปัจจุบันทางจังหวัดจัดกิจกรรมการทอดผ้าป่าแถวเป็นส่วนหนึ่งในงานประเพณีสารท
ไทยกล้วยไข่เมืองกำแพง ทำให้มีประชาชนมาร่วมงานกับทางวัดน้อยลง เนื่องจากเห็นว่าได้ทำบุญ
ในช่วงงานกล้วยไข่ไปแล้ว
- เด็กและเยาวชนไม่ค่อยเห็นความสำคัญและคุณค่าของประเพณีนี้
- ขาดการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนมาร่วมกิจกรรมประเพณี การทอดผ้าป่าแถวใน
ชุมชนเพชรบูรณ์
- งานประเพณีที่จัดขึ้นในวัดบางเป็นการจัดแบบวัดร่วมกับชาวบ้านยังขาดการ
สนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร บางครั้งจึงดูไม่เป็นรูปแบบที่เป็นทางการ
แต่จะดูเป็นธรรมชาติแบบชาวบ้านจัดงานในวัด

- ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชาวกำแพงเพชรเห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรม มาก ๆ
- ทางวัดขาดการจัดการความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของประเพณีการทอดผ้าป่าแถว ทำให้ประชาชนทั่วไปถ้าไม่ได้อยู่บริเวณชุมชนเพชรชูทรัพย์ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารจึงไม่ได้มี โอกาสร่วมสืบสานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดเช่นนี้

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนเพชรชูทรัพย์ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาสรุปได้เป็น ประเด็นดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. หน่วยราชการควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของจังหวัด เพื่อจะได้ร่วมสืบสานทอดอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมให้อยู่ตลอดไปอย่างเหมาะสม
๒. จังหวัดควรให้ความสำคัญกับประเพณีของชุมชน ท้องถิ่นด้วยมิใช่เพียงจัด กิจกรรมสำคัญยิ่งใหญ่เฉพาะของจังหวัดเท่านั้น
๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสำรวจความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมประเพณี เพื่อจะได้แนวทางแก้ไขและพัฒนาให้ประเพณี มีความน่าสนใจมากขึ้น
๔. ควรให้การสนับสนุน ให้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น เพื่อนำไปสู่การได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติ/วิธีการที่ถูกต้อง
๕. รัฐควรให้ความสำคัญต่อการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน คือ ประเพณี ทอดผ้าป่าแถว ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของท้องถิ่นมาพัฒนาในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเพิ่มคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ
๖. ควรมีการสร้างเครือข่าย มีองค์กร และบุคลากรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ วัฒนธรรม เพื่อสร้างกำลังอำนาจต่อรองในการทำงานวัฒนธรรม และเกิดการร่วมมือนำทุนทาง วัฒนธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ข้อเสนอแนะต่อชาวบ้าน/ชุมชน

๑. ชุมชนควรมีการประเมินคิดตามอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มาร่วมงานได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานประเพณีทอดผ้าป่าแถว เพื่อได้ข้อมูลมาประกอบกับความเห็นของคนในชุมชน และนำไปเป็นแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมต่อไป

๒. ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีการทอดผ้าป่าแถวมาก ๆ

๓. ชุมชนควรประสานงานกับสถานศึกษาและสื่อมวลชนในการจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมให้มากขึ้น

๔. ผู้นำชุมชนและวัด ควรปลูกฝังประเพณี / พิธีการที่ถูกต้องเพื่อจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนตระหนักและเห็นคุณค่าของประเพณีสำคัญของท้องถิ่น

๕. ควรมีการจัดการวัฒนธรรมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้และเป็นเครื่องมือสื่อสารเรื่องราวของท้องถิ่น ผ่านนิทรรศการและกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์

๖. ควรมีการนำข้อมูลวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง ตรงตามความต้องการการเรียนรู้ของนักวิชาการ นักวิจัย นักเรียน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป

๗. ควรสร้างความเข้าใจให้เกิดกับประชาชน เรื่องการร่วมอนุรักษ์สืบทอดประเพณีว่าทำเพื่อลูกหลานเรา ให้เข้าใจตัวเอง ตระหนักในคุณค่าชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่

๘. ควรมีการลดช่องว่างในการมองวัฒนธรรม ประเพณีระหว่างประชาชน และเด็กเยาวชน ด้วยการจัดกิจกรรมที่เด็กเยาวชน และผู้ใหญ่สามารถร่วมกันดำเนินการได้ เช่น การประกวดผ้าป่าประเภทสามัคคี ผ้าป่าประเภทครอบครัว ฯลฯ เพื่อเป็นวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก เยาวชน ให้มีมุมมองที่ตรงกันในงานประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่น

๙. ควรณรงค์ให้ประชาชนทำผ้าป่ามาเองเหมือนในอดีตที่ชาวบ้านใช้ของใช้ที่จำเป็นสำหรับพระสงฆ์มาประดับตกแต่งพุ่มผ้าป่าของตน ซึ่งจะเป็นของที่มีคุณภาพมากกว่าปัจจุบันที่ซื้อถึงมาจากร้านค้า

บรรณานุกรม

คุณทีรา บุญเลี้ยง. เอกสารประกอบการสอนวิชาภาษากับวัฒนธรรม ท.๐๕๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕.

โรงเรียนราชวินิตมัธยม. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๕.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. วัฒนธรรมประจำชาติ. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์
พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๑.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์, ๒๕๔๓.

ชมกัญ อินทพันธ์. แนวทางการบริหารวัฒนธรรมระดับเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

เชษฐชัย ศรีชูชาติ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ : กรณีศึกษา

การจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชาวมุสลิมแออัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ร.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

เฉอมาลัย ราชภัณฑารักษ์. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๔๑.

ณรงค์ เส็งประชา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

โต สมบูรณ์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนัน

ในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔.

ถนัด ไบยา. “ชุมชนมีส่วนร่วมเรื่องเก่าในวันใหม่ของการพัฒนาสาธารณสุข,” วารสารสาธารณสุข

มูลฐานภาคเหนือ. ๑๑(๔) : ๗ – ๑๐ : มิถุนายน ๒๕๔๑.

ทับทิม สุวรรณประภา. ความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟู

แหล่งท่องเที่ยวอัมพวา. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, ๒๕๔๑.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๗.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. (๒ สิงหาคม ๒๕๔๕).

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม
ในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.onep.go.th/eia/Guldline_pp/pp_new.htm.

นิยพรธ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

บรรเจิด พุฒารัตน์. การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและความสนใจ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษาที่มี
การเสริมเนื้อหาทางวัฒนธรรมกับการสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๑.

บุญเทียม อังสวัสดิ์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
๒๕๔๒.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่น ๆ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนการสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๒.

ปิยะนุช เงินคล้าย. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขต
อำเภอเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

พจน์ เทียมศักดิ์. ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๑.

พระนิรันดร์ ชันธิมา. การส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมล้านนา เรื่องประเพณีชีวิตคนเมือง
โดยการสอนแบบบูรณาการ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ โรงเรียนพลราชมหาวิทยาลัย
อำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์. การเปิดรับข่าวสารความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมต่อปัญหาสังคมของ
กลุ่มผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ขององค์กรพัฒนาเอกชน. วิทยานิพนธ์ นศ.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

เพ็ญศรี เปลียนจำ. การสาธารณสุขมูลฐาน. ราชบุรี : ชมรมรักการพิมพ์, ๒๕๔๒.

มยุรี ตันติยะวงษ์ษา. การมีส่วนร่วมของบุคลากรโรงพยาบาลสงฆ์ในกิจกรรม ๕๘. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

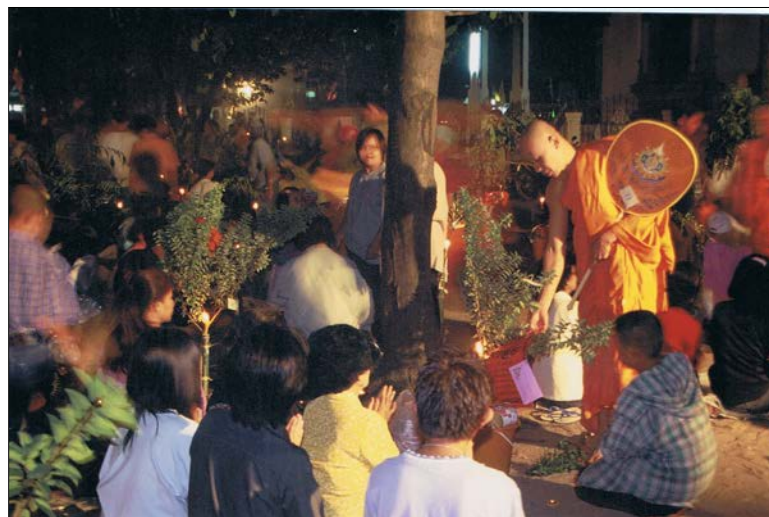
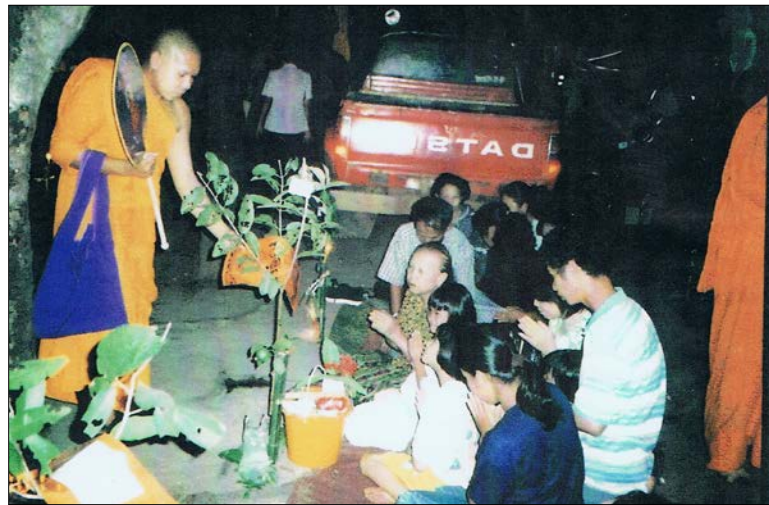
- วิทยา ทรงคำ. **แนวทางการพัฒนางานส่งเสริมวัฒนธรรมของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.
- วิทย์ วิศทเวทย์ และคณะ. **หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส401 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
พิมพ์ครั้งที่ 4**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๖.
- วิเชียร รักการ. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมของไทย**. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง, ๒๕๓๑.
- วิวัฒน์ชัย บุญญานุกพงศ์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.
- สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สมเกียรติ ประเสริฐ. **บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น กรณีศึกษา
การจัดการป่าชุมชนของประชาชนบ้านแม่อมลอง ต. ปอสลี อ. ฮอด จ. เชียงใหม่**.
วิทยานิพนธ์ ร.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- สมชัย ใจดี และบรรจง ศรีวิริยาภรณ์. **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๔.
- สมภพ อาจชนะศึก. **การยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาระบบราชการของ
บุคลากรภาครัฐ กรณีศึกษาในกรมการบริหารโรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษา วิเคราะห์
และวางแผน**. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๓๖.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.
- สุพิศวง ธรรมพันธา. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : ภูมิไทย, ๒๕๔๓.
- อินทิรา มณีคุณ. **การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านจุฬาลงกรณ์พัฒนา จังหวัด
นครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐.
- Bronislaw, M.K. **A Scientific Theory of Culture and Orther Essays**. North Carolina
University, ๑๙๕๔.
- Karp, David A. ,and William C Yoels. **Sociology in Everyday Life**. Itasca, Illinois: F.E. Peacock
Publishers, ๑๙๕๖.

ภาคผนวก

ภาพประเพณีการทอดผ้าป่าแถว

ภาพกิจกรรมการประชุมงานวิจัย ประเพณีการทอดผ้าป่าแถว

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ _____ นามสกุล _____ อายุ _____ ปี
 สถานภาพ _____ อาชีพ _____
 ระดับการศึกษา _____ ระยะเวลาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน _____ ปี
 ตำแหน่งในหมู่บ้าน _____
 ที่อยู่ปัจจุบัน _____ หมู่ _____ ตำบล _____ อำเภอเมืองกำแพงเพชร
 จังหวัดกำแพงเพชร โทรศัพท์ _____

ตอนที่ ๒

๑. ท่านรู้จักประเพณีทอดผ้าป่าแถวหรือไม่

รู้จัก ไม่รู้จัก

๒. ท่านเคยมาร่วมกิจกรรมประเพณีทอดผ้าป่าแถวหรือไม่

เคย ไม่เคย

๓. ความเป็นมาของประเพณีทอดผ้าป่าแถว

๓.๑ ประวัติของประเพณีทอดผ้าป่าแถว (ในอดีต) เป็นอย่างไร

๓.๒ ประเพณีทอดผ้าป่าแถวในปัจจุบันเป็นอย่างไร

๓.๓ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม ประเพณีทอดผ้าป่าแถวอย่างไรบ้าง

๔. คุณค่าและความสำคัญของประเพณีทอดผ้าป่าแถวคืออะไร (เป็นประเพณีที่มีลักษณะเด่น เป็นพิเศษของชุมชนหรือไม่/อย่างไร)

๔.๑ ในอดีตประเพณีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างไร

๔.๒ ปัจจุบัน

๕. รูปแบบของประเพณีทอดผ้าป่าแถว (กิจกรรม/องค์ประกอบในพิธี/พิธีกรรม)

๕.๑ ในอดีต

๕.๒ ปัจจุบัน

๖. ขั้นตอน/พิธีการทอดผ้าป่าแถว

๖.๑ ในอดีต

๑) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

๒) ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

๒.๑) ขั้นเตรียมการ

๒.๒) ขั้นประกอบพิธี/การดำเนินการ

๒.๓) ขั้นหลังประกอบพิธีกรรม

๖.๒ ปัจจุบัน

๑) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

๒) ขั้นตอนการจัดหรือประกอบพิธีกรรม

๒.๑) ขั้นเตรียมการ

๒.๒) ชั้นประกอบพิธี/การดำเนินการ

๒.๓) ชั้นหลังประกอบพิธีกรรม

๓. แนวทางการสืบทอดประเพณีทอดผ้าป่าแถว

๔. ท่านประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการประเพณีทอดผ้าป่าแถวอย่างไรบ้าง

คำสั่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

ที่ / ๒๕๕๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๕๑

ด้วยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร จัดทำโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อศึกษาประเพณีการทอดผ้าป่าแถวชุมชนเพชรบูรณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร ตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และการสืบทอดในอนาคต

เพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการฯ อาศัยอำนาจตามมาตรา ๖๐ (๒) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และมอบหมายภารกิจ (เอกสารแนบ) ดังต่อไปนี้

ที่ปรึกษา

๑.๑ พระเทพปริยัติ	เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
๑.๒ พระราชสาร โมลี	เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร (ธ)
๑.๓ พระศรีวิจิราภรณ์	รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร
๑.๔ นายสันติ อภัยราช	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร
๑.๖ นายไพศาล เรียนทัพ	ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเมืองกำแพงเพชร

/ คณะทำงาน...

คณะกรรมการ

๑. นางสาวอัจฉรา อ่อนจันทร์	วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ประธานคณะกรรมการ
๒. นางสาวพรพรรณ ชุ่มเปี่ยม	นักวิชาการวัฒนธรรม ๘ ว คณะทำงาน
๓. นางประสพสุข กันภัย	นักวิชาการวัฒนธรรม ๘ ว คณะทำงาน
๔. นางจงกลรัตน์ เกิดเทพ	นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว คณะทำงาน
๕. นายสงค์ อินทรวง	นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว คณะทำงาน
๖. นางสาวรชนีษฐ์ กลิ่นเอี่ยม	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงาน
๗. นางจันทร์ภา กุลนันทคุณ	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงาน
๘. นางวรรณภา ทัพมงคล	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงาน
๙. นางจัญญา หาญวีร์โยธิน	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงาน
๑๐. นางสาวนันท์ จันโทสถ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖ ว คณะทำงาน
๑๑. นายกิตติพัฒน์ อธิวัฒน์ธนาวงศ์	นักวิชาการเงินและบัญชี ๕ คณะทำงาน
๑๒. นางสาวระวีวรรณ โดวาริ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๔ คณะทำงาน
๑๓. นายอภิรักษ์ มุสิกะพงษ์	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงาน
๑๔. นายชนสาร มีนรินทร์	พนักงานสภาวัฒนธรรมจังหวัดฯ คณะทำงาน
๑๕. นางสาวสุชาดา ปุญปั้น	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงานและ
เลขานุการ
๑๖. นางสาวสุรางค์ ชูเกียรติคุณ	นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว คณะทำงานและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗. นางเดือนใจ ถมอินทร์	นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว คณะทำงานและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

ขอให้คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย หากมีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานให้รายงานประธานคณะกรรมการทราบเพื่อแก้ไขต่อไป

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ สิงหาคม ๒๕๕๑

(นางสาวอัจฉรา อ่อนจันทร์)
วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

ตารางแสดงการมอบหมายภารกิจโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรม
และชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม: กรณีศึกษาประเพณีทอดผ้าป่าแถว ฯ

วันเดือนปี	ภารกิจหน้าที่	ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ
เมษายน - สิงหาคม	๑. รวบรวมเอกสารแนวคิด หลักการ ประวัติข้อมูลประเพณีการทอดผ้าป่าแถว / แนวคิดหลักการเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และการจัดการวัฒนธรรม	๑. น.ส.สุรางค์ ชูเกียรติกุล ๒. นางเดือนใจ ฅมอินทร์ ๓. นางสรรชนีษ์ กลิ่นเอี่ยม ๔. นางจงกลรัตน์ เกิดเทพ ๕. นางประสพสุข กันภัย	
๒๒ ก.ค. - ๑๘ ส.ค. ๕๑	๒. เขียนโครงการวิจัย - ความเป็นมา/วัตถุประสงค์การวิจัย/ขอบเขตการวิจัย/วิธีดำเนินการวิจัย - สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย - ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพข้อมูล	๑. น.ส.สุชาดา ปุญโญ ๒. นางฐิติญา หาญวีร์โยธิน ๓. น.ส.ระวีวรรณ ไตวารี	
๒๐ ส.ค. - ๘ ก.ย. ๕๑	๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วอัดสำเนา ๔. นัดหมายวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ๕. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูล) = ชุมชนเพชรบูรณ์ ๖. บันทึกภาพ และเสียงขณะเก็บรวบรวมข้อมูลและประสานขอภาพถ่ายการจัดประเพณีของทางวัด และชุมชนเพชรบูรณ์ในปีที่ผ่านมา (๒๕๕๐) ๗. คู่มือเรื่องอาหาร น้ำดื่ม สำหรับผู้เก็บรวบรวมข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล	๑. น.ส.พรพรรณ ชุ่มเปี่ยม ๒. นางจันทร์ภา กุลนันทคุณ ๓. นายภินันท์ มุสิกพงษ์ ๔. นายชนสาร มีนรินทร์ ๕. นางศมานันท์ จันโทสถ ๖. นายกิตติพัฒน์ อธิวัฒน์ธนาวงศ์	

วันเดือนปี	ภารกิจหน้าที่	ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ
	และค่าน้ำมันในการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูล		
๕ ก.ย.- ๑๓ ก.ย. ๕๑	๘. ตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล (ความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์) ๙. ถ่ายข้อมูลเสียง จากการสัมภาษณ์ ๑๐. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์	๑. น.ส.สุชาดา ปุญปั้น ๒. นายสงค์ อินทรวง ๓. นางวรรณภา ทัพมงคล ๔. นางจัญญา หาญวีร์โยธิน ๕. นางสาวชนิษฐ์ กลิ่นเอี่ยม	
๑๔ ก.ย. – ๒๐ ก.ย. ๕๑	๑๑. สรุปผลการวิจัย /เขียนรายงานการวิจัย ๑๒. ตรวจสอบข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ๑๓. จัดทำรูปเล่มรายงานการวิจัย (ประสานร้านพิมพ์เอกสารและเข้าเล่มรายงานการวิจัย) ๑๔. เตรียมเอกสารการทำประชาคม+ power point ประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัย ๑๕. บันทึกภาพการทำประชาคมกับชุมชน ๑๖. เตรียมอาหาร น้ำดื่มสำหรับคณะทำงานและผู้ให้ข้อมูล ๑๗. เตรียมของที่ระลึกให้ผู้นำชุมชนและเจ้าอาวาสวัดบาง ๑๘. ทำเอกสารล้างหนี้	๑. น.ส. สุชาดา ปุญปั้น ๒. นางเตือนใจ ถมอินทร์ ๓. น.ส.ศุรางค์ ชูเกียรติติกุล ๔. นางสาวชนิษฐ์ กลิ่นเอี่ยม ๕. นางจัญญา หาญวีร์โยธิน ๖. นายอภิรักษ์ มุสิกะพงษ์ ๗. นายชนสาร มีนรินทร์ ๘. น.ส.ระวีวรรณ ไทวารี	
๒๐ ก.ย. – ๒๘ ก.ย. ๕๑	- ตรวจสอบความเรียบร้อยของเอกสารรายงานการวิจัย - ออกแบบรูปเล่มรายงานการวิจัย	๑. น.ส.สุชาดา ปุญปั้น ๒. นางสาวชนิษฐ์ กลิ่นเอี่ยม ๓. นางจงกลรัตน์ เกิดเทพ ๔. นางวรรณภา ทัพมงคล ๕. นายอภิรักษ์ มุสิกะพงษ์	

วันเดือนปี	ภารกิจหน้าที่	ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ
๓๐ ก.ย. ๕๑	ส่งเอกสารรายงานการวิจัยต่อ สวช.	๑. น.ส.สุชาดา บุญปั้น ๒. นางวรรณภา ทัพมงคล	

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

นางสาวอัจฉรา อ่อนจันทร์ อายุ ๕๐ ปี คุณวุฒิ กศ.ม.

ประสบการณ์

๑. ที่ปรึกษาโครงการวิจัยแก่นักวิชาการ
๒. เก็บข้อมูลศิลปะการแสดง ปี ๒๕๔๕ (สาว.) “เพลงน้อย บ้านลานดอกไม้ตัก”

อาชีพ ข้าราชการ ตำแหน่ง วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๓๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นายสันติ อภัยราช อายุ ๖๐ ปี คุณวุฒิ ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. สืบค้นภูมินาม วัฒนธรรมท้องถิ่น ตำบลหนองปลิง นครชุม คณฯ อ.เมืองฯ
สืบค้นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของตำบลนครชุม

๒. ร่วมสืบค้นจัดทำหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการ ทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ
ภูมิปัญญาจังหวัดกำแพงเพชร

อาชีพ ข้าราชการ (เกษียณอายุราชการ กันยายน ๒๕๕๐)

ตำแหน่ง ครู คศ.๔ / ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

สังกัด โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม โทร/โทรสาร ๐๘๑-๔๖๕๕๕๕๖

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย ตำบลหนองปลิง

อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นายไพศาล เรียนทัพ อายุ ๕๓ ปี คุณวุฒิ ศษ.ม.

ประสบการณ์

๑. ร่วมสืบค้นจัดทำหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกำแพงเพชร

๒. ร่วมสืบค้นจัดทำหนังสือนครชุม ไตรตรีรงค์ คณฯ แหล่งอารยธรรมริมฝั่งลำน้ำปิง

อาชีพ ราชการครู ตำแหน่ง ครู คศ.๔ โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม / คณะกรรมการบริหารสภา
วัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร

สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑

สถานที่ติดต่อ โรงเรียนกำแพงเพชรพิทยาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัด
กำแพงเพชร โทร.๐๕๕ - ๗๑๑๒๑๒

นางสาวสุรางค์ ชูเกียรติติกุล อายุ ๕๒ ปี คุณวุฒิ กศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปปะการแสดง ปี ๒๕๔๘ (สวช.) “ลิเกป่า”

๒. เก็บข้อมูลภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้าน “เรือขุด”

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ๖

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๘ - ๘๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร - สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางศุภาวี บำรุงศักดิ์ อายุ ๔๑ ปี คุณวุฒิ ศศ.ม.

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๘ ๖

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดระยอง

นางเตือนใจ ถมอินทร์ อายุ ๔๒ ปี คุณวุฒิ ศศ.ม.

ประสบการณ์

เก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปปะการแสดง และเก็บข้อมูลภูมิปัญญางาน ช่างฝีมือพื้นบ้าน
สารัตถะ “ชิง”

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ๖

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๘ - ๘๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร - สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางวรรณภา ทัพมงคล อายุ ๔๑ ปี คุณวุฒิ ศศ.บ., ค.บ.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมินามอำเภอลานกระบือ โดยนำมาเรียบเรียงจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ให้สถานศึกษาในเขตอำเภอลานกระบือ ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น ชื่อหนังสือ “วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และภูมินาม อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร”

๒. เก็บข้อมูลหนังสือตระกูล โดยเขียนสารัตถะ “หนังสือตระกูล อำเภอลานกระบือ”

๓. เก็บข้อมูลประเพณีและความเชื่อของอำเภอลานกระบือ เพื่อนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่ให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น อำเภอลานกระบือ อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางจันทร์ภา กุลนันทคุณ อายุ ๔๑ ปี คุณวุฒิ ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปการแสดง และเก็บข้อมูลภูมิปัญญางาน ช่างฝีมือพื้นบ้าน

๒. สืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรมโดยจัดทำเป็นหนังสือเผยแพร่ ชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมินามอำเภอคลองขลุง

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางสาวพรพรรณ ชุ่มเปี่ยม อายุ ๔๑ ปี คุณวุฒิ ค.ม., ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปการแสดง ปี ๒๕๔๕ (สวช) “ระบำคี่ดองช้าง”

๒. เก็บข้อมูลภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้าน ปี ๒๕๔๕ (สวช.) “แจ่ง เครื่องดนตรี ในพิธีกรรมของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษา นายหวังเซ่ง จังเจริญกุล”

๓. สืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรม ในอำเภอคลองลาน

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๘ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๖๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางสาวสุชาดา ปุญปั้น

อายุ ๓๔ ปี

คุณวุฒิ ค.ค.

ประสบการณ์

๑. คณะวิจัยโครงการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงเด็กและเยาวชนจังหวัดกำแพงเพชร ปี ๒๕๕๐

๒. ที่ปรึกษาการทำวิทยฐานะของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัด

กำแพงเพชร และจังหวัดใกล้เคียง

๓. เป็นคณะทำงานการจัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปะการแสดง “เพลงน้อย” และ
ภูมิปัญญาช่างฝีมือพื้นบ้าน “เรือขุด”

๔. ที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
และมหาวิทยาลัยนเรศวร

๕. เป็นคณะทำงานการจัดเก็บข้อมูลโครงการศึกษาประเมินอำเภอลานกระบือ และ
อำเภอไทรงาม

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๖๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นายอภิรักษ์ มุสิกพงษ์

อายุ ๓๓ ปี

คุณวุฒิ กศ.ม., ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาศิลปะการแสดง และเก็บข้อมูลภูมิปัญญาช่างฝีมือพื้นบ้าน
ในโครงการ “ภูมิบ้าน ภูมิเมือง” จังหวัดกำแพงเพชร

๒. คณะวิจัยโครงการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงเด็กและเยาวชนจังหวัดกำแพงเพชร ปี ๒๕๕๐

๓. เป็นคณะวิจัยโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สกว. รูปแบบกิจกรรมเพื่อแก้ไข
ปัญหาเด็กติดเกม จังหวัดกำแพงเพชร

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๖๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย
ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางสาวระวีวรรณ ไทวาริ อายุ ๓๗ ปี คุณวุฒิ บธ.บ.

ประสบการณ์

การสืบค้นข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี ขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลห้วยขี้ อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป ๔

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย
ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางศมานันท์ จันทอสถ อายุ ๕๐ ปี คุณวุฒิ ศศ.บ.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้าน ปี ๒๕๔๕ (สวช.) “การทำเรือขุด”
“การทำนกกุ่ม” “การทำเป็ดด้วยไม้ไผ่” ภูมิปัญญาศิลปะการแสดง “ระบำคล้องช้าง”

๒. สืบค้นข้อมูลทางวัฒนธรรมในอำเภอโกสัมพีนคร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗ – ๒๕๔๘

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป ๖

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย
ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางจุฑิษา หาญวีรโยธิน อายุ ๓๘ ปี คุณวุฒิ ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านของอำเภอทรายทองวัฒนา

๒. ผลงานทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การจัดการตลาดท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม หมู่บ้านเริงกะพง ตำบลหินลาด อำเภอปางศิลาทอง จังหวัดกำแพงเพชร

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย
ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางจกกรัตน์ เกิดเทพ อายุ ๔๗ ปี คุณวุฒิ ศษ.บ.

ประสบการณ์

๑. การจัดสภาพการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม จังหวัดกำแพงเพชร ประจำปี ๒๕๔๗
๒. เก็บข้อมูลภูมิปัญญาช่างฝีมือพื้นบ้าน และจัดทำสารัตถะประจำปี ๒๕๔๕ “การทำแคนลาว, แคนลูกทุ่ง” “การตีเหล็ก ตีมีด”

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นายสงัด อินทรวง อายุ ๕๑ ปี คุณวุฒิ ศษ.ม.

ประสบการณ์

สืบค้นภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นายกิตติพัฒน์ อธิวัฒน์ธนาวงศ์ อายุ ๓๖ ปี คุณวุฒิ บธ.บ.

อาชีพ ราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการเงินและบัญชี ๕

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางสรรรชนี กิ่งเนียม อายุ ๕๐ ปี คุณวุฒิ ศศ.บ.

ประสบการณ์

๑. จัดประกวดคำขวัญอำเภอพรานกระต่าย แทนคำขวัญเดิม ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ “หินอ่อนเมืองพราน ถิ่นลานสักทอง เห็นโคนดงลือชื่อ เลื่องลือไส้กรอก” เปลี่ยนเป็น “เอกลักษณ์ภาษาถิ่น หินอ่อนเมืองพาน ตำนานถ้ำกระต่ายทอง เห็นโคนดงรสดี”

๒. โครงการรักษาตรักถิ่น สืบค้นภูมินามและภาษาถิ่น ชาวอำเภอพรานกระต่าย ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยดำเนินการสืบค้นข้อมูลพื้นถิ่น และภาษาถิ่นของชาวอำเภอพรานกระต่าย

๓. จัดทำหนังสือถิ่นฐานพรานกระต่าย ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองพรานกระต่าย “เอกลักษณ์ภาษาถิ่น หินอ่อนเมืองพาน ตำนานถ้ำกระต่ายทอง เห็ดโคนครองรสดี” ปี พ.ศ. ๒๕๕๗
๔. สืบค้นภูมิปัญญาชาวบ้าน แกะสลักนกคุ้ม หมู่ที่ ๕ บ้านใหม่โพธิ์พัฒนา ตำบลถ้ำกระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
๕. สืบค้นภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำเปลไม้ไผ่รูปเรือ หมู่ที่ ๑ บ้านวังไม้แดง ตำบลคุยบ้านโอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
๖. สืบค้นภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำไส้กรอกสมุนไพร หมู่ที่ ๓ ตำบลถ้ำกระต่ายทอง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
๗. สืบค้นภาษาถิ่นของชาวอำเภอพรานกระต่าย รวบรวมเป็นรูปเล่ม เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๖
๘. โครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลถ้ำกระต่ายทอง
๙. โครงการประกวดร้องเพลงกล่อมลูก อำเภอพรานกระต่าย
๑๐. โครงการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมตำบล ๖ ตำบล ได้แก่
 - ๑๐.๑ สภาวัฒนธรรมตำบลพรานกระต่าย
 - ๑๐.๒ สภาวัฒนธรรมตำบลถ้ำกระต่ายทอง
 - ๑๐.๓ สภาวัฒนธรรมตำบลท่าไม้
 - ๑๐.๔ สภาวัฒนธรรมตำบลวังตะแบก
 - ๑๐.๕ สภาวัฒนธรรมตำบลคุยบ้านโอง
 - ๑๐.๖ สภาวัฒนธรรมตำบลหนองหัววัว

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

นางประสพสุข กันภัย

อายุ ๔๓ ปี

คุณวุฒิ ศศ.ม.

ประสบการณ์

๑. เก็บข้อมูลภูมิปัญญางานช่างฝีมือพื้นบ้าน “ไช”

๒. เก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรมอำเภอปางศิลาทอง

อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๘ ว

สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร โทร / โทรสาร ๐ ๕๕๗๐ ๕๐๘๕ – ๕๐

สถานที่ติดต่อ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร ถนนกำแพงเพชร – สุโขทัย

ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร